

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Ondřej Spousta

Fungování Soudu ESVO a řízení před ním

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: doc. JUDr. Lenka Pítrová, CSc.

Tematický okruh: Evropské právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. října 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 200 588 znaků včetně mezer.

.....
Mgr. Ondřej Spousta
rigorozant

V Praze dne 17. listopadu 2024

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé rigorózní práce, paní doc. JUDr. Lence Pítrové, CSc., že mi umožnila zabývat se tímto tématem práce, jakož i za její následné odborné vedení.

Obsah

Úvod.....	1
1. Vznik Soudu ESVO a jeho historický vývoj.....	7
1.1. Posudek Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991.....	7
1.2. Posudek Soudního dvora č. 1/92 ze dne 10. dubna 1992.....	11
1.3. Vývoj Soudu ESVO po jeho založení.....	14
2. Právní úprava Soudu ESVO.....	17
2.1. Dohoda o sídle.....	21
2.2. SCA a Statut Soudu ESVO.....	21
2.3. Jednací řád Soudu ESVO.....	25
3. Řízení před Soudem ESVO.....	26
3.1. Řízení o porušení povinnosti.....	27
3.2. Řízení o vydání poradního stanoviska.....	29
3.2.1. Povaha rozhodnutí v řízení o vydání poradního stanoviska.....	31
3.2.2. Rozsah pravomocí Soudu ESVO v řízení o vydání poradního stanoviska.....	34
3.2.3. Povinnost soudů států ESVO EHP podat žádost o vydání poradního stanoviska... 39	
3.2.4. Účast České republiky v řízení o žádosti o vydání poradního stanoviska.....	42
3.3. Řízení o žalobě na neplatnost.....	43
3.4. Řízení o žalobě na nečinnost.....	46
3.5. Řízení o žalobě na náhradu škody.....	47
4. Převzetí vybraných zásad práva EU do práva EHP.....	48
4.1. Obecné zásady práva EHP.....	49
4.2. Přímý účinek a přednost práva EHP.....	50
4.3. Odpovědnost států ESVO EHP za škodu způsobenou porušením práva EHP.....	54
5. Vztah mezi Soudem ESVO a SDEU.....	55
6. Vztah mezi Soudem ESVO a ESLP.....	65
7. Úvahy o budoucnosti Soudu ESVO.....	68
Závěr.....	70
Seznam použitých zkratk.....	76
Seznam použitých zdrojů.....	77
Abstrakt.....	84
Klíčová slova:.....	84
Abstract.....	85
Keywords:.....	86

Úvod

Soud ESVO (EFTA Court) představuje soudní orgán zřízený k zajištění řádného fungování Evropského hospodářského prostoru (dále také „EHP“) podle Dohody o EHP.¹ Tato dohoda je postavena na tzv. dvoupilířové struktuře, přičemž pilíře tvoří na jedné straně Evropská unie (dále také „EU“ či „Unie“) a její členské státy, a na straně druhé státy Evropského sdružení volného obchodu (dále také „ESVO“), které ratifikovaly Dohodu o EHP. Institucionální rámec dle Dohody o EHP je koncipován tak, že některé orgány jsou společné pro oba pilíře, jiné existují v každém pilíři zvlášť.² Navzdory původní koncepci dohody je druhá varianta případem také orgánů justičních. Soud ESVO je, jak název napovídá, soudním orgánem v pilíři ESVO, a je tedy protějškem Soudního dvora, resp. Soudního dvora Evropské unie (dále také „SDEU“) jako celku. Zatímco fungování SDEU je podrobně popsáno (nejen) v učebnicích evropského práva,³ působení Soudu ESVO zůstává – přinejmenším v českojazyčném prostředí – do značné míry neprobádaným terénem, což je ostatně jeden z důvodů, proč jsem se rozhodl zvolit jej za téma své rigorózní práce. Touto prací však rovněž tematicky volně navazuji na svou diplomovou práci, která se rovněž věnovala mj. právu EHP.⁴ Za účelem snazší orientace v dalších kapitolách rigorózní práce pokládám za vhodné na úvod připomenout některé již užitá pojmy, jimiž jsou ESVO, Evropský hospodářský prostor či Dohoda o EHP, neboť tyto jsou z hlediska fungování Soudu ESVO zásadní.

ESVO bylo založeno v roce 1960 Úmluvou o založení Evropského sdružení volného obchodu, kterou uzavřelo sedm států (*Dánské království, Norské království, Rakouská republika, Portugalská republika, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Švédské království a Švýcarská konfederace*), které ji později v tomtéž roce ratifikovaly, čímž tato vstoupila v platnost.^{5,6,7} ESVO v této době vznikalo jako jistá protiváha vůči tehdejšímu Evropskému hospodářskému společenství (dále jen „EHS“), event. také vůči dalším integračním předchůdcům

¹ Dohoda o EHP, konsolidované znění z 16. března 2024, Úř. věst. L 1, 3. ledna 1994, s. 3, ve znění pozdějších změn: *Dohoda o Evropském Hospodářském Prostoru* [online]. 2024 [cit. 15.08.2024]. Dostupné z: http://data.europa.eu/eli/agree_international/1994/1/2024-03-16/ces

² BAUR, Georges. *The European Free Trade Association: an intergovernmental platform for trade relations*. Cambridge Antwerp Chicago: Intersentia, 2020, s. 139.

³ Viz třeba TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2017, s. 373.

⁴ SPOUSTA, Ondřej. *Pronikání práva Evropské unie do právních řádů členských států Evropského sdružení volného obchodu*. Diplomová práce, vedoucí Pítrová, Lenka. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra evropského práva, 2022.

⁵ BAUR, Georges. *The European Free Trade Association*, s. 9.

⁶ The EFTA Convention | European Free Trade Association. [cit. 15.08.2024]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/legal-documents/efta-convention>

⁷ Resp. nabyla účinnosti. Vzhledem k odlišnému pojetí pojmu platnost v českém právním řádu a právu EU a s ohledem na zaměření této rigorózní práce bude užíván pojem platnost ve smyslu, jaký má v právu EU. – viz TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 201–202.

dnešní Evropské unie. Motivem vytvoření ESVO však od počátku bylo mj. vybudování zóny volného obchodu, a to nejen uvnitř této mezinárodní organizace, ale také s členy tehdejšího EHS, přičemž příslušná politická jednání započala takřka okamžitě po zformování ESVO.⁸ Z hlediska kontextu je vhodné dodat, že tato jednání zpočátku probíhala mezi dvěma podobně velkými integračními subjekty (co do počtů členských států), neboť v té době patřilo do ESVO již zmíněných sedm států, zatímco později zvaná Evropská společenství tvořilo pouze šest zakládajících států (*Belgické království, Francouzská republika, Italská republika, Lucemburské velkovévodství, Nizozemské království a Spolková republika Německo*). V následujících letech se však složení obou subjektů měnilo, kdy k ESVO přistoupila *Islandská republika* (1970), *Finská republika* (1986) a *Lichtenštejnské knížectví* (1991), a naopak jej opustilo *Dánsko, Spojené království* (oba 1973) a *Portugalsko* (1986), přičemž všechny tři posledně jmenované státy přešly do Evropských společenství, která dále posílily ještě *Irsko* (1973), *Řecká republika* (1981) a *Španělské království* (1986). Později se pro tento „přestup“ rozhodly také *Finsko, Rakousko a Švédsko* (všichni 1995), které tak však učinily až po vstupu Dohody o EHP v platnost (1. ledna 1994). K dnešnímu dni jsou členy ESVO následující státy: Island, Norsko, Lichtenštejnsko a Švýcarsko.

Jednání mezi oběma integračními bloky vyústila v konkrétní návrh dohody o vytvoření Evropského hospodářského prostoru, která na rozdíl od později schválené verze Dohody o EHP neobsahovala tzv. dvoupilířovou strukturu soudních orgánů, což bylo jedním z důvodů, proč Soudní dvůr ve svém posudku č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991 (dále také jako „posudek č. 1/91“) konstatoval její neslučitelnost se Smlouvou o založení Evropského hospodářského společenství.⁹ O posudku č. 1/91 blíže pojednává kapitola 1.1. Dohoda musela být zásadním způsobem přepracována (struktura i znění „neproblematických“ ustanovení však byly do značné míry zachovány), aby vyhověla právnímu názoru Soudního dvora.

Nová verze dohody obsahující již dvoupilířovou soudní strukturu byla rovněž předmětem posudku Soudního dvora o slučitelnosti se Smlouvou o EHS [podle jejího čl. 228 odst. 1; dnes čl. 218 odst. 11 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“)].¹⁰ V posudku Soudního dvora č. 1/92 ze dne 10. dubna 1992 obstála,¹¹ a proto mohl být zahájen proces její ratifikace příslušnými smluvními stranami. Ani tento však neproběhl zcela hladce, neboť dvě zamýšlené

⁸ BAUR, Georges. *The European Free Trade Association*, s. 10.

⁹ Posudek Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991, ECLI:EU:C:1991:490.

¹⁰ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie z roku 2016, Úř. věst. C 202, 7.6.2016, s. 1.

¹¹ Posudek Soudního dvora č. 1/92 ze dne 10. dubna 1992, ECLI:EU:C:1992:189.

smluvní strany, tj. Lichtenštejnsko a Švýcarsko, tento poslední krok podmínily souhlasem v referendu.¹² Situaci notně zkomplikovalo, že Švýcaři v lidovém hlasování ratifikaci Dohody o EHP odmítli (proti hlasovalo 50,3 % voličů a 16 z 23 kantonů, „*resp. 26, nicméně podle tehdejšího znění švýcarské ústavy platilo šest kantonů pouze za tzv. „polokanton“, což mělo vliv zejména na jejich váhu hlasu.*“)^{13,14,15} Naopak v Lichtenštejnsku lid s Dohodou o EHP souhlasil, což však paradoxně znamenalo další komplikace, protože bylo zapotřebí najít způsob, který by Lichtenštejnsku umožnil jak fungování v EHP, tak zachování jeho celní unie se Švýcarskem. To se podařilo a Lichtenštejnsko se 1. května 1995 stalo plnoprávným členem EHP. Pro ostatní smluvní strany vstoupila Dohoda o EHP v platnost dne 1. ledna 1994.¹⁶ Ze společného prohlášení smluvních stran, které je součástí Dohody o EHP, se podává, že smluvní strany litují výsledku švýcarského referenda a současně uvítají případnou budoucí účast Švýcarska v EHP. Švýcarsko se nakonec vydalo cestou bilaterálních mezinárodních smluv s Evropskou unií, příp. také jejími členskými státy.

Dohoda o EHP, která fakticky rozšiřuje vnitřní trh EU o státy ESVO (s výjimkou Švýcarska), stanoví ve svém čl. 1, že „*[c]ílem této dohody o přidružení je podpořit trvalé a vyvážené posilování hospodářských a obchodních vztahů mezi smluvními stranami za rovných podmínek hospodářské soutěže a dodržování těchto pravidel za účelem vytvoření stejnorodého Evropského hospodářského prostoru [...].*“ Toto přidružení mj. zahrnuje tzv. čtyři základní svobody či společná pravidla hospodářské soutěže. Začlenění Islandu, Lichtenštejnska a Norska (dále také „*státy ESVO EHP*“) do vnitřního trhu probíhá stručně řečeno tak, že tyto státy přebírají do svých právních řádů nemalou část unijního práva, na jehož tvorbě se však v zásadě nemají možnost hodnotně podílet a kdy také rozsah takto přebíraného práva mohou jen stěží ovlivnit.^{17,18} Přebíráním relevantní části práva Evropské unie je zajištěno fungování vnitřního trhu za jednotných, a tedy férových podmínek. V případě právních aktů sekundárního práva Unie se tak

¹² PELKMANS, Jacques a Philipp BÖHLER. *The EEA Review and Liechtenstein's Integration Strategy*. Brussels: CEPS - The Centre for European Policy Studies, 2013, s. 15.

¹³ SPOUSTA, Ondřej. *Pronikání práva Evropské unie do právních řádů členských států Evropského sdružení volného obchodu*, str. 55.

¹⁴ Čl. 123 odst. 2 Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft ze dne 29. května 1874 [online]. [cit. 15. srpna 2024]. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1/1_1_1/de

¹⁵ BK, Bundeskanzlei. Politische Rechte. [cit. 15.08.2024]. Dostupné z: <https://www.bk.admin.ch/bk/de/home/politische-rechte/pore-referenzseite.html>

¹⁶ BAUR, Georges. *The European Free Trade Association*, s. 16, 17.

¹⁷ K tomuto více: SPOUSTA, Ondřej. *Pronikání práva Evropské unie do právních řádů členských států Evropského sdružení volného obchodu*.

¹⁸ ŠMEJKAL, Václav (ed.) et al. *Evropská unie po brexitu: právně-institucionální budoucnost evropské integrace*. 2018, kap. 3.9.2 a poznámka pod čarou 47.

děje na základě čl. 7 Dohody o EHP, z něž je patrné, že státy ESVO EHP přebírají nařízení a směrnice (resp. jim odpovídající akty, tj. předpisy, které byly začleněny do dohody, a příp. byly pozměněny v souladu s protokoly k dohodě – zejména s protokolem 1, event. rozhodnutím Smíšeného výboru EHP). Dohoda o EHP naopak nereflektuje změny primárního práva Unie, což je důvodem, proč její součástí není třeba Listina základních práv EU, případně koncept unijního občanství. Jak již bylo předestřeno, zcela zásadní roli při vykládání práva EHP sehrává tzv. princip stejnorodosti (homogeneity), který je promítnut hned do několika ustanovení Dohody o EHP,¹⁹ a který vyžaduje, aby byla pravidla v obou pilířích vykládána stejným způsobem, resp. aby tento výklad směřoval, pokud možno, ke stejnému výsledku. Stěžejní úlohu při výkladu práva EHP v pilíři ESVO plní Soud ESVO [vedle něj však také Kontrolní úřad ESVO (dále také „ESA“)], a je to právě tento orgán, kdo v první řadě, společně s SDEU, dbá na dodržování principu stejnorodosti. Právě rozhodováním Soudu ESVO pak dochází k přebírání unijního práva v rovině judikatury. Povinnost k následování judikatury Soudního dvora vydané přede dnem podpisu Dohody o EHP vyplývá především z jejího čl. 6, a dále z čl. 3 odst. 1 Dohody států ESVO o zřízení Kontrolního úřadu a Soudu ESVO (dále jen „SCA“). Později jmenovaná smlouva však zachází ještě dále, a v čl. 3 odst. 2 stanoví, že Soud ESVO (a shodně také ESA) při výkladu Dohody o EHP (a SCA) náležitě zohlední judikaturu Soudního dvora vydanou po datu podpisu Dohody o EHP, týká-li se Dohody o EHP, případně ustanovení v podstatě totožných s odpovídajícími pravidly primárního práva EU. Nutno podotknout, že SCA je mezinárodní smlouvou toliko mezi státy ESVO EHP, a takto formulovaná povinnost je proto dobrovolným závazkem těchto zemí, nikoli povinností výslovně stanovenou Dohodou o EHP.

V souvislosti s fungováním Soudu ESVO vyvstává několik otázek, jejichž zodpovězení je cílem této rigorózní práce:

- 1) Liší se v praxi povinnost Soudu ESVO následovat judikaturu Soudního dvora vydanou přede dnem podpisu Dohody o EHP a zohledňovat tu, která se datuje po dni podpisu dohody?
- 2) Je Soud ESVO povinen následovat/náležitě zohledňovat rovněž judikaturu Tribunálu?
- 3) Je povinnost Soudu ESVO k následování/zohledňování judikatury SDEU bezvýhradná, nebo se Soud ESVO může od této odchýlit? Za jakých podmínek?

¹⁹ Čl. 1 odst. 1, čl. 58, čl. 102 odst. 1, čl. 105 ad. Dohody o EHP.

- 4) Je Soudní dvůr, event. také Tribunál, při svém rozhodování povinen následovat či náležitě zohledňovat relevantní judikaturu Soudu ESVO?
- 5) Mohou soudy států ESVO EHP pokládat tzv. předběžné otázky týkající se výkladu Dohody o EHP Soudnímu dvoru či Soudu ESVO? Je pro ně případná odpověď závazná?
- 6) Pokud je odpověď na otázku č. 5 (první část) kladná, existuje povinnost soudů států ESVO EHP, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, požádat některý ze soudů EHP o výklad Dohody o EHP, jak je tomu v právu EU podle čl. 267 odst. 3 SFEU?

Položené výzkumné otázky jsou zodpovězeny pomocí analýzy příslušných právních pramenů, tj. zejména Dohody o EHP, SCA, Dohody o sídle, Statutu Soudu ESVO, Jednacího řádu Soudu ESVO, jakož i odpovídajících pramenů práva EU, a dále judikatury Soudu ESVO a SDEU, kdy tyto zdroje jsou rovněž předmětem komparace. V závěru rigorózní práce jsou představeny úvahy *de lege ferenda*, resp. úvahy o budoucí existenci Soudu ESVO a jeho podobě.

Jak bylo rovněž předesláno, právo EHP se netěší přílišnému zájmu odborné literatury, kdy v českém jazyce o něm existuje pouze nízký počet diplomových prací, a ani cizojazyčná tvorba není vyloženě pestrá. Fungování Soudu ESVO v odborné literatuře popisuje pouze několik autorů, mezi nimi v mnoha publikacích především jeho bývalý dlouholetý předseda prof. Baudenbacher (v letech 2003 až 2017). V tomto ohledu lze alespoň konstatovat, že kvalita nahrazuje kvantitu, nicméně nevelké množství odborné literatury o daném tématu je důvodem, proč práce čerpá především ze samotných textů mezinárodních smluv, právních předpisů a zejména soudních rozhodnutí. Pokud jde o citace diplomových prací, jsem si vědom toho, že zpravidla nejsou pokládány za relevantní zdroj dalších akademických prací, a proto z nich obecně nečerpám. Výjimkou je má vlastní magisterská práce, na kterou zřídka odkazuji. To odůvodňuji jednak tím, že českojazyčná literatura věnovaná výlučně právu EHP není příliš bohatá, ale také skutečnosti, že cílem této rigorózní práce rozhodně není recyklace práce diplomové. Na diplomovou práci pouze tematicky volně navazuji, ale nemíním ji opakovat a odkazovat na ni v rozsahu větším než nezbytně nutném.

Rigorózní práce je členěna do 7 kapitol, v nichž je v souladu s předloženou osnovou práce postupně ozřejměn historický vývoj Soudu ESVO, jeho právní úprava, dále jsou představeny druhy řízení před Soudem ESVO a vysvětleny odlišnosti oproti řízení před SDEU. Poté je vysvětleno, jaký význam měla judikatura Soudu ESVO při převzetí vybraných zásad práva EU do práva EHP, a následně jeho vztah s dalšími evropskými soudy, jimiž jsou SDEU a Evropský soud

pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Závěrem jsou představeny úvahy autora o budoucím fungování Soudu ESVO.

1. Vznik Soudu ESVO a jeho historický vývoj

1.1. Posudek Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991

Jak již bylo uvedeno, nezbytnost vytvoření samostatného soudního orgánu v pilíři ESVO fakticky předznamenal posudek Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991. Původní verze dohody (o EHP) počítala se společným Soudním dvorem EHP, funkčně přidruženým k Soudnímu dvoru.²⁰ V důsledku posudku č. 1/91 však bylo nutné původně navržený text dohody o vytvoření Evropského hospodářského prostoru upravit, aby byl zajištěn její soulad se Smlouvou o EHS.

Soudní dvůr v tomto řízení rozhodoval o žádosti podané Komisí Evropských společenství (dále jen „Komise“) o posudek podle čl. 228 odst. 1 druhého pododstavce Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství. Komise v řízení uvedla, že vytvoření Soudního dvora EHP, resp. také Soudu EHP prvního stupně, by umožnilo soudcům Soudního dvora, přítomných u obou těchto instancí, uplatnit jejich rozsáhlé zkušenosti s komunitárním právem jednak v rámci Společenství, a jednak při jeho promítnutí se v EHP, a zajistit tak jednotné uplatňování tohoto práva. Tento systém by podle tehdejšího názoru Komise navíc umožňoval zamezit mj. tomu, aby měl jiný soudní orgán, než je Soudní dvůr, pravomoc vykládat dohodu na základě řízení o předběžné otázce. Komise proto požádala o posudek, zda i) je přítomnost soudců Soudního dvora v Soudním dvoře EHP slučitelná se Smlouvou o EHS; ii) je s touto smlouvou slučitelné právo na vstup států ESVO EHP do řízení před Soudním dvorem v roli vedlejších účastníků; iii) lze umožnit soudům členských států ESVO předložit Soudnímu dvoru předběžné otázky, aniž by bylo nutné změnit Smlouvu o EHS; iv) článek 238 Smlouvy o EHS umožňuje systém upravený předloženou dohodou.

Soudní dvůr nejprve zrekapituloval, že první verze dohody o vytvoření Evropského hospodářského prostoru počítala mj. s tím, že podle jejího čl. 104 odst. 1 by Soudní dvůr, Soudní dvůr EHP, Soud ES prvního stupně, Soud EHP prvního stupně a soudy států ESVO byly při uplatňování či výkladu ustanovení této dohody nebo Smlouvy o EHS a Smlouvy o ESVO povinny náležitě přihlížet k zásadám vyplývajícím z rozhodnutí přijatých ostatními z těchto soudů, aby byl zajištěn co nejjednotnější výklad dohody. Článek 95 dohody pak stanovil, že Soudní dvůr EHP bude tvořit osm soudců, z toho pět soudců Soudního dvora, Soud EHP prvního stupně potom podle čl. 101 dohody pět soudců, z nichž pouze dva by byli soudci Soudu prvního stupně ES (a v obou

²⁰ Posudek Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991, ECLI:EU:C:1991:490.

případech zbývající tři ze států ESVO). Protokol 34 dohody měl dále umožnit státům ESVO obracet se na Soudní dvůr se žádostmi o výklad ustanovení dohody, a dále právo vstupovat do řízení před Soudním dvorem v postavení vedlejších účastníků.

Soudní dvůr uvedl, že mezinárodní smlouva, jejíž stranou je Společenství, a již se zřizuje vlastní soudní systém zahrnující soud příslušný k řešení sporů mezi smluvními stranami, tedy i k výkladu ustanovení samotné mezinárodní smlouvy, a jehož rozhodnutí jsou závazná také pro orgány Společenství, včetně Soudního dvora, není *a priori* neslučitelná s právem Společenství, neboť tento postup je součástí práva Společenství uzavírat mezinárodní smlouvy. V tomto konkrétním případě však bylo dle Soudního dvora problematické, že znění takové dohody, kterou by jí zřizovaný soud vykládal, bylo z podstatné části tvořeno ustanoveními práva Společenství, z nichž většina tvoří základ jeho právního řádu (a také včetně ustanovení sekundárního práva).²¹ Jinak řečeno, Soudní dvůr pokládal za nepřijatelné, aby soudní orgán vně soustavy soudů Společenství závazně vykládal jeho právo, a to dokonce včetně práva primárního (neb Dohoda o EHP, jakož i její dřívější verze, z velké části vycházejí ze zakládajících smluv EU, resp. jejich integračních předchůdců). Byl si totiž dobře vědom toho, že tato dohoda o přidružení do velké míry stojí na tzv. principu stejnorodosti/homogenity, dle kterého je stručně řečeno zásadní vykládat právo EHP v obou pilířích dohody stejným způsobem. S ohledem na tento princip by uvedený mechanismus stanovený touto dohodou měl vliv na budoucí výklad právních norem Společenství v oblasti volného pohybu a hospodářské soutěže, pročež Soudní dvůr uzavřel, že tento by představoval zásah do čl. 164 Smlouvy o EHS a v obecnější rovině i do samotných základů Společenství.²² Hrozící ztráta monopolu při výkladu práva Společenství byla „pouze“ nejpodstatnějším, nikoli jediným důvodem konstatace neslučitelnosti navržené dohody se Smlouvou o EHS. Soudní dvůr kromě toho poukazyval na možné ohrožení nezávislosti svých soudců, kteří by současně působili také u Soudního dvora EHP, a také důrazně odmítl, aby státy ESVO mohly Soudnímu dvoru adresovat žádosti o výklad ustanovení dohody (obdoba předběžných otázek), aniž by odpovědi na ně měly závazné účinky (které dohoda nestanovovala). K tomuto Soudní dvůr konstatoval, že „*takováto situace by denaturovala úlohu Soudního dvora, jak je koncipována Smlouvou o EHS, a sice úlohu soudního orgánu, jehož rozsudky jsou závazné.*“²³

²¹ Ibid., odst. 39-42.

²² Ibid., odst. 46.

²³ Ibid., odst. 61.

Soudní dvůr dále konstatoval, že dohoda o vytvoření EHP představuje v podstatě ústavní listinu, nicméně zatímco v právu Společenství, které vytvořilo nový právní řád, jehož hlavními znaky jsou jeho nadřazenost vůči právním řádům členských států a přímý účinek celé řady ustanovení, není v případě práva EHP toliko shodným obsahem nebo zněním ustanovení dohody s odpovídajícími ustanoveními práva Společenství zajištěna stejnorodost právních pravidel. Dle Soudního dvora nebyl mechanismus zajišťující zachování právní stejnorodosti upravený v čl. 6 dohody dostatečný, protože se týkal pouze judikatury Soudního dvora předcházející datu podpisu dohody. Vzhledem k tomu, že se tato judikatura bude vyvíjet, by bylo podle Soudního dvora obtížné odlišit novou judikaturu od staré. Především ale Soudní dvůr shledal, že z tohoto článku není jasné, zda se vztahuje k celé judikatuře Soudního dvora (tj. také té stran přímého účinku a přednosti práva Společenství), neb z protokolu 35 dohody plyne, že smluvní strany se zavazují, aniž by uznaly zásady přímého účinku a přednosti zakotvené touto judikaturou, pouze zavést do svých právních řádů ustanovení, které umožní, že znění dohody bude mít přednost před ustanoveními, která mu odporují. Soudní dvůr uzavřel, že povinnost respektovat jeho judikaturu se tak nevztahovala na její základní prvky, které jsou neslučitelné se znaky dohody, pročež článek 6 jako takový dle Soudního dvora neumožňoval zajistit cíl právní stejnorodosti v celém EHP ani z hlediska minulosti, ani do budoucna, protože navzdory stejnému znění některých ustanovení dohody a práva Společenství tyto dělí jejich účel a kontext.²⁴

K této pasáži odůvodnění posudku č. 1/91 (část III.) považuji za důležité zmínit, a to v souvislosti se čtvrtou výzkumnou otázkou této rigorózní práce, že zatímco později přijatá verze Dohody o EHP povinnost Soudního dvora následovat judikaturu Soudu ESVO explicitně neupravuje, původní návrh dohody počítal ve svém čl. 104 odst. 1 s tím, že tato povinnost bude vzájemná, tj. že povinnost zohledňovat judikaturu ostatních soudů budou mít jak soudy Společenství, společné soudy EHP, tak soudy států ESVO.²⁵ Dnes tedy výslovná úprava váže touto povinností pouze Soud ESVO, a to navíc pouze v omezeném rozsahu, jak bylo uvedeno shora (viz čl. 6 Dohody o EHP a čl. 3 odst. 1, 2 SCA). Je proto pouze otázkou výkladu, zda je tato povinnost ve skutečnosti reciproční, o čemž tato práce blíže pojednává v kapitole 5.

Dále není bez významu, že Soudním dvorem tolik kritizovaný čl. 6 původní verze dohody existuje v totožné verzi i v dnes platné Dohodě o EHP. Jeho soulad s dnešním (i tehdejším) primárním právem Unie (resp. Společenství) lze možná odůvodnit změnou dalších ustanovení

²⁴ Ibid., odst. 21-29.

²⁵ Ibid., odst. 9.

dohody (zejména dnešní čl. 105) – jak ostatně učinil Soudní dvůr, tj. je možné na něj nahlížet jinak ve světle dvoupilířové soudní struktury a mechanismů pro řešení konfliktů obou soudů ve výkladu dohody, ale osobně jsem spíše toho názoru, že Soudní dvůr zkrátka později slevil ze svých požadavků.

Soudní dvůr rovněž pokládal za problematické působení svých soudců u společných soudů EHP, neboť ti by museli uplatňovat a vykládat stejná ustanovení, avšak podle jiných právních předpisů a metod, aby zohlednili povahu a cíle každé smlouvy. Bylo by pro ně velmi obtížné, ne-li nemožné, aby u Soudního dvora s naprostou nezávislostí přistupovali k otázkám, na jejichž řešení se podíleli v rámci Soudního dvora EHP.²⁶

Pokud jde o možnost států ESVO pokládat Soudnímu dvoru předběžné otázky, shledal Soudní dvůr, že úprava obsažená v dohodě ponechávala státům ESVO EHP volnost, zda by svým soudním orgánům umožnily pokládat mu otázky, a navíc v tomto ohledu nestanovila žádnou povinnost ani soudům těchto států rozhodujícím v poslední instanci. Nadto nebylo zaručeno, že by odpovědi, které by Soudní dvůr tímto způsobem poskytl, měly závazný účinek pro soudní orgány, které otázky položily, což bylo dle Soudního dvora nepřijatelné. Nezávaznost těchto odpovědí pro soudy ESVO by totiž mohla vyvolat nejistotu ohledně jejich právního účinku pro soudní orgány členských států Společenství. Dle Soudního dvora pak ani nebylo možné vyloučit, že by členské státy Společenství dospěly k názoru, že ani rozhodnutí v řízení o předběžných otázkách podle čl. 177 Smlouvy o EHS nejsou závazná, čímž by tento mechanismus narušoval právní jistotu nezbytnou k řádnému fungování řízení o předběžné otázce. Soudní dvůr tedy konstatoval, že možnost států ESVO EHP podávat Soudnímu dvoru žádosti o výklad dohody je neslučitelná s právem Společenství, neboť nezaručuje závazný účinek odpovědí, které by mohl být Soudní dvůr nucen podat podle příslušného protokolu 34.²⁷

Soudní dvůr naopak neshledal problematickou možnost těchto států vstupovat do řízení před ním v roli vedlejších účastníků, resp. dospěl k tomu, že k zavedení této procedury není nutná změna Smlouvy o EHS. Soudní dvůr nicméně konstatoval neslučitelnost navrženého soudního systému dohody s právem Společenství.²⁸

V důsledku posudku č. 1/91 (viz jeho část VI.) byl název a čl. 1 protokolu 34 Dohody o EHP, který upravuje právo států ESVO podávat Soudnímu dvoru žádosti o výklad dohody, změněn v tom směru, aby byla zajištěna závaznost odpovědí unijního soudu. Původní název protokolu „o

²⁶ Ibid., odst. 52 a 53.

²⁷ Ibid., odst. 54-65.

²⁸ Ibid., odst. 72.

možnosti soudů států ESVO žádat Soudní dvůr ES, aby se vyjádřil k výkladu pravidel Dohody EHP odpovídajících pravidlům ES“ nyní stanoví „o možnosti soudů států ESVO žádat Soudní dvůr ES, aby rozhodl o výkladu pravidel Dohody EHP odpovídajících pravidlům ES“ (srov. čl. 1 tohoto protokolu, který byl upraven obdobně). Formálně vzato tedy existuje právo soudů států ESVO EHP požádat Soudní dvůr, aby rozhodl o otázce výkladu ustanovení dohody, která jsou v podstatě totožná s ustanoveními primárního práva Unie, event. i práva sekundárního (čl. 107 Dohody o EHP a čl. 1 protokolu 34). Odpověď na tuto žádost je podle stanoviska Komise a také podle změny znění názvu protokolu a jeho čl. 1 závazná.²⁹ To zásadní však dle mého názoru zůstalo, neboť čl. 107 Dohody o EHP, jakož i protokol 34, i nadále stanovují toliko možnost členských států ESVO EHP zmocnit své soudní orgány, aby požádaly Soudní dvůr o výklad dohody, nikoli povinnost. Nadále není tato povinnost výslovně upravena ani vůči soudům těchto států rozhodujících v poslední instanci. Jsem přesvědčen, že také v tomto případě Soudní dvůr slevil ze svých požadavků, neboť neexistuje-li povinnost otázku položit, je irelevantní, zda je případná odpověď na ni závazná. Na druhou stranu v praxi platí, že znění čl. 107 Dohody o EHP a protokolu 34 je v zásadě bez významu, a to s ohledem na koncepci pravomocí Soudu ESVO obsaženou v SCA, neb právě tomuto soudu státy ESVO EHP podávají ony žádosti o výklad Dohody o EHP. Článek 107 Dohody o EHP a protokol 34 dohody lze proto označit za *lettre morte*. O možném použití protokolu 34 je blíže pojednáno v kapitole 5.

V důsledku tohoto nekompromisního rozhodnutí Soudního dvora byla koncepce společného soudního orgánu opuštěna, a namísto toho čl. 108 odst. 2 Dohody o EHP stanoví, že „*státy ESVO zřídí soudní orgán (dále jen „Soud ESVO“).*“

1.2. Posudek Soudního dvora č. 1/92 ze dne 10. dubna 1992

Také v řízení o posudku č. 1/92 ze dne 10. dubna 1992 (dále také „posudek č. 1/92“) rozhodoval Soudní dvůr o žádosti Komise o posudek podle čl. 228 odst. 1 druhého pododstavce Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství. Komise v žádosti uvedla, že návrh Dohody o EHP respektuje posudek Soudního dvora č. 1/91 a současně usiluje o dosažení maximální stejnorodosti (EHP), což vyústilo v potřebu opustit ideu společného soudu EHP a zvážit vytvoření Soudu ESVO. Podle Komise však dohoda doznala většího počtu změn, kdy například čl. 105 odst. 1 Dohody o EHP dopomáhá jinak nedostatečnému čl. 6 Dohody v dosažení

²⁹ Posudek Soudního dvora č. 1/92 ze dne 10. dubna 1992, ECLI:EU:C:1992:189, odst. 37.

stejnorodosti, čl. 106 Dohody pak přináší režim výměny informací (nejen) mezi oběma soudy EHP.

Soudní dvůr především uvítal nově obsažené mechanismy sloužící k zachování stejnorodosti práva EHP (čl. 105) a k řešení sporů mezi smluvními stranami Dohody o EHP, kdy podle čl. 111 odst. 3: „*týká-li se spor výkladu ustanovení této dohody, která jsou v podstatě totožná s odpovídajícími pravidly Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství, Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli a aktů přijatých na základě těchto dvou smluv, a není-li spor vyřešen ve lhůtě tři měsíců poté, co byl předložen Smíšenému výboru EHP, mohou se smluvní strany účastné sporu dohodnout a požádat Soudní dvůr ES, aby se vyslovil k výkladu příslušných pravidel.*“ Osobně nepokládám ani jeden z uvedených mechanismů za prakticky použitelný, neboť jakákoli činnost Smíšeného výboru EHP podle čl. 105 Dohody o EHP není s to jakkoli přispět k zachování stejnorodého výkladu práva EHP v případě kolize mezi rozhodnutími SDEU a Soudu ESVO. V obou pilířích jsou to soudy EHP, které poskytují závazný výklad práva EHP, nikoli Smíšený výbor EHP či jiný orgán. Povinnost Smíšeného výboru „*jednat tak, aby zachoval stejnorodý výklad této dohody,*“ je formulována velice vágně, rozhodně však neznamená, že je Smíšený výbor nadán příslušnými pravomocemi, jak tohoto cíle skutečně dosáhnout. Domnívám se, že rozhodnutí, ani jiná forma činnosti Smíšeného výboru EHP, nejsou schopny zajistit homogenní výklad práva EHP oběma soudy EHP, bude-li se jejich judikatura podstatně lišit. Opačný závěr, tj. že rozdílný soudní výklad lze překlenout rozhodnutím orgánu nikoli soudní moci (neb Smíšený výbor EHP není soudním orgánem, jeho rozhodnutí mohou představovat zjednodušenou formu mezinárodní smlouvy),³⁰ dle mého názoru odporuje podstatě nezávislých soudů, jimiž oba soudy EHP jsou.³¹ Navíc je třeba připomenout čl. 93 odst. 2 Dohody o EHP, dle kterého „*rozhodnutí Smíšeného výboru EHP jsou přijímána dohodou mezi Společenstvím na jedné straně a státy ESVO, které se vyjádří jednomyslně, na straně druhé.*“ Sám Soudní dvůr pak ostatně přiznal, že rozhodnutí Smíšeného výboru EHP podle čl. 105 Dohody o EHP nemají vliv na jeho judikaturu, a to s ohledem na autonomii právního řádu Společenství.³² Současně však judikoval, že tento článek je se Smlouvou o EHS slučitelný pouze tehdy, je-li jím zakotvená pravomoc Smíšeného výboru EHP (myšleno zřejmě její výkon) pro smluvní strany závazná.³³ To je podle mého názoru protimluv, protože Soudní dvůr sice požaduje závaznost opatření Smíšeného výboru

³⁰ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. října 2002, *CIBA v Norsko*, E-6/01, odst. 33.

³¹ Viz třeba recitál 12 a čl. 106 Dohody o EHP.

³² Posudek Soudního dvora č. 1/92 ze dne 10. dubna 1992, ECLI:EU:C:1992:189, odst. 23 a 24.

³³ *Ibid.*, odst. 25.

EHP (k zachování stejnorodého výkladu) pro smluvní strany, jednou z nichž je i Unie, avšak prizmatem dnešního primárního práva EU (čl. 216 odst. 2 SFEU) by byl takovými vázán i sám Soudní dvůr, který současně říká, že tato opatření nemohou ovlivnit jeho judikaturu (což je dle mého názoru jednoznačně správný závěr z hlediska nezávislosti soudu). Články 105 a 111 odst. 3 Dohody o EHP proto považuji za prakticky nepoužitelné a vůbec se nedivím tomu, že Dohoda o EHP raději mlčí o tom, jakým konkrétním nástrojem by měl Smíšený výbor EHP překlenout případný spor o její výklad. Rozhodnutí je nicméně těžko představitelné, neb to je možno přijmout pouze po dohodě mezi EU a státy ESVO, které navíc hlasují jednomyslně. Vzhledem k tomu, že tento domnělý konflikt by patrně nastal právě mezi státy, resp. soudy z různých pilířů (uvnitř pilířů by jej bylo možné řešit před příslušným Soudem EHP), lze si stěží představit, že by došlo k dosažení dohody podle čl. 111 odst. 3 Dohody o EHP, resp. že by postup podle čl. 105 odst. 3 dohody přiměl jeden ze Soudů EHP k přehodnocení jeho postoje. K totožnému závěru dochází také Baudenbacher: „[...] *Smíšený výbor EHP nemůže začlenit judikaturu SDEU do Dohody o EHP, ani zvrátit rozsudky SDEU či Soudu ESVO. Tyto rozsudky představují res iudicata a jejich platnost je v každém případě zachována.*“³⁴ Proto tato ustanovení přidaná do nové verze Dohody o EHP pokládám pouze za (nakonec úspěšnou) snahu tvůrců Dohody, jak uspět v řízení o posudku před Soudním dvorem. Praktický význam obou ustanovení je však dle mého názoru nulový, přičemž Baudenbacher podotýká, že postup dle čl. 111 odst. 3 Dohody o EHP nebyl nikdy využit (k roku 2016).³⁵ Ani od té doby mi není znám, byť jediný případ, kdy by došlo k postupu podle tohoto ustanovení. Jsem toho názoru, že zachování stejnorodosti je v zájmu všech smluvních stran, včetně jejich soudních orgánů, a pokud by homogenita byla v závažné míře ohrožena, byla by ohrožena i samotná existence Dohody o EHP. Takovou situaci by podle mého názoru nebylo možné úspěšně vyřešit žádným z mechanismů obsažených v Dohodě o EHP, ale patrně jedině politickým rozhodnutím (třeba měnicím znění dohody). Mám však za to, že zejména oba Soudy EHP přistupují k principu stejnorodosti velice zodpovědně, tj. v praxi nedochází k tomu, že by bezdůvodně odmítaly respektovat judikaturu svého protějšku,³⁶ a proto tato hypotetická situace (kdy dojde k podstatným rozdílům v judikatuře těchto soudů) hrozí snad jen tehdy, budou-li tyto soudy poskytovat výklad různým předpisům, u nichž se nebude možné dobrat stejné interpretace. To může nastat například tehdy, nebude-li Smíšený výbor EHP schopen dosáhnout konsensu o

³⁴ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*. Cham Heidelberg New York Dordrecht London: Springer, 2016, s. 190–191, překlad: autor.

³⁵ *Ibid.*, str. 191.

³⁶ *Ibid.*

začlenění právního aktu relevantního pro EHP do Dohody o EHP, případně tehdy, dojde-li v budoucnu k tak podstatným změnám primárního práva Unie, že jeho výklad, případně výklad aktů sekundárního práva Unie začleněných do Dohody, již nebude v kontextu těchto změn kompatibilní s výkladem Dohody o EHP, která změny primárního práva Unie nereflektuje (k tomuto více v kapitole 5.). Opět ale docházím ke stejnému závěru – tyto situace lze vyřešit toliko politickými rozhodnutími, ať už jde o „odblokování“ Smíšeného výboru EHP nebo změnu znění Dohody o EHP, která by zajistila souladnost s pozměněným primárním právem EU v dotčeném rozsahu. Shrnuji, že nesdílím názor, že zmíněná ustanovení představují dostatečně efektivní mechanismy pro řešení sporů o výklad dohody a k zachování stejnorodosti v případě závažného konfliktu judikatur soudů EHP.

Soudní dvůr v posudku č. 1/92 dále přivítal, že mu nové znění Dohody o EHP nestanoví výslovnou povinnost zohledňovat judikaturu jiných soudů.³⁷ O tom, zda a jakým způsobem je SDEU povinen zohledňovat judikaturu Soudu ESVO, absenci explicitního požadavku navzdory, blíže pojednává kapitola 5. Soudní dvůr každopádně v posudku č. 1/92 rozhodl, že zkoumané části Dohody o EHP jsou v souladu se Smlouvou o EHS.

1.3. Vývoj Soudu ESVO po jeho založení

Původním sídlem Soudu ESVO byla švýcarská Ženeva.³⁸ Tam má dodnes jedno ze svých sídel také Sekretariát ESVO, což je však orgán s významem také pro Švýcarsko, neboť na rozdíl od Soudu ESVO nebyl zřízen pouze k uplatňování Dohody o EHP, ale má mj. na starosti vyjednávání obchodních dohod s nečlenskými státy EU.³⁹ Ve Švýcarsku zasedal Soud ESVO déle než dva roky, tj. od počátku svého fungování – 1. ledna 1994 až do srpna roku 1996, kdy se přesunul do Lucemburku, kde sídlí dodnes.⁴⁰ V tomto směru se možná jeví jako paradoxní, že Soud ESVO nikdy ve své historii nesídlil na území státu ESVO EHP. Na druhou stranu možná i tato skutečnost posiluje jeho nezávislost, navíc přesun sídla soudu do Lucemburku – justiční metropole Evropské unie – dává perfektní smysl právě z hlediska úzké spolupráce mezi soudy EHP, předvídané mj. čl. 106 Dohody o EHP.⁴¹ Oba soudy jsou od sebe vzdáleny jen pár minut

³⁷ Posudek Soudního dvora č. 1/92 ze dne 10. dubna 1992, ECLI:EU:C:1992:189, odst. 16.

³⁸ Viz třeba z rozhodnutí Soudu ESVO ze dne 20. prosince 1995, Úř. věst. L 123, 23. května 1996, str. 25.

³⁹ The EFTA Secretariat | European Free Trade Association. In: [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/efta-secretariat>

⁴⁰ *EFTA Court* [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/questions-and-answers/>

⁴¹ *Ibid.*

pěšky a vzhledem k tomu, že je v podstatě odděluje pouze třída Johna Fitzgeralda Kennedyho, považují v případě Soudu ESVO za výstižné i jeho označení „soud na druhé straně ulice“.⁴² Soud ESVO konkrétně sídlí v tzv. Hemicycle Building, která byla původně vybudována pro účely konání zasedání Evropského parlamentu.⁴³ Kromě Soudu ESVO zde sídlí ještě další soudy, mj. Soudní dvůr Beneluxu, Jednotný patentový soud či lucemburský správní soud.⁴⁴

Z hlediska následného vývoje Soudu ESVO je z mého pohledu zásadní zejména změna počtu států ESVO EHP v průběhu let. Jak již bylo řečeno, ESVO bylo při svém založení jistou protivahou vůči tehdejší Evropským společenstvím, přičemž obě tato uskupení byla v té době přibližně stejně početná (ESVO mělo dokonce více členských států než ES). Poté se situace změnila v tom, že některé státy začaly ESVO opouštět a namísto toho vstupovaly do ES, která se mezitím navíc rozrostla ještě o další země. K prvnímu lednu roku 1994, tj. k okamžiku vstupu Dohody o EHP v platnost, však stále nebyl rozdíl v počtu členských států nijak markantní – tehdy k Evropské unii patřilo celkem 11 států, oproti 7 členským státům ESVO. Proto původní návrh SCA počítal s tím, že soud bude mít celkem sedm soudců, tedy po jednom za každý členský stát.⁴⁵ Jak bylo již rovněž uvedeno, Švýcarsko však v důsledku referenda odmítlo ratifikovat Dohodu o EHP, a logicky neratifikovalo ani SCA, což navíc zkomplikovalo přistoupení k Dohodě o EHP Lichtenštejnskem. Proto musel být, nyní již pouze šesti státy, přijat protokol k SCA, který v čl. 1 odst. 2 stanoví, že v případě Lichtenštejnska vstoupí SCA v platnost ve stejný den jako Dohoda o EHP, budou-li splněny podmínky stanovené tímto ustanovením (které se váže k čl. 1 protokolu o úpravě Dohody o Evropském hospodářském prostoru).⁴⁶ Protokol dále v čl. 2 stanovil, že v důsledku již zmíněné neratifikace se vypouštějí slova „Švýcarská konfederace“ z preambule, v níž jsou označeny smluvní strany SCA, kdy také jeho další ustanovení měla za cíl tyto formální změny textu v důsledku švýcarské neúčasti.

Z hlediska budoucího fungování Soudu ESVO jsou však dle mého názoru nejvýznamnější články 4, 5 a 6 tohoto protokolu.

⁴² CLIFTON, Michael-James. The Other Side of the Street: the EFTA Court's Role in the EEA. *European Law Reporter*. 2014, roč. 2014, č. 7–8, s. 216.

⁴³ *Hemicycle* [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eccl.lu/en/room/hemicycle/>

⁴⁴ Contact. *Cour de Justice Benelux* [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné

z: <https://www.courbeneluxhof.int/fr/contact/>; Locations | Unified Patent Court. [cit. 16.08.2024]. Dostupné

z: <https://unified-patent-court.org/en/court/locations>; ADDRESS: 1, Administrative Court a rue du Fort Thüngen L.-1499 Luxembourg Luxembourg Phone:42 10 51 Website:

[HTTP://WWW.JUSTICE.PUBLIC.LU/FR/ORGANISATION-JUSTICE/JURIDICTIONS-ADMINISTRATIVES/INDEX.HTML](http://WWW.JUSTICE.PUBLIC.LU/FR/ORGANISATION-JUSTICE/JURIDICTIONS-ADMINISTRATIVES/INDEX.HTML). Administrative Court. [cit. 16.08.2024]. Dostupné

z: http://guichet.public.lu/en/citoyens/organismes/organismes_citoyens/cour-administrative.html

⁴⁵ Čl. 28 SCA, Úř. věst. L 344, 31. prosince 1994, s. 1.

⁴⁶ Úř. věst. L 1, 3. ledna 1994, str. 572.

Článek 4 stanoví:

[...]

Článek 28 [SCA] se nahrazuje takto:

Soud ESVO se skládá z pěti soudců.

Článek 5 stanoví:

Až vstoupí [SCA] v platnost pro Lichtenštejnsko, počet členů [ESA] a počet soudců

Soudu ESVO se zvýší.

Článek 6 stanoví:

[...]

Článek 29 [SCA] se nahrazuje takto:

Soud ESVO zasedá v plénu. Rozhodnutí soudu jsou platná pouze tehdy, účastní-li se rozhodování lichý počet soudců. Rozhodnutí soudu jsou platná, účastní-li se rozhodování [alespoň] tři soudci. Na žádost soudu mohou vlády států ESVO na základě společné dohody umožnit zřízení senátů.

*překlad: autor

Namísto sedmi soudců tedy pouze pět, resp. v budoucnu příslib šesti. Pouhý rok po vstupu Dohody o EHP v platnost však ESVO opustily hned tři státy (Rakousko, Finsko a Švédsko), kdy všechny z nich současně vstoupily do Evropské unie. Počet zemí EHP tak sice zůstal zachován, nicméně přesun těchto zemí do protějšího pilíře Dohody o EHP logicky znamenal snížení počtu soudců Soudu ESVO o soudce z těchto zemí, čímž by jejich celkový počet poklesl na dva, přičemž v tomto počtu by nebylo možné rozhodovat ani podle revidovaného čl. 29 SCA, ani v duchu římskoprávní zásady *tres faciunt collegium*. Z hlediska osudu Soudu ESVO, a především pak z pohledu zachování řádného fungování Dohody o EHP, a tím i rozšířeného vnitřního trhu, naštěstí ke stejnému datu, k němuž trojice států opustila ESVO, vstoupila tato dohoda v platnost pro Lichtenštejnsko. Počet soudců proto nakonec činil tři, což je dle mého názoru počet minimální, a na tomto čísle se ustálil až do dnešního dne. Proto současně platná verze SCA v dotčených člancích stanoví, že „[s]oud ESVO se skládá z tří soudců“ a „[r]ozhodnutí soudu jsou platná, účastní-li se

*rozhodování všichni soudci.*⁴⁷ Lze proto s jistou měrou nadsázky říci, že Soud ESVO přistupuje ke svým kauzám natolik zodpovědně, že o všech z nich rozhoduje v plénu. K tomuto Baudenbacher poznamenává, že v důsledku toho soudci často rozhodují o případech, které jsou pro jejich země citlivé, nicméně výhodu spatřuje naopak v tom, že je zajištěna konzistence judikatury (oproti soudům s několika senáty).⁴⁸ S tímto závěrem souhlasím, neboť mám za to, že jediná soudní formace činí soud mimořádně předvídatelným, a navíc zmíněná konzistence se netýká pouze rozhodnutí samotných, ale také stylu jejich odůvodnění. Další výhodu vidím v tom, že je zaručeno, že o daném případě vždy rozhoduje soudce s důkladnou znalostí právního řádu státu ESVO EHP, který je v dané věci relevantní, a dané právní kultury.^{49,50}

2. Právní úprava Soudu ESVO

Jak již bylo uvedeno, právním základem k vytvoření Soudu ESVO je čl. 108 odst. 2 Dohody o EHP, který byl do textu dohody přidán v reakci na posudek č. 1/91, a který stanoví:

„Státy ESVO zřídí soudní orgán (dále jen „Soud ESVO“).

V souladu se samostatnou dohodou mezi státy ESVO je Soud ESVO příslušný, pokud jde o uplatňování této dohody, zejména pro:

- a) žaloby týkající se kontrolního postupu vůči státům ESVO;*
- b) odvolání proti rozhodnutím přijatým Kontrolním úřadem ESVO v oblasti hospodářské soutěže;*
- c) řešení sporů mezi dvěma či více státy ESVO.“*

⁴⁷ SCA, konsolidované znění z roku 2023: Agreement, Annexes and Protocols | European Free Trade Association. In: [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/legal-documents/adopted-joint-committee-decisions/105061>

⁴⁸ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 143.

⁴⁹ Obdobně jako tomu je u Evropského soudu pro lidská práva, kde rozhodují soudci zvolení za dotčenou smluvní stranu (viz třeba čl. 24 odst. 1 písm. b), čl. 26 odst. 1 písm. a) Jednacího řádu ESLP).

⁵⁰ Tento argument má však své limity v níže uvedeně absenci požadavku na soudce v podobě občanství států ESVO EHP. Ačkoli tomu tak prozatím nebylo, nelze vyloučit jmenování soudce bez znalosti národního právního řádu navrhujícího státu.

Vedle toho pamatují na Soud ESVO v hlavní části Dohody⁵¹ o EHP ještě čl. 105 a 106 obsahující mechanismy k zajištění stejnorodosti výkladu práva EHP, a dále čl. 110, který upravuje atributy rozhodnutí (nejen) tohoto soudu, kdy stanoví, že rozhodnutí přijatá podle této dohody Soudem ESVO, která ukládají jiným osobám než státům peněžní závazky, jsou vykonatelná, přičemž výkon se řídí předpisy občanského práva procesního platnými ve státě, na jehož území se provádí, a že v pilíři ESVO může být výkon pozastaven pouze rozhodnutím Soudu ESVO (jde-li o rozhodnutí Kontrolního úřadu ESVO nebo Soudu ESVO). Kontrola řádného provádění výkonu však spadá do pravomoci vnitrostátních soudů dotčených států.

Dohoda o EHP tedy z hlediska úpravy soudu poskytuje toliko právní základ, přičemž z citovaného čl. 108 odst. 2 je zřejmé, že k přijetí podrobné úpravy fungování soudu jsou zmocněny přímo státy ESVO EHP, které mají povinnost přijmout příslušnou samostatnou dohodu. Touto dohodou je právě SCA. Článek 108 odst. 2 Dohody o EHP rovněž stanoví typy řízení, v nichž bude Soud ESVO oprávněn rozhodovat, a jimiž jsou: obdoba řízení o nesplnění povinnosti vyplývající z Dohody (čl. 108 odst. 2 písm. a) dohody, srov. čl. 260 SFEU); řízení o žalobě na neplatnost (čl. 108 odst. 2 písm. b) dohody, srov. čl. 263 SFEU); řízení o sporech mezi státy (čl. 108 odst. 2 písm. c) dohody, srov. čl. 273 SFEU). Dohoda, kterou přijaly státy ESVO EHP k provedení článku 108 odst. 2 Dohody o EHP, tedy SCA, je v tomto směru bohatší a obsahuje také další typy řízení známé z primárního práva EU – k tomuto blíže kapitola 3.

Vedle Dohody o EHP a SCA však fungování Soudu ESVO upravují také další prameny, jimiž jsou zejména tzv. Dohoda o sídle (Headquarters Agreement),⁵² Statut Soudu ESVO⁵³ a Jednací řád Soudu ESVO.⁵⁴ Nesporný vliv na fungování Soudu ESVO má také judikatura SDEU, kterou Soud ESVO při výkladu Dohody o EHP, ale také svých procesních předpisů, následuje (viz třeba kapitola 3.2.3. věnující se existenci povinnosti předložit Soudu ESVO žádost o výklad).

Ještě před bližší analýzou jednotlivých právních pramenů úpravy fungování Soudu ESVO považuji za vhodné na tomto místě poukázat na jeden terminologický rozpor napříč nejen těmito prameny, který má mj. vliv i na samotný název této rigorózní práce. Tento rozpor se projevuje používáním rozdílných názvů Soudu ESVO napříč různými právními dokumenty, resp. jejich českými překlady. Dohoda o EHP ve svém článku 108 odst. 2 mj. uvádí, že „[s]táty ESVO zřídí

⁵¹ Odborná literatura dělí Dohodu o EHP na hlavní část, protokoly a přílohy (které jsou dle čl. 119 dohody její nedílnou součástí) – viz třeba BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 98. Srov. čl. 1 písm. a) SCA.

⁵² *EFTA Court* [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/headquarters-agreement/>

⁵³ Ten je technicky vzato integrální součástí SCA, a to podle jejího čl. 42, neboť byl přijat jako protokol 5 k této dohodě.

⁵⁴ Úř. věst. L 179, 20. května 2021, s. 13.

soudní orgán (dále jen „Soud ESVO“). “ Pokud jde o SCA, tato dohoda není v úředním věstníku Evropské unie k dispozici v českém jazyce (Úř. věst. L 344, 31. prosince 1994, s. 1). To však neplatí o Jednací řádu Soudu ESVO, pro který dle jeho čl. 150 odst. 1 platí povinnost k jeho uveřejnění v Úředním věstníku Evropské unie. Aktuálně platná verze Jednacího řádu Soudu ESVO byla publikována v Úředním věstníku L 179, 20. května 2021, s. 13, a v českém znění používá pojem „Soudní dvůr ESVO“. Tento název používají také další dokumenty v českém jazyce týkající se Soudu ESVO, například oznámení o zahájení řízení povinně uveřejňované tamtéž podle čl. 15 odst. 5 Jednacího řádu Soudu ESVO. To potvrzuje i namátkou vybrané oznámení o žalobě podané dne 27. března 2024 Kontrolním úřadem ESVO proti Islandu (věc E-4/24), uveřejněné v Úř. věst. C/2024/3217, 16. května 2024. Usnesením Vlády České republiky ze dne 13. dubna 2005 č. 435 bylo schváleno, že vládní zmocněnec pro zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropských společenství a Soudem prvního stupně bude rovněž zajišťovat zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropského sdružení volného obchodu. Výroční zprávy o činnosti vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropské unie pak používají oba názvy, kdy například ta z roku 2022 stanoví: „*Vedle těchto dvou soudních instancí je třeba k unijním soudům v širším slova smyslu počítat též Soudní dvůr Evropského sdružení volného obchodu (EFTA Court; dále jen „Soud ESVO“), jehož význam pro členské státy je nicméně velmi omezený.*“⁵⁵

Osobně jsem toho názoru, že oba české překlady dávají do jisté míry smysl, nicméně za správný pokládám, jak prozrazuje název této práce, Soud ESVO. Hlavním důvodem je skutečnost, že tam, kde česká verze Dohody o EHP používá pojem „Soud ESVO“, tj. v článku 108 odst. 2, anglickojazyčné znění hovoří o „EFTA Court“. Právě pojem EFTA Court však shodně používají i další dokumenty uveřejňované v systému EUR-Lex. Tak například již citovaný Jednací řád Soudu ESVO je v anglickojazyčné verzi nadepsán slovy Rules of Procedure of the EFTA Court, v českém znění pak slovy Jednací řád Soudního dvora ESVO.⁵⁶ Stejně tomu je i v případě shora zmíněného oznámení o žalobě ve věci E-4/24, kde jsou rovněž použity pojmy EFTA Court a Soudní dvůr ESVO.⁵⁷ Sám Soud ESVO v anglickém jazyce používá název EFTA Court. Jediným důvodem, proč tento překládat jako Soudní dvůr ESVO, se mi jeví plný název SCA, tj. *Agreement between the EFTA States on the Establishment of a Surveillance Authority and a Court of Justice*, který lze

⁵⁵ Zprávy o činnosti vládního zmocněnce – Portál ISAP. In: [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://isap.vlada.cz/homepage.nsf/esdz>

⁵⁶ Úř. věst. L 179, 20. května 2021, s. 13.

⁵⁷ Úř. věst. C/2024/3217, 16. května 2024, str. 1.

doslovně přeložit do českého jazyka jako Dohoda mezi státy ESVO o vytvoření Kontrolního úřadu a Soudního dvora.⁵⁸ Preambule této dohody mj. uvádí, že „*dále berouce v úvahu, že v souladu s čl. 108 odst. 2 Dohody o EHP státy ESVO vytvoří soudní dvůr států ESVO.*“⁵⁹ Vůbec nejpodstatnějším argumentem pro správnost delšího z obou názvu by pak byl čl. 27 SCA, který stanoví: „*Tímto se zřizuje Soudní dvůr států ESVO, dále jen Soud ESVO.* [...]“⁶⁰

Ani tento doslovný překlad však nepovažuji za zcela přesvědčivý, neboť pokud by byl pokládán za rozhodný právě čl. 27 SCA, pak by měl název soudu v českém jazyce znít právě „Soudní dvůr států ESVO“. Osobně jsem ale toho názoru, že je správné používat pouze název Soud ESVO, který nejlépe odpovídá anglickému EFTA Court, což je název, který používá i sám soud ve všech svých rozhodnutích a také v mezinárodních smlouvách, jichž je smluvní stranou,⁶¹ a který v angličtině používají také právní dokumenty uveřejňované v Úředním věstníku EU, jako je již zmíněný jednací řád soudu. Navíc pojem „soudní dvůr“ je přinejmenším v oboru práva EU silně spjat se Soudním dvorem Evropské unie, jehož název v angličtině zní The Court of Justice of the European Union (Soudní dvůr je pak Court of Justice). Proto je dle mého názoru chybné, překládat pojem „court“ jako soudní dvůr, neboť tomuto českému výrazu odpovídá „court of justice“. Nelze však opomíjet ani fakt, že k překladu „Soudní dvůr“ by svádělo německé označení soudu „Der EFTA-Gerichtshof“,⁶² což je doslova Soudní dvůr ESVO. Tento pojem pak Soud ESVO používá i ve svých rozhodnutích, kdy rozsudky v německém jazyce opatřuje záhlavím ve znění „Urteil des Gerichtshofs“. Na druhou stranu podle čl. 53 odst. 1 SCA je angličtina jediným autentickým jazykem této dohody, a proto se domnívám, že je to právě anglický jazyk, který by měl být pokládán za primární zdroj pro překlad názvu soudu do dalších jazyků. Název Soud ESVO navíc používá také českojazyčná odborná literatura, a proto nevidím důvod se od něj odchylovat.⁶³

⁵⁸ Překlad: autor.

⁵⁹ Překlad: autor.

⁶⁰ Překlad: autor.

⁶¹ Viz třeba Dohoda o sídle: *EFTA Court [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/headquarters-agreement/>*

⁶² Viz třeba *Verfahrensordnung des EFTA-Gerichtshofs*, Úř. věst. L 179, 20. května 2021, s. 13.

⁶³ ŠMEJKAL, Václav (ed.) et al. *Evropská unie po brexitu: právně-institucionální budoucnost evropské integrace*, kap. 3.9.2.

2.1. Dohoda o sídle

Dohoda o sídle (z anglického Headquarters Agreement)⁶⁴ je mezinárodní smlouva, jejímiž stranami jsou Soud ESVO a Lucemburské velkovévodství. Soud ESVO je přitom nadán právní subjektivitou, jakož i právem uzavírat smlouvy, podle čl. 1 protokolu 7 SCA.⁶⁵ Právě tento protokol zajišťuje Soudu ESVO diplomatickou ochranu. Poskytuje mj. soudní imunitu Soudu ESVO jako takovému, jakož i výsady a imunity pro soudce, vedoucího soudní kanceláře a další úředníky či služebníky soudu, ochranu majetku soudu a jeho vynětí z daňové povinnosti. Povinnost ctít tyto diplomatické výsady a imunity platí pro smluvní strany tohoto protokolu, tj. státy ESVO EHP (viz čl. 44 odst. 1 SCA, srov. čl. 5 odst. 2, čl. 6 odst. 1 či čl. 13 protokolu 7 k této dohodě). Jak ale bylo vysvětleno shora, Soud ESVO nemá své sídlo na území smluvní strany tohoto protokolu, neboť sídlí v Lucembursku, a Dohoda o sídle proto zajišťuje, že také tento stát se zavazuje k respektování v dohodě uvedených výsad a imunit ve prospěch Soudu ESVO a jeho zaměstnanců. Přímé zmocnění k uzavření smlouvy o sídle je obsaženo v čl. 44 odst. 2 SCA.

Dohodou o sídle uznává Lucembursko mezinárodní právní subjektivitu Soudu ESVO (čl. 1). Dále jsou předmětem dohody výsady a imunity obsažené v protokolu 7 SCA, které se Lucembursko zavazuje ctít a ochraňovat. Mezi tyto patří mj. nedotknutelnost prostor soudu (čl. 2), ochrana oficiální komunikace soudu včetně šifrované (čl. 8) nebo daňová exempce vztahující se na příjmy všech soudců, vedoucího soudní kanceláře a další úředníky soudu (čl. 13). Dohoda tak soudu umožňuje řádný a nezávislý výkon jeho pravomocí na území nečlenského státu ESVO, což v konečném důsledku usnadňuje jeho kooperaci s SDEU.

2.2. SCA a Statut Soudu ESVO

SCA je dohodou, která provádí čl. 108 odst. 2 Dohody o EHP, který stanovuje státům ESVO EHP povinnost zřídit samostatnou dohodou vlastní soudní orgán. První zásadní ustanovení SCA z hlediska fungování Soudu ESVO představuje její čl. 3 odst. 1, který v podstatě rozvíjí čl. 6 Dohody o EHP, a stanovuje povinnost k výkladu ustanovení protokolů 1 až 4 a právních aktů v přílohách I a II v míře, v jaké jsou v podstatě totožná s odpovídajícími pravidly Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství a Smlouvy o založení Evropského společenství

⁶⁴ EFTA Court [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/headquarters-agreement/>

⁶⁵ Úř. věst. L 344, 31. prosince 1994, s. 75.

uhlí a oceli a s akty přijatými na základě těchto dvou smluv, při jejich provádění a uplatňování, v souladu se související judikaturou Soudního dvora vydanou přede dnem podpisu této Dohody o EHP. Dotčené protokoly a přílohy se týkají zejména právní úpravy fungování ESA, které není předmětem této rigorózní práce.

Z hlediska fungování Soudu ESVO je nicméně daleko podstatnější čl. 3 odst. 2 SCA, který povinnost k následování judikatury vydané přede dnem podpisu Dohody o EHP (stanovené čl. 6 Dohody o EHP) fakticky rozšiřuje, když stanoví:

„Při výkladu a uplatňování Dohody o EHP a SCA, ESA a Soud ESVO náležitě zohlední zásady stanovené v příslušných rozhodnutích Soudního dvora vydaných po datu podpisu Dohody o EHP, a které se týkají výkladu uvedené dohody [o EHP] nebo takových pravidel Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství a Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli v míře, v jaké jsou v podstatě totožná s ustanoveními Dohody o EHP nebo ustanoveními protokolů 1 až 4 a ustanoveními aktů odpovídajících těm, které jsou uvedeny v přílohách I a II SCA.“⁶⁶

Nepochybně je rozdíl mezi formulací čl. 6 Dohody o EHP, z něž vyplývá, že ustanovení této dohody jsou (za stanovených podmínek) vykládána v souladu s judikaturou Soudního dvora, a naproti tomu čl. 3 odst. 2 SCA, který hovoří o povinnosti (nejen) Soudu ESVO náležitě zohlednit zásady stanovené judikaturou Soudního dvora, nicméně jsem přesvědčen, že posledně vyjevenému ustanovení musí být ve světle zásady loajality, vyjádřené mj. v čl. 3 Dohody o EHP, poskytnuta co možná nejširší interpretace, a proto je povinností Soudu ESVO tuto judikaturu následovat za stejných podmínek, jaké stanoví čl. 6 Dohody o EHP a jeho výklad. To potvrzuje i Clifton, dle kterého v praxi Soud ESVO mezi judikaturou vydanou přede dnem podpisu Dohody o EHP a tou vydanou po tomto dni nerozlišuje.^{67,68} Pokud je tato úvaha správná, nabízí se otázka, zda by obdobně nebylo možné dovodit i reciproční povinnost SDEU k následování judikatury Soudu ESVO, ačkoli nikde výslovně stanovena není (o tomto více v kapitole 5.). Tento závěr naznačují i slova bývalého předsedy Soudního dvora Vassiliose Skourise: „[...] *ignorování* [judikatury Soudu ESVO] by mohlo být škodlivé a přebilo by základní cíl stejnorodosti podle Dohody o EHP. Proto

⁶⁶ Překlad: autor.

⁶⁷ CLIFTON, Michael-James. *The Other Side of the Street: the EFTA Court's Role in the EEA*, s. 217.

⁶⁸ srov. SKOURIS, Vassilios. The ECJ and the EFTA Court under the EEA Agreement: A Paradigm for International Cooperation between Judicial Institutions. In: *The EFTA Court Ten Years On*. 2005. Hart Publishing, s. 124.

*SDEU nezavírá oči nad judikaturou Soudu ESVO a účinně ji bere v úvahu, výslovně i implicitně.*⁶⁹

Článek 30 SCA stanovuje požadavky na soudce, mezi které patří jejich nezpochybnitelná nezávislost a potřebná kvalifikace, přičemž podle tohoto článku jsou soudci jmenováni společnou dohodou vlád států ESVO EHP na dobu 6 let s možností znovujmenování. Soudci si ze svého středu volí předsedu soudu na dobu tří let s možností znovuzvolení. Poslední odstavec čl. 30 SCA pak obsahuje relativně kuriózní ustanovení,⁷⁰ dle kterého v případě vyloučení jednoho ze soudců z rozhodování v konkrétní věci se zbylí dva soudci dohodnou na osobě, která jej nahradí, vybrané ze seznamu vytvořeného společnou dohodou vlád zemí ESVO EHP. Pokud se nedohodnou, je tato osoba vylosována předsedou soudu. Na takto vybraného soudce se pravidla platná pro řádné soudce použijí obdobně, s výjimkou čl. 4 odst. 2 protokolu 5 SCA (zákaz vykonávat jiné povolání) a čl. 13 tohoto protokolu (povinnost mít bydliště v místě sídla soudu). Seznam *ad hoc* soudců byl vytvořen poprvé v roce 1995, tedy poté, kdy celkový počet soudců Soudu ESVO poklesl na tři, což je počet minimální.⁷¹

Je pozoruhodné, že ani SCA, ani jiná smlouva či právní předpis, nestanoví mezi požadavky na osobu soudce podmínku občanství států ESVO EHP.⁷² Lze se domnívat, že absence tohoto omezení pramení ze specifického vztahu mezi Lichtenštejnskem a Švýcarskem, jakož i právních kultur těchto dvou zemí, ostatně dosud nejdéle sloužícím předsedou Soudu ESVO byl švýcarský právník prof. Baudenbacher.⁷³

Články 31 až 39 SCA upravují jednotlivé druhy řízení před Soudem ESVO, jimž se však blíže věnuje kapitola 3. této práce. Článek 40 SCA stanoví, že žaloby podané k Soudu ESVO nemají odkladný účinek, nicméně Soud ESVO může – vyžadují-li to okolnosti případu – nařídit pozastavení uplatňování napadeného aktu. Článek 41 SCA pak Soudu ESVO umožňuje nařizovat předběžná opatření, a to ve všech typech řízení. Z dalších článků, které jsou zařazeny mezi obecná a závěrečná ustanovení SCA, vyplývá, že Statut soudu je stanoven protokolem 5 dohody, a dále, že Soud ESVO by měl za společného souhlasu vlád států ESVO EHP přijmout svůj jednací řád.

⁶⁹ SKOURIS, Vasilios. The ECJ and the EFTA Court under the EEA Agreement: A Paradigm for International Cooperation between Judicial Institutions. In: *The EFTA Court Ten Years On*. 2005. Bloomsbury Publishing, s. 123 a 125 cit In: CLIFTON, Michael-James. *The Other Side of the Street: the EFTA Court's Role in the EEA*, s. 218. Překlad: autor.

⁷⁰ *Ad hoc* soudci však působí třeba i u Evropského soudu pro lidská práva (viz čl. 29 příslušného jednacího řádu).

⁷¹ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 143.

⁷² BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*. Springer Nature Switzerland AG, s. 10.

⁷³ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 142.

Podle čl. 48 SCA vytvářejí vlády států ESVO EHP na základě návrhu Soudu ESVO každý rok společnou dohodou rozpočet soudu pro následující rok. K rozpočtu soudu lze ještě uvést, že jej z většiny financuje Norsko (89 %).⁷⁴

Pokud jde o Statut soudu, který je obsažen v protokolu 5 SCA, tento co do formy i obsahu vychází ze Statutu SDEU,⁷⁵ a proto se v jeho rozboru zaměřím pouze na významné odlišnosti mezi oběma předpisy. Jednou z nich je nepochybně tvorba senátů a jiných formací (čl. 16 Statutu SDEU), která pro nízký počet soudců Soudu ESVO není možná (viz výše). Dalším zásadním rozdílem je absence generálních advokátů v řízeních před Soudem ESVO (hlava I Statutu SDEU). Dle Baudenbachera je to jednak proto, že se tento institut v právních kulturách států ESVO EHP nevyskytuje, a dále z finančních důvodů, protože se státy ESVO EHP zprvu mohly domnívat, že by angažování těchto právníků bylo zbytečné, neboť Soud ESVO bude muset jednoduše následovat judikaturu SDEU.⁷⁶

Význam pro spolupráci mezi oběma pilíři v rámci Dohody o EHP pak mají následující ustanovení obou statutů. Článek 23 Statutu SDEU umožňuje státům ESVO EHP a ESA předložit Soudnímu dvoru spisy účastníků řízení nebo vyjádření. Tomu ve Statutu Soudu ESVO odpovídá čl. 20, dle kterého mají obdobné právo EU (myšleno čl. státy) a Evropská komise. Čl. 40 Statutu SDEU přiznává státům ESVO EHP, jakož i ESA, právo vstoupit do řízení ve sporech týkajících se některé oblasti působnosti Dohody o EHP. Ve Statutu Soudu ESVO obdobné ustanovení obsahuje čl. 36, dle kterého mohou do řízení před Soudem ESVO vstupovat EU (myšleno čl. státy) a Evropská komise. Komise svého práva využívá pravidelně, a účastní se písemné i ústní části řízení.⁷⁷ Tím dle mého názoru obohacuje argumentaci předloženou Soudem ESVO a nepřímou tak přispívá k vyšší kvalitě jeho rozhodnutí. Právě tento prvek, tj. jakési zdvojení „strážkyně Dohody o EHP“, kdy o její dodržování pečuje ESA i Komise, do jisté míry supluje absenci generálního advokáta před Soudem ESVO. Samozřejmě s ohledem na jednoinstančnost Soudu ESVO je další markantní odlišností hlava IV. a IVa. Statutu SDEU, která svou obdobu v pilíři ESVO nemá.

⁷⁴ EFTA Court [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/questions-and-answers/>

⁷⁵ Protokol č. 3 – příloha SFEU, konsolidované znění z roku 2016, Úř. věst. C 202, 7.6.2016, s. 210.

⁷⁶ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 143.

⁷⁷ Například se zúčastnila 11 z 12 případů, v nichž byly rozsudky vyneseny v rozmezí od 25. ledna do 23. května 2024.

2.3. Jednací řád Soudu ESVO

Soud ESVO přijal jednací řád na základě čl. 43 odst. 2 SCA, resp. čl. 43 Statutu Soudu ESVO. Právě s ohledem na čl. 43 Statutu z něj jednací řád vychází a dále jej rozvíjí. Také Jednací řád Soudu ESVO do velké míry následuje strukturu a obsah Jednacího řádu SDEU. Samozřejmě stejně jako ve Statutu chybí úprava soudních formací, jejichž utváření u Soudu ESVO není možné, a generálních advokátů, kteří u tohoto soudu nepůsobí. Nadto je odlišná úprava jazykového režimu u obou soudů EHP. Zatímco u SDEU je jednacím jazykem podle čl. 36 jeho jednacího řádu každý z úředních jazyků EU (k pojmu úřední jazyk EU viz čl. 342 SFEU a čl. 1 nařízení č. 1 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství),⁷⁸ u Soudu ESVO je jednacím jazykem podle čl. 29 odst. 1 jednacího řádu pouze angličtina. V případě SDEU je však třeba pamatovat na výsadní postavení francouzštiny, které však není výslovně stanoveno. U obou soudů EHP jsou porady tajné (viz čl. 32 odst. 1 Jednacího řádu SDEU; a čl. 26. odst. 1 Jednacího řádu Soudu ESVO). Zatímco Jednací řád Soudu ESVO výslovně ve svém čl. 29 odst. 1 stanoví, že angličtina je jednacím jazykem pro celé řízení, včetně porad, jazykový režim porad SDEU není explicitně upraven. Tyto se však odehrávají většinou ve francouzštině, což je dlouhodobě zažitou zvyklostí.⁷⁹ Odlišný režim je u Soudu ESVO připuštěn v řízení o poradním stanovisku (tj. obdoba řízení o předběžné otázce), kde je předkládající soud oprávněn podat žádost v jazyce, ve kterém je věc před ním projednávána. V tomto jazyce pak mohou strany sporu předkládat soudu písemnosti, které budou posléze přeloženy do angličtiny. Dále v něm musí být vyhotovena i tzv. zpráva k jednání a také v ústní fázi řízení mají strany sporu právo používat tento jazyk, kdy je zajištěno tlumočení do (resp. z) angličtiny. Rozhodnutí je pak vydáno v angličtině a v jazyce žádosti, přičemž obě znění jsou závazná.⁸⁰ Jinak lze říci, že společná procesní ustanovení o řízení před oběma soudy se zásadním způsobem neliší.

Pokud jde o jednotlivé druhy řízení, ta se před SDEU z pohledu procesní úpravy dělí na řízení o předběžné otázce (hlava III jednacího řádu) a přímé žaloby (hlava IV). Jednací řád Soudu ESVO tuto strukturu přebírá s tím rozdílem, že hlava III jeho jednacího řádu nese logicky jiný název, tj. řízení o vydání poradního stanoviska. V hlavách IV jsou pak shodně upraveny přímé

⁷⁸ Nařízení [Rady] č. 1 ze dne 15. dubna 1958 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství, ve znění pozdějších změn, Úř. věst. P 17, 6. října 1958, s. 385.

⁷⁹ K tomuto např. zajímavé rozhodnutí Evropského veřejného ochránce práv ze dne 31. března 2023 ve věci 1940/2022/EIS. OMBUDSMAN, European. Decision on the language requirements of the Court of Justice of the EU in a recruitment procedure (case 1940/2022/EIS). In: *European Ombudsman* [online]. 4. 4. 2023 [cit. 19.08.2024]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/decision/cs/167977>

⁸⁰ Čl. 30 Jednacího řádu Soudu ESVO.

žaloby. Řízení o vydání poradního stanoviska a jeho srovnání s řízením o předběžné otázce se blíže věnuje kapitola 3.2. této práce. O jednotlivých typech přímých žalob a jejich specifikách pojednávají kapitoly 3.1. a 3.3.-3.5. této práce. Přílohou I Jednacího řádu Soudu ESVO je rozhodnutí o podávání a doručování procesních písemností prostřednictvím aplikace e-EFTACourt (obdoba systému e-Curia). Pro úplnost shrnutí právní úpravy Soudu ESVO je ještě potřeba odkázat na rozhodnutí tohoto soudu ze dne 3. července 2024 o účasti na slyšeních soudu prostřednictvím videokonferenčních zařízení,⁸¹ a dále na tzv. Kodex chování určený pro soudce a bývalé soudce.⁸²

Soud ESVO dbá na zásadu homogenity i při výkladu procesních předpisů, resp. SCA, ačkoli k tomu není výslovně povinen.⁸³

3. Řízení před Soudem ESVO

Jednotlivé druhy řízení před Soudem ESVO upravuje primárně Dohoda o EHP, která v čl. 108 odst. 2 stanoví, že v souladu se samostatnou dohodou mezi státy ESVO [EHP] je Soud ESVO příslušný, pokud jde o uplatňování této dohody, zejména pro: a) žaloby týkající se kontrolního postupu vůči státům ESVO [EHP]; b) odvolání proti rozhodnutím přijatým Kontrolním úřadem ESVO v oblasti hospodářské soutěže; c) řešení sporů mezi dvěma či více státy ESVO [EHP]. V tomto ustanovení pokládám za významné slovo „zejména“, které dává znát, že nejde o taxativní výčet řízení, v nichž je Soud ESVO příslušný rozhodovat. Konkrétnější úprava je tak přenechána přímo státům ESVO EHP, které ji stanoví samostatnou dohodou. Touto dohodou je SCA, která upravuje následující typy řízení:

- řízení o porušení povinnosti (čl. 31, resp. 32 SCA; obdoba řízení podle čl. 258, resp. 259 SFEU),
- řízení o vydání poradního stanoviska (čl. 34 SCA; obdoba řízení podle 267 SFEU),
- řízení o žalobě na neplatnost (čl. 36 SCA, obdoba řízení podle čl. 263 SFEU),
- řízení o žalobě na nečinnost (čl. 37 SCA, obdoba řízení podle čl. 265 SFEU),
- řízení o žalobě na náhradu škody (čl. 39 SCA, obdoba řízení podle čl. 268 SFEU).

⁸¹ EFTA Court. In: [cit. 19.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/rules-of-procedure/>

⁸² EFTA Court. In: [cit. 19.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/code-of-conduct/>

⁸³ Viz rozsudky Soudu ESVO ze dne 19. června 2003, *Bau- und Wirtschaftsberatung*, E-2/02, odst. 39; a ze dne 21. července 2005, *Fesil a Finnford*, spojené věci E-5/04, E-6/04 a E-7/04, odst. 53.

Proti rozhodnutím Soudu ESVO není přípustný (řádný) opravný prostředek, neboť se jedná o soud jednostupňový. Nad rámec uvedeného však Statut Soudu ESVO a jeho jednací řád ještě připouští obnovu řízení (čl. 40 Statutu a čl. 139 jednacího řádu).

3.1. Řízení o porušení povinnosti

Úprava řízení o porušení povinnosti vyplývající z Dohody o EHP nebo SCA je obsažena v čl. 108 odst. 2 písm. a), c) Dohody o EHP a v čl. 31 až 33 SCA. Článek 31 SCA obsahově odpovídá čl. 258 SFEU, přičemž stanoví, že „[m]á-li ESA za to, že stát ESVO nesplnil povinnost, která pro něj vyplývá z Dohody o EHP nebo SCA, vydá o tom odůvodněné stanovisko poté, co umožní tomuto státu podat vyjádření. Nevyhoví-li tento stát stanovisku ve lhůtě stanovené ESA, může ESA předložit věc Soudu ESVO.“⁸⁴ Článek 32 SCA navzdory zcela odlišné formulaci odráží článek 259 SFEU,⁸⁵ a stanoví, že: „Soud ESVO má pravomoc rozhodovat o žalobách týkajících se řešení sporů mezi dvěma či více státy ESVO ohledně výkladu či uplatňování Dohody o EHP, Dohody o Stálém výboru států ESVO⁸⁶ nebo této dohody [SCA].“⁸⁷ Článek 33 SCA pak stanoví, že „dotčené státy ESVO přijmou nezbytná opatření, aby vyhověly rozsudkům Soudu ESVO,“⁸⁸ což vychází z úpravy obsažené v čl. 260 odst. 1 SFEU.

Řízení o porušení povinnosti v obou pilířích tak spojuje skutečnost, že primární dohled nad dodržováním práva EHP vykonávají tzv. kontrolní úřady (viz čl. 109 Dohody o EHP).⁸⁹ Koneckonců Komise je obecně pokládána za strážkyni dodržování práva EU,⁹⁰ a také ESA se označuje jako strážkyně Dohody o EHP (patrně myšleno ve vztahu k zemím ESVO EHP).⁹¹ Zároveň je však právo podat žalobu pro nesplnění povinnosti přiznáno také státům (EU i ESVO EHP). Tyto státy samozřejmě mohou žalovat pouze ostatní státy ve svých pilířích.⁹² Zatímco

⁸⁴ Překlad: autor.

⁸⁵ ARNESEN, Finn et al., eds. *Agreement on the European Economic Area: a commentary*. München, Germany : Oxford, United Kingdom : Baden-Baden, Germany: C.H. Beck ; Hart ; Nomos, 2018, s. 1029.

⁸⁶ Dohoda o stálém výboru států ESVO ze dne 2. května 1992: EEA Legal Texts | European Free Trade Association. In: [cit. 21.08.2024]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/legal-documents/eea-legal-texts>

⁸⁷ Překlad: autor.

⁸⁸ Překlad: autor.

⁸⁹ K souhrnnému označení Komise a ESA jako kontrolní úřady viz čl. 56 odst. 1 Dohody o EHP.

⁹⁰ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 176.

⁹¹ EFTA SURVEILLANCE AUTHORITY. *Annual report 2022* [online]. EFTA Surveillance Authority, 2023, s. 4. Dostupné z: <https://www.eftasurv.int/cms/sites/default/files/documents/ESA%20annual%20report%202022.pdf>

⁹² Viz odst. 259 odst. 1 SFEU a čl. 32 SCA.

v právu EU je tato možnost v praxi využívána zcela výjimečně,^{93,94} v pilíři ESVO tato eventualita nebyla využita dokonce ani jednou.⁹⁵ Tento dosud nevyužitý postup se mimochodem nepatrně liší od svého unijního předobrazu. Podle čl. 259 SFEU je totiž čl. stát EU povinen dříve, než podá proti jinému členskému státu žalobu, předložit věc Komisi. Naproti tomu čl. 32 SCA obdobnou povinnost nestanoví.

Řízení o porušení povinnosti před Soudem ESVO je odlišné ještě v dalším ohledu. V SCA totiž není možné nalézt ekvivalent čl. 260 odst. 2 a 3 SFEU, tedy Soud ESVO nemá pravomoc uložit státům ESVO EHP zaplacení paušální částky nebo penále. Tuto pravomoc nemá ani tehdy, pokud stát ESVO EHP nepřijme opatření, aby vyhověl jeho rozsudku (v právu EU čl. 260 odst. 2 SFEU), ani v případě, kdy tento stát nesplní svou notifikační povinnost ohledně povinnosti plynoucí z čl. 7 Dohody o EHP učinit právní akt součástí svého vnitřního právního řádu (srov. 260 odst. 3 SFEU).⁹⁶ Odpovídající pravomoc Soudu ESVO absentuje z toho důvodu, že v právu EU se objevila teprve v Maastrichtské smlouvě,⁹⁷ a to až po ukončení jednání o znění Dohody o EHP a SCA, ačkoli před vstupem Dohody o EHP v platnost. Baudenbacher se domnívá, že pokud by příslušná ustanovení existovala již během jednání o podobě SCA, jistě by se stala také její součástí.⁹⁸ Samotný Soud ESVO reflektoval tuto nuanci ve své judikatuře již několikrát, poprvé v rozsudku ve věci E-18/10, kdy uvedl, že tato neznamena, že by povinnost vyhovět rozsudku Soudu ESVO byla méně přísná, než je tomu v pilíři EU.⁹⁹ Osobně mám za to, že vzhledem k absenci donucovacích pokut by státy ESVO EHP měly k této povinnosti přistupovat o to zodpovědněji, neboť jejich dobrovolná náprava porušení práva EHP je jediným nástrojem k zajištění řádného fungování Dohody o EHP. K tomuto svému rozhodnutí se Soud ESVO vrátil ještě ve věcech E-19/14 a E-4/16, kdy však v zásadě pouze zopakoval závěry v něm učiněné.¹⁰⁰

Lhůta, v níž musí státy ESVO EHP vyhovět rozsudkům Soudu ESVO, není v čl. 33 SCA ani jinde určena, nicméně Soud ESVO v tomto směru s odkazem na přílehlavou judikaturu SDEU stanovil, že zájem okamžité a jednotné aplikace práva EHP vyžaduje, aby byl

⁹³ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 409.

⁹⁴ Ibid., str. 422 - podle této učebnice existují dosud pouze 4 rozsudky o žalobách čl. státu na jiné čl. státy. *Verfassungsblog* eviduje v tomto směru ke květnu 2021 celkem devět žalob: BASHESKA, Elena. Good European Neighbours. *Verfassungsblog*. *Verfassungsblog*, 2021. DOI: 10.17176/20210531-124133-0.

⁹⁵ ARNESEN, Finn et al., eds. *Agreement on the European Economic Area*, s. 1029. Ani po roce vydání komentáře (2018) mi není znám případ žaloby mezi státy ESVO EHP pro porušení povinnosti.

⁹⁶ Notifikační povinnost vyplývá z ustanovení směrnic ve spojení s čl. 4 písm. a) protokolu 1 k Dohodě o EHP.

⁹⁷ Smlouva o Evropské unii, Úř. věst. C 191, 29.7.1992, s. 1.

⁹⁸ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 151.

⁹⁹ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 28. června 2011, *ESA v Norsko*, E-18/10, odst. 27 a 28.

¹⁰⁰ Rozsudky Soudu ESVO ze dne 19. června 2015, *ESA v Norsko*, E-19/14, odst. 40 a 41; a ze dne 16. listopadu 2016, *ESA v Norsko*, E-4/16, odst. 25 a 26.

proces vedoucí k vyhovění rozsudku zahájen bezodkladně a dokončen co nejdříve.¹⁰¹ Komentář k Dohodě o EHP pak správně podotýká, že zatímco v právu EU postup Komise podle čl. 260 odst. 2 SFEU (nesplnění opatření vyplývajících z rozsudků SDEU) již není podmíněn vydáním odůvodněného stanoviska, a to v důsledku změny tohoto ustanovení Lisabonskou smlouvou, čl. 33 SCA tuto změnu primárního práva Unie nereflektuje, a tedy ESA podle čl. 31 odst. 1 SCA musí nejprve vydat odůvodněné stanovisko.¹⁰² V ostatních parametrech jsou řízení o porušení povinnosti před oběma soudy EHP, podle mého názoru, srovnatelná.

3.2. Řízení o vydání poradního stanoviska

Závazný soudní výklad Dohody o EHP v pilíři ESVO je dle mého názoru nezbytným nástrojem k dosažení stejnorodosti práva mezi oběma pilíři. Jak již bylo uvedeno, za účelem vyhovění požadavkům Soudního dvora, vyjádřeným v jeho posudku č. 1/91, bylo znění čl. 107 Dohody o EHP a protokolu 34 k Dohodě o EHP, který upravuje možnost soudů států ESVO žádat Soudní dvůr o výklad dohody, změněno v tom smyslu, že tento je podle nynějšího znění čl. 1 protokolu závazný (viz kapitola 1.1.). Tento protokol však (alespoň doposud) nemá v praxi význam, neboť státy ESVO EHP svěřily prostřednictvím SCA pravomoc rozhodovat o výkladu dohody v pilíři ESVO Soudu ESVO. Takové řešení by se mohlo zdát jako překvapivé, resp. v rozporu s původním záměrem,¹⁰³ neboť čl. 108 odst. 2 Dohody o EHP tuto pravomoc Soudu ESVO vůbec nepředvídá, nicméně jak již bylo řečeno, výčet řízení v tomto ustanovení není taxativní. Baudenbacher podotýká, že se o překvapení nejedná, protože bylo od počátku zřejmé, že žádný ze států ESVO EHP nevyužije možnosti dané čl. 107 Dohody o EHP a jejím protokolem 34, přičemž význam těchto ustanovení pokládá za symbolický, resp. tvrdí, že jejich skutečnou funkcí byla pouze snaha, jak zajistit souhlasné stanovisko Soudního dvora s druhou verzí dohody.¹⁰⁴ Podstatné však je, že tento krok států ESVO EHP byl ze strany Unie akceptován a Soud ESVO tak již přes 30 let rozhoduje o výkladu Dohody (a tím i o jejích ustanoveních, která jsou obsahově totožná s právem EU). Naopak situaci, která by nastala při aplikaci protokolu 34, Baudenbacher označuje za zavánějící justičním kolonialismem.¹⁰⁵

¹⁰¹ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 28. června 2011, *ESA v Norsko*, E-18/10, odst. 29.

¹⁰² ARNESEN, Finn et al., eds. *Agreement on the European Economic Area*, s. 1031.

¹⁰³ MAGNÚSSON, Skuli. On the Authority of Advisory Opinions: Reflections on the Functions and the Normativity of the EFTA Court. In: *Europarättslig tidskrift*. 2010, s. 531.

¹⁰⁴ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 152.

¹⁰⁵ *Ibid.*, s. 139–140.

Úprava řízení o vydání poradního stanoviska je tedy obsažena v čl. 34 SCA, dle kterého Soud ESVO tato vydává ohledně výkladu Dohody o EHP.¹⁰⁶ Žádost o vydání tohoto stanoviska mohou podat národní soudy a tribunály států ESVO EHP, před nimiž otázka týkající se výkladu vyvstane, a pokládají-li to za nutné k rozhodnutí ve věci. Státy ESVO EHP mohou ve své vnitrostátní legislativě omezit právo soudů žádat o poradní stanoviska a ponechat jej pouze soudům a tribunálům, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva. Procesní úprava je obsažena v hlavě III Jednacího řádu Soudu ESVO a není zásadně odlišná od úpravy řízení o předběžné otázce před Soudním dvorem. To platí pro zahájení řízení, vymezení okruhu jeho účastníků, možnost soudu odpovědět usnesením s odůvodněním, rozhodování o nákladovém výroku ad. Navenek však obě řízení odlišují alespoň tři zcela zjevné a zásadní skutečnosti. Tou první je povaha rozhodnutí. Z obou jednacích řádů vyplývá, že soudy o předběžných otázkách, resp. o žádostech o vydání poradního stanoviska, rozhodují rozsudkem, nestanoví-li jednací řád jinak.¹⁰⁷ Zatímco o závaznosti rozhodnutí SDEU v řízení o předběžné otázce není pochyb,¹⁰⁸ název řízení „o vydání poradního stanoviska“ spíše budí dojem, že rozhodnutí o této žádosti je nanejvýš konzultativního charakteru, nikoli závazným a vynutitelným výkladem práva EHP. Zadruhé, z čl. 267 SFEU vyplývá, že SDEU má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se výkladu Smluv a platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie. Soud ESVO naproti tomu vydává poradní stanoviska „pouze“ ohledně výkladu Dohody o EHP (a tím fakticky poskytuje interpretaci nejen ustanovením dohody obsahově totožným s primárním právem EU, ale také ustanovením totožným se sekundárním právem Unie, neboť její nařízení a směrnice jsou podle čl. 7, 98 a 102 Dohody o EHP začleňovány do dohody (zejména) rozhodnutími smíšeného výboru EHP, a tyto pak dle jejího čl. 119 tvoří její nedílnou součást).¹⁰⁹ Otázkou proto zůstává, zda je Soud ESVO kompetentní k posuzování platnosti těchto právních norem. Třetí zjevnou odlišností je fakt, že zatímco v pilíři EU jsou některé soudy povinny položit SDEU za určitých okolností předběžnou otázku, v pilíři ESVO tato výslovně stanovena není. Právě na tato tři specifika řízení o vydání poradního stanoviska se na následujících řádcích zaměřím.

¹⁰⁶ Výroční zprávy o činnosti vládního zmocněnce z let 2009 a 2011 uvádějí v českém jazyce pojem „pomocné stanovisko“: *Zprávy o činnosti vládního zmocněnce - Portál ISAP*.

¹⁰⁷ Čl. 100 odst. 1 Jednacího řádu SDEU; čl. 94 odst. 1 Jednacího řádu Soudu ESVO.

¹⁰⁸ MAGNÚSSON, Skulí. *On the Authority of Advisory Opinions: Reflections on the Functions and the Normativity of Advisory Opinions of the EFTA Court*, s. 541.

¹⁰⁹ Viz čl. 34 SCA.

3.2.1. Povaha rozhodnutí v řízení o vydání poradního stanoviska

Prvním vodítkem při zjišťování povahy rozhodnutí v řízení o vydání poradního stanoviska by mohla být jejich forma. Tou je, jak bylo uvedeno výše, rozsudek (viz čl. 94 odst. 1 Jednacího řádu Soudu ESVO).¹¹⁰ Z článku 33 SCA pak jednoznačně vyplývá, že dotčené státy ESVO EHP přijmou nezbytná opatření, aby vyhověly rozsudkům Soudu ESVO.¹¹¹ Nerespektování rozsudků by pak bylo také v rozporu s povinností loajality (čl. 3 Dohody o EHP), dle které smluvní strany přijmou veškerá opatření k plnění závazků, které vyplývají z této dohody, a patrně by vyústilo v řízení o porušení povinnosti. Na základě toho by bylo možné učinit závěr, že poradní stanoviska soudu jsou tak ve skutečnosti závazná, protože se jimi státy musí řídit, nicméně tato úvaha kulhá v tom, že je to do velké míry sám Soud ESVO, kdo určuje formu jednotlivých rozhodnutí. Činí tak svým jednacím řádem, který sám přijímá na základě čl. 43 odst. 2 SCA. Na druhou stranu toto ustanovení zároveň říká, že jednací řád musí být schválen souhlasnou dohodou vlád států ESVO EHP. V tomto směru je navíc potřeba poukázat na historický vývoj forem tohoto typu rozhodnutí. Zatímco současný Jednací řád Soudu ESVO rozlišuje mezi rozsudky a usneseními (viz jeho kapitola 11),¹¹² z někdejší verze jednacího řádu je zjevné, že tato dřívější úprava k rozsudkům a usnesením řadila právě ještě poradní stanoviska coby samostatnou formu rozhodnutí.¹¹³ V praxi Soud mezi těmito skutečně rozlišoval. Na začátku své existence svá rozhodnutí v řízení o vydání poradního stanoviska označoval v záhlaví jako rozsudky soudu, zatímco ve výrokové části používal větu: „[...] tímto vydává následující poradní stanovisko.“ (Viz rozsudek Soudu ESVO ze dne 16. prosince 1994, *Restamark*, E-1/94).¹¹⁴ Tato praxe soudu nevydržela ani dva roky, kdy posledním rozhodnutím v řízení podle čl. 34 SCA s tímto mustrem byl rozsudek Soudu ESVO ze dne 20. června 1995, *Samuelsson v Svenska staten*, E-1/95. Rozhodnutí v bezprostředně další kauze (podle pořadí spisové značky) bylo již nadepsáno slovy Poradní stanovisko soudu, přičemž výroková část zůstala nezměněna (viz poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 25. září 1996, *Eidesund v Stavanger Catering*, E-2/95). Takto byla příslušná rozhodnutí označována až do konce tisíciletí (naposledy poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 17. listopadu 1999, *Storebrand*

¹¹⁰ Kromě výjimek – např. čl. 93 Jednacího řádu Soudu ESVO.

¹¹¹ Ačkoli vzhledem k umístění tohoto ustanovení by mohlo být pomocí systematického výkladu argumentováno, že tato povinnost platí toliko v případech žalob o porušení povinnosti.

¹¹² S výjimkou tzv. jiných soudních rozhodnutí, na která odkazuje čl. 28 odst. 1 jednacího řádu – dle mého názoru jsou tím myšlena např. opatření podle čl. 140 odst. 6 jednacího řádu.

¹¹³ Čl. 14 odst. 5: EFTA Court. In: [cit. 19.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/previous-rules-of-procedure/>

¹¹⁴ Tento případ byl vůbec prvním v historii Soudu ESVO.

v *Finanger*, E-1/99). Posléze se soud vrátil k původnímu formátu, a tedy opět začal rozhodnutí o poradním stanovisku označovat jako rozsudky (prvně rozsudek Soudu ESVO ze dne 14. července 2000, *State Debt Management Agency v Íslandsbanki-FBA*, E-1/00). Od tohoto momentu již k další změně názvu formy těchto rozhodnutí nedošlo.

Magnússon se při rozklíčování povahy poradních stanovisek zabývá také tím, jaké důsledky by způsobovala jejich nezávaznost. Dochází k závěru, že konsekvence by byly srovnatelné s tím, co by v obdobné situaci nastalo v pilíři EU. Pokud by vnitrostátní soud státu ESVO EHP nenásledoval poradní stanovisko Soudu ESVO, jednal by v rozporu s výkladem poskytnutým soudem následně příslušným k rozhodování o dodržování povinností plynoucích z Dohody o EHP tímto státem. To je zcela stejná situace jako v případě závazného rozhodnutí o předběžné otázce. Baudenbacher dochází v podstatě ke stejnému závěru, tedy že v případě nerespektování poradního stanoviska Soudu ESVO by ESA musela zkoumat, zda je na místě zahájit řízení o porušení povinnosti dotčeným státem ESVO EHP, neb tento by patrně porušil Dohodu o EHP.^{115,116,117,118} K tomu navíc dodává, že nejvyšší soudy všech tří zemí již zaujaly k povinnosti následovat rozhodnutí Soudu ESVO ve své judikatuře stanoviska. Nejvyšší soudy v Norsku a na Islandu jsou toho názoru, že formální povinnost k následování judikatury Soudu ESVO sice neexistuje, avšak nehodlají se od této běžně odklánět. Naproti tomu lichtenštejnský nejvyšší správní soud pak rozhodnutí Soudu ESVO dodržuje naprosto striktně.¹¹⁹ Existují sice rozhodnutí, v nichž bylo shledáno, že stát ESVO EHP nevyhověl rozsudku Soudu ESVO. Lze jmenovat případy E-18/10, E-19/14 či E-4/16,¹²⁰ nicméně zde je nutné zdůraznit, že „podkladové“ rozsudky pocházely z řízení o přímých žalobách (o nesplnění povinnosti), nikoli z řízení o vydání poradního stanoviska. Také další odborná literatura potvrzuje závěr, že pokud by ESA žalovala stát ESVO EHP pro nesplnění povinnosti – tj. nerespektování poradního stanoviska, Soud ESVO by pravděpodobně rozhodl o porušení povinnosti tohoto státu vyplývající z čl. 33 SCA (povinnost dodržovat rozsudky Soudu ESVO).¹²¹ Samozřejmě v takovém případě by Soud ESVO nemohl tento stát přimět k vyhovění rozsudku pokutami, jak již bylo vysvětleno v kapitole 3.1.

¹¹⁵ MAGNÚSSON, Skuli. *On the Authority of Advisory Opinions: Reflections on the Functions and the Normativity of Advisory Opinions of the EFTA Court*, s. 541.

¹¹⁶ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 160.

¹¹⁷ BAUDENBACHER, Carl. *The EFTA Court in Action*. German Law Publishers, s. 22.

¹¹⁸ BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 41.

¹¹⁹ BAUDENBACHER, Carl. *The EFTA Court in Action*, s. 22.

¹²⁰ Rozsudky Soudu ESVO ze dne 28. června 2011, *ESA v Norsko*, E-18/10; ze dne 19. června 2015, *ESA v Norsko*, E-19/14; a ze dne 16. listopadu 2016, *ESA v Norsko*, E-4/16.

¹²¹ SHARPSTON, Eleanor a Michael-James CLIFTON. *The Two EEA Courts - Unequal Balance or Fruitful Partnership?* In: *Judicial Protection in the European Economic Area*. 2012. German Law Publishers, s. 173.

Z možnosti Soudu ESVO rozhodovat tzv. usnesením s odůvodněním (čl. 93 jednacího řádu) navíc Magnússon dovozuje, že i jeho rozhodnutí mají povahu *res judicata*, a tím jsou jejich účinky plně srovnatelné s rozsudky o předběžné otázce.¹²² Magnússon dále poukazuje na kuriózní eventualitu, v jejímž případě by povinnost soudů států ESVO následovat rozhodnutí Soudu ESVO nemusela být kategorická. Tato hypotetická situace by nastala v případě, že v době mezi vydáním poradního stanoviska a rozhodnutím ve věci samé (z níž vzešla žádost o jeho vydání) by SDEU vydal rozsudek odporující právnímu názoru vyjádřenému v tomto poradním stanovisku. V takovém případě by se národní soudce dle Magnússona mohl přiklonit spíše k názoru SDEU, s ohledem na jeho autoritu při vývoji evropského práva. To by však zároveň bylo jen stěží odůvodnitelné ve vztahu k čl. 3 Dohody o EHP, a proto by bylo žádoucí, aby tento vnitrostátní soud požádal o nové poradní stanovisko.¹²³ Konkrétně s tím, že by v takové situaci bylo vhodné žádat o nové stanovisko, se ztotožňuji, jinak se však domnívám, že státy EHP by měly primárně následovat soudy EHP ve svém pilíři, tedy v případě států ESVO EHP Soud ESVO. Ostatně to je soud, který následně ve vztahu k těmto státům eventuálně posuzuje, jak dodržují právo EHP, včetně vyhovění jeho rozsudkům.

Baudenbacher poradní stanoviska označuje za akty *sui generis*.^{124,125} Magnússon dodává, že přestože poradní stanoviska nejsou formálně závazná, jsou zjevně rozhodující při výkladu a aplikaci práva EHP.¹²⁶ Osobně jsem toho názoru, že rozhodnutí Soudu ESVO v řízení o vydání poradního stanoviska jsou pro státy ESVO EHP závazná, a to na základě povinnosti loajality vyjádřené v čl. 3 Dohody o EHP,¹²⁷ dle kterého musí přijmout veškerá opatření k plnění závazků vyplývajících z dohody a zdržet se jakýchkoli opatření, jež by mohla ohrozit dosažení cílů této dohody, a také na základě čl. 33 SCA, dle kterého musí státy ESVO EHP přijmout veškerá opatření k vyhovění rozsudkům Soudu ESVO. Výjimečným případem, kdy by tato povinnost byla přinejmenším oslabena, by mohla být shora popsaná situace, kdy by poradní stanovisko Soudu ESVO odporovalo pozdějšímu rozhodnutí SDEU v obdobné věci. Další, avšak zjevně pouze hypotetickou výjimkou z pravidla závaznosti rozsudků Soudu ESVO by mohlo být, pokud by se stát ESVO EHP přece jenom rozhodl, že využije právo dané čl. 107 Dohody o EHP, a začal se

¹²² MAGNÚSSON, Skuli. *On the Authority of Advisory Opinions: Reflections on the Functions and the Normativity of Advisory Opinions of the EFTA Court*, s. 542.

¹²³ *Ibid.*, s. 546.

¹²⁴ BAUDENBACHER, Carl. *The EFTA Court in Action*, s. 23.

¹²⁵ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 160.

¹²⁶ *Ibid.*, s. 290.

¹²⁷ srov. ARNESEN, Finn et al., eds. *Agreement on the European Economic Area*, s. 1039–1040.

s žádostmi o výklad práva EHP obracet na SDEU. Potom by měl tento stát teoreticky na výběr z případně kolidujících rozhodnutí. Je třeba říci, že takto popsaná situace je vysoce nepravděpodobná, na druhou stranu podobné otázky vznášá i Baudenbacher, který se táže, zda je čl. 107 Dohody třeba vykládat tak, že si soudy států ESVO EHP mohou teoreticky vybrat, kterému soudu EHP položí svou předběžnou otázku, případně, zda by dokonce mohly tu samou otázku položit oběma soudům EHP.¹²⁸ Obecnou závaznost poradních stanovisek Soudu ESVO však nad rámec výše uvedeného dovozují právě z formulace čl. 107 Dohody o EHP, z kterého plyne, že rozhodnutí SDEU o předběžných otázkách soudů států ESVO EHP, která byla dohodou původně předvídána, by byla rovněž závazná (opačný závěr by odporoval posudku č. 1/91), protože mám za to, že pokud by to s poradními stanovisky bylo jinak, byla by závažně ohrožena stejnorodost výkladu práva EHP.

3.2.2. Rozsah pravomocí Soudu ESVO v řízení o vydání poradního stanoviska

Jak bylo předestřeno v kapitole 3.2., zásadním rozdílem úpravy řízení o předběžné otázce před SDEU a řízení o vydání poradního stanoviska před Soudem ESVO je, že zatímco SDEU podle čl. 267 SFEU rozhoduje o výkladu Smluv a platnosti a výkladu aktů Unie, rozhodování Soudu ESVO je omezeno pouze na otázky výkladu Dohody o EHP (viz čl. 34 SCA). Podle odborné literatury se více než 90 % předběžných otázek položených SDEU týká výkladu právních norem.¹²⁹ Pokud by však také soudy států ESVO EHP alespoň v případě 10 % svých žádostí o poradní stanoviska narazily na otázku platnosti norem (a osobně nevidím důvod se domnívat, že tomu tak není), pak logicky vyvstává otázka, zda je vůbec Soud ESVO oprávněn k tzv. nepřímé kontrole legality právních aktů, které jsou součástí Dohody o EHP. Unijní soudy přezkouvávají legalitu aktů Unie z několika hledisek. Podle čl. 263 druhý pododstavec SFEU rozhoduje SDEU o žalobách podaných pro nedostatek příslušnosti, pro porušení podstatných formálních náležitostí, pro porušení Smluv nebo jakéhokoli právního předpisu týkajícího se jejich provádění anebo pro zneužití pravomoci.

Pokud jde o analogii k přezkumu souladu aktů sekundárního práva se zakládajícími smlouvami Unie v právu EHP, je nutné připomenout většinový závěr odborné literatury, že

¹²⁸ BAUDENBACHER, Carl. Some Thoughts on the EFTA Court's Phases of Life. In: *Judicial Protection in the European Economic Area*. 2012. German Law Publishers, s. 27.

¹²⁹ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 390.

v právu EHP – ačkoli jde o odlišný a svébytný právní řád^{130,131} – neexistuje hierarchie norem hlavní části dohody a jejích protokolů a příloh, a tím ani dělení na primární a sekundární právo mezi těmito (jako je tomu v právu EU).^{132,133,134} Proto Soud ESVO není výslovně povolán k tomu, aby přezkoumával legalitu ustanovení právních aktů obsažených v přílohách Dohody o EHP (akty odpovídající nařízením a směrnicím EU) ve vztahu k ustanovením hlavní části dohody, která jsou v podstatě totožná s odpovídajícími pravidly zakládajících smluv EU. Na druhou stranu se domnívám, že s ohledem na zásadu homogenity a loajality by Soud ESVO měl při svém rozhodování přinejmenším pamatovat na to, že v právu EU hierarchie norem existuje. Samozřejmě je ale vyloučeno, aby Soud ESVO zkoumal soulad jakýchkoli aktů práva EHP se zakládajícími smlouvami EU, neb k tomu není příslušný (viz čl. 34 SCA) a tyto smlouvy jako takové nejsou součástí právního řádu EHP. Nelze však vyloučit situaci, kdy bude Soud ESVO přezkoumávat akt začleněný do Dohody o EHP, jenž má svůj předobraz v aktu sekundárního práva EU, a který bude zjevně odporovat ustanovení zakládající smlouvy EU, které je převzato do Dohody o EHP, ale zároveň o tomto nebude existovat rozhodnutí SDEU. Příslušné nařízení či směrnice EU (i jemu odpovídající akt v právu EHP) tak budou formálně platné, aniž by s tím Soud ESVO mohl cokoli udělat. S ohledem na omezené a relativně krátké lhůty pro podání žaloby v řízení na neplatnost unijních předpisů totiž zbývá pouze tzv. nepřímá kontrola těchto právních aktů, která je časově neomezená.¹³⁵ Je přitom nepochybné, že v případě konstatace neplatnosti právního předpisu ze strany Soudního dvora by došlo k jeho vyjmutí z Dohody o EHP (aby byla dosažena stejnorodost). Pokud by tato hypotetická situace skutečně nastala, tak i v případě zcela zjevného nesouladu aktu sekundárního práva EU s primárním právem Unie, Soud ESVO – podle mého názoru – nedisponuje nástrojem, jak tuto neplatnost (odpovídajícího aktu) sám konstatovat, případně jak tuto otázku předložit unijnímu soudu. Paradoxně by tak musel rozhodnout „pouze“ o výkladu aktu, o jehož neplatnosti by byl přesvědčen, a následně by musel celý Evropský hospodářský prostor čekat, až se s otázkou platnosti vypořádá SDEU v řízení o předběžné otázce. Ačkoli je tento stav

¹³⁰ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 10. prosince 1998, *Sveinbjörnsdóttir*, E-9/97.

¹³¹ BAUDENBACHER, Carl a Michael-James CLIFTON. Courts of Regional Economic and Political Integration Agreements. In: *The Oxford Handbook of International Adjudication*. 2013. Oxford University Press, s. 256.

¹³² BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 106.

¹³³ SPOUSTA, Ondřej. *Pronikání práva Evropské unie do právních řádů členských států Evropského sdružení volného obchodu*.

¹³⁴ Přestože pojem „sekundární právo EHP“ již použil ve svých rozhodnutích i Soud ESVO: viz třeba rozsudek Soudu ESVO ze dne 16. července 2012, *ESA v Norsko*, E-9/11, odst. 70. Dle mého názoru se však jedná o nešťastné převzetí pojmosloví stran sporu – viz odst. 69 rozhodnutí. Navíc, např. v rozsudku Soudu ESVO ze dne 23. ledna 2012, *STX*, E-2/11, odst. 34, se objevuje pojem sekundární právo EU.

¹³⁵ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 391.

z pohledu specifčnosti práva EHP pochopitelný, mám za to, že představuje jakousi slepou uličku v jeho justici. Tato logicky pramení z toho, že státy ESVO EHP nemají při tvorbě práva EHP relevantní legislativní pravomoci, a je proto vyloučeno, aby jejich soudní orgány měly postavení negativního zákonodárce. Vzhledem k tomu, že jsem se dotkl problematiky primárního a sekundárního práva EHP, je třeba pro úplnost dodat, že Soud ESVO naopak ctí výsadní postavení tzv. obecných zásad práva EHP, v jejichž světle je nutno jej vykládat.¹³⁶ Tímto způsobem je poskytována mj. ochrana základním lidským právům.^{137,138} Podle těch autorů, kteří věří v existenci primárního a sekundárního práva EHP, patří mezi primární právo kromě hlavní části Dohody o EHP právě obecné zásady.¹³⁹ Lebeck obecným zásadám přisuzuje dokonce ústavní funkce v právu EHP.¹⁴⁰

Právo EHP navíc netvoří přímo nařízení a směrnice Evropské unie, ale jim odpovídající akty, jak byly převzaty do Dohody o EHP.¹⁴¹ Výsledné znění právních aktů, které jsou součástí práva EHP aplikovatelného ve státech ESVO EHP, se tedy liší od toho, jaké je závazné v právu EU, protože Smíšený výbor může rozhodovat o tzv. přizpůsobeních,¹⁴² a kromě toho je v podstatě každý akt přizpůsoben na základě protokolu 1 k Dohodě o EHP o horizontálních přizpůsobeních. Právě zde však může nastat situace, která je ještě o poznání problematičtější než ta popsána v předchozím odstavci. Ani jeden ze soudů EHP totiž není výslovně zmocněn k přezkumu legality rozhodnutí Smíšeného výboru EHP.^{143,144} Náprava případné vady takového aktu tak spočívá nanejvýš v jeho zrušení či nahrazení novým rozhodnutím Smíšeného výboru EHP.¹⁴⁵ Právě to je dle mého názoru největší nedostatek právní úpravy soudní kontroly v Dohodě o EHP, a možná i jedním z největších ohrožení jejího fungování. Přitom alespoň v teoretické rovině nezákonná

¹³⁶ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 23. ledna 2012, *STX*, E-2/11, odst. 34.

¹³⁷ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. srpna 2024, *X v Finanzmarktaufsicht*, E-10/23, odst. 72; rozsudek Soudu ESVO ze dne 21. dubna 2021, *Norsko v L*, E-2/20, odst. 50, srov. TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 103.

¹³⁸ BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 251.

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ LEBECK, Carl. General Principles. In: *The EEA and the EFTA Court*. 2014. Hart Publishing, s. 261.

¹⁴¹ K procesu přebírání sekundárního práva EU do Dohody o EHP viz SPOUSTA, Ondřej. *Pronikání práva Evropské unie do právních řádů členských států Evropského sdružení volného obchodu*, kapitola 2.4.

¹⁴² Viz třeba Rozhodnutí Smíšeného výboru EHP č. 79/2019 ze dne 29. března 2019, Úř. věst. L 321, 12. prosince 2019, s. 170.

¹⁴³ FREDRIKSEN, Halvard Haukeland. EEA Main Agreement and Secondary EU Law Incorporated into the Annexes and Protocols. In: *The Handbook of EEA Law*. 2015, s. 99.

¹⁴⁴ Rozhodnutí mohou mít povahu zjednodušené mezinárodní smlouvy: rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. října 2002, *CIBA v Norsko*, E-6/01, odst. 33.

¹⁴⁵ Soud ESVO není příslušný k rozhodování o žalobách na neplatnost rozhodnutí Smíšeného výboru EHP podle čl. 108 odst. 2 písm. b) Dohody EHP *a contrario* a čl. 46 SCA *a contrario*. Navíc, přestože první ustanovení neobsahuje taxativní výčet pravomocí, prostřednictvím SCA by je nebylo možné rozšířit na orgány společné pro oba pilíře ESVO v oblasti hospodářské soutěže.

rozhodnutí Smíšeného výboru EHP nepochybně existují. V jistém smyslu je nezákonným rozhodnutím Smíšeného výboru EHP i takové rozhodnutí, které začleňuje do Dohody o EHP právní normy Unie, na které se dohoda nevztahuje. V tomto ohledu však rozhodnutí není možné přezkoumat, a státy ESVO EHP tak nemají možnost tímto způsobem vyvážit svou slabší pozici při přebírání unijního práva. Nadto by však ona nezákonnost mohla tkvět také v nedostatku příslušnosti Smíšeného výboru EHP, porušení podstatných formálních náležitostí při přijímání jeho rozhodnutí nebo přímo ve zneužití jeho pravomoci.¹⁴⁶ Právě pravomoc Smíšeného výboru EHP byla předmětem rozsudku Soudu ESVO ve věci E-6/01, v němž soud vyslovil zásadní názor, že žádný relevantní pramen práva EHP nenaznačuje, že jakékoli ustanovení upravující fungování Smíšeného výboru EHP je vyloučeno z přezkumu Soudu ESVO podle čl. 34 SCA.¹⁴⁷ Soud ESVO konstatoval, že „[...] pravomoc Smíšeného výboru EHP nemůže být omezena na přejímání relevantního práva EU do právního řádu EHP. Zachování stejnorodosti v rámci trhu EHP a zajištění a ochrana práv jednotlivců a hospodářských subjektů na tomto trhu představují základní cíle smluvních stran. K dosažení těchto cílů nesmí být pravomoc Smíšeného výboru EHP nadměru omezena. Nicméně, pravomoc Smíšeného výboru EHP není neomezená. [Pravomoc Smíšeného výboru EHP] musí být především vykonávána v mezích Dohody o EHP a s patřičnou úctou k základním procesním požadavkům.“¹⁴⁸ Soud ESVO si tak pootevřel dveře k uzurpaci pravomoci, která mu výslovně nepřísluší. Domnívám se, že takový postup (obou soudů EHP) může být v budoucnu nezbytný k zachování stejnorodosti a řádného fungování Dohody o EHP.

Přestože čl. 34 odst. 1 SCA stanoví, že Soud ESVO má pravomoc vydávat poradní stanoviska ohledně výkladu Dohody o EHP, právě popsaná situace není jediným případem, kdy soud judikatorně dovodil, že je oprávněn také k výkladu dalších pramenů. V relativně nedávné kauze se Soud ESVO zabýval otázkou, zda mu přísluší vykládat samotnou SCA. Soud ESVO v tomto směru konstatoval, že podle ustálené judikatury je účelem čl. 34 odst. 1 SCA zprostředkovat spolupráci mezi Soudem ESVO a národními soudy či tribunály k zajištění stejnorodosti výkladu práva EHP v případech, kdy tyto vnitrostátní orgány musí aplikovat ustanovení práva EHP. Z této své judikatury pak dovodil, že v duchu této spolupráce s národními soudy a tribunály Soud ESVO těmto poskytuje veškeré pokyny, které pokládá za nezbytné, a tedy je povinen jim poskytnout co nejúplnější a nejužitečnější odpověď. Soudu ESVO proto nic nebrání v tom, poskytnout předkládajícím soudům veškeré prvky výkladu práva EHP, které mohou být při

¹⁴⁶ Srov. čl. 263 druhý pododstavec SFEU.

¹⁴⁷ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. října 2002, *CIBA*, E-6/01, odst. 22.

¹⁴⁸ *Ibid.*, odst. 33, překlad: autor.

rozhodování v řízeních před těmito soudy nápomocné. SCA tvoří nedílnou část práva EHP, bez které by institucionální rámec pilíře ESVO v rámci EHP nefungoval, jak je zamýšleno a povinnosti států ESVO EHP přijaté Dohodou o EHP by nebyly splněny. SCA a její protokoly obsahují širokou škálu závazných pravidel práva EHP, včetně pravidel stanovujících povinnosti národním soudům. Pokud by Soud ESVO nebyl oprávněn k výkladu SCA, stejnorodý výklad a uplatňování práva EHP by byly ohroženy. Takový stav by odporoval cíli stanovenému v čl. 34 SCA a v jeho důsledku by řízení o vydání poradního stanoviska nebylo úplné. Soud ESVO má tedy pravomoc k vydání poradního stanoviska ohledně jakékoli otázky práva EHP, včetně těch týkajících se výkladu SCA, pokud je mu položena národním soudem či tribunálem podle čl. 34 odst. 1 SCA. Ačkoli otázky národních soudů ohledně výkladu práva EHP požívají tzv. presumpce relevance, Soud ESVO může odmítnout odpovědět v případě, kdy je zjevné, že požadovaný výklad nijak nesouvisí se skutkovými okolnostmi hlavního případu, dále tam, kde je tato otázka hypotetická, případně pokud Soud ESVO nemá k dispozici skutkové či právní podklady nezbytné k poskytnutí užitečné odpovědi. V tomto konkrétním případě předkládající soud pokládal výklad SCA za relevantní k zodpovězení jedné z jím předložených otázek. Je tedy povinností Soudu ESVO poskytnout mu co nejúplnější a nejužitečnější odpověď, neboť jakýkoli jiný závěr by podkopával účel justičního dialogu předvídaného čl. 34 SCA. Proto Soud ESVO uzavřel, že je příslušný k interpretaci SCA v souladu s čl. 34 SCA.¹⁴⁹

Nad rámec tohoto Clifton navíc poznamenává, že Soud ESVO má také nepřímý vliv na případy řízené ryze vnitrostátním právem států ESVO EHP.¹⁵⁰ Tam, kde národní právní předpisy regulující ryze vnitrostátní situace přijmou stejná nebo podobná pravidla těm stanoveným v právu EHP, aby bylo předejito jakémukoli narušení hospodářské soutěže, je v zájmu EHP zamezit budoucím rozdílným ve výkladu (vnitrostátních a evropských předpisů). Ustanovení nebo pojmy převzaté z práva EHP musí být vykládány jednotně, bez ohledu na okolnosti, za kterých se uplatňují. Nicméně vzhledem k tomu, že pravomoc Soudu ESVO je omezena na posuzování a výklad toliko ustanovení práva EHP, je na vnitrostátních soudech, aby posoudily přesný rozsah, v němž se právo EHP promítá do předpisů vnitrostátního práva.¹⁵¹

¹⁴⁹ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. srpna 2024, *X v Finanzmarktaufsicht*, E-10/23, odst. 35-40 a citovaná judikatura.

¹⁵⁰ CLIFTON, Michael-James. Supplementary Contribution on the EFTA Court. *National Courts and the Enforcement of EU Law*. roč. 2020, č. 1, s. 514.

¹⁵¹ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 22. listopadu 2012, *Aresbank v Landsbankinn*, E-17/11, odst. 45.

3.2.3. Povinnost soudů států ESVO EHP podat žádost o vydání poradního stanoviska

Článek 267 SFEU k řízení o předběžných otázkách stanoví:

Vyvstane-li taková otázka před soudem členského státu, může tento soud, považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku, požádat Soudní dvůr Evropské unie o rozhodnutí o této otázce.

Vyvstane-li taková otázka při jednání před soudem členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je tento soud povinen obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie.

Dohoda o EHP ve svém čl. 107 stanoví:

Ustanovení umožňující členskému státu ESVO zmocnit své soudní orgány, aby požádaly Soudní dvůr ES o rozhodnutí o výkladu některého ustanovení EHP, jsou uvedena v protokolu 34.

Protokol 34 k Dohodě o EHP stanoví:

Článek 1

Je-li při projednávání věci před soudem státu ESVO vznesena otázka výkladu ustanovení Dohody, která jsou v podstatě totožná s ustanoveními smluv o založení Evropských společenství v platném znění nebo s ustanoveními aktů přijatých na základě těchto smluv, může tento soud, považuje-li to za nezbytné, požádat Soudní dvůr ES, aby v této otázce rozhodl.

Článek 2

Stát ESVO, který má v úmyslu tento protokol využít, oznámí depozitáři Dohody a Soudnímu dvoru ES, v jakém rozsahu a jakým postupem se tento protokol použije pro jeho soudy. [...]

Na první pohled je zřejmé, že právo soudů států ESVO EHP žádat Soudní dvůr o výklad ustanovení práva EHP je podmíněno zmocněním těchto soudů příslušnými státy, k čemuž však tyto státy nejsou povinny. Dále je patrné, že v Dohodě o EHP absentuje povinnost soudů poslední instance položit předběžnou otázku. Jak již bylo řečeno, úprava Soudu ESVO v Dohodě o EHP navíc nepamatuje na řízení o vydání poradního stanoviska. Ta je naopak zakotvena v SCA, jejíž čl. 34 stanoví:

[...]

Vyvstane-li taková otázka před soudem nebo tribunálem státu ESVO, může tento soud nebo tribunál, považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku, požádat Soud ESVO o poradní stanovisko v této otázce.

Stát ESVO může ve své vnitrostátní legislativě omezit právo žádat o poradní stanovisko a ponechat jej pouze soudům a tribunálům, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva.¹⁵²

V pilíři ESVO tak Dohoda o EHP, SCA a ani jiná smlouva výslovně nestanovuje povinnost jakémukoli vnitrostátnímu soudu žádat o vydání poradního stanoviska, a to včetně soudů poslední instance. Soud ESVO se touto problematikou zabýval v celé řadě svých rozhodnutí, a příslušná ustanovení SCA vyložil následovně:

„Při formulování čl. 34 SCA, se státy ESVO [EHP] inspirovaly čl. 267 SFEU. Přesto jsou tyto rozdílné. Podle znění čl. 34 SCA především neexistuje povinnost národních soudů, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, požádat Soud ESVO o výklad. To odráží nejen skutečnost, že hloubka integrace podle Dohody o EHP je méně dalekosáhlá než podle [zakládajících] smluv EU, ale také to znamená, že vztah mezi Soudem ESVO a národními soudy poslední instance je v tomto ohledu spíše partnerský. Současně však soudy, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, musí náležitě zohlednit skutečnost, že jsou vázány povinností loajality podle čl. 3 Dohody o EHP. V tomto kontextu Soud ESVO podotýká, že občané ESVO a hospodářské entity profitují z povinnosti soudů členských států EU, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, položit předběžnou otázku SDEU.“¹⁵³

Dále Soud ESVO konstatoval, že: „[...] je třeba mít na paměti, že když soud či tribunál, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, odmítne učinit návrh na předložení věci jinému soudu, nelze vyloučit, že takové rozhodnutí může být v rozporu se standardy čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, který

¹⁵² Překlad: autor.

¹⁵³ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 28. září 2012, *Irish Bank v Kaupthing Bank*, E-18/11, odst. 57-58 a citovaná judikatura. Překlad: autor.

stanoví, že „při rozhodování o občanských právech nebo závazcích [...] má každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem.“ To může nastat především v případech, kdy toto rozhodnutí není odůvodněno, a proto je nutné jej považovat za svévolné (srovnej *Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii*, věc č. 3989/07 a 38353/07, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. září 2011, odst. 59 a 60 a citovaná judikatura). Tyto úvahy se mohou rovněž uplatnit, pokud soudy či tribunály, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, zvrátí rozhodnutí soudu nižšího stupně postoupit případ jinému soudu, ať už v občanskoprávním či trestním řízení, případně toto rozhodnutí potvrdí, ale rozhodnou se pozměnit otázky položené soudem nižšího stupně.¹⁵⁴

Jsem přesvědčen, že citované rozhodnutí Soudu ESVO nelze číst jinak, než že přinejmenším soudy poslední instance jsou povinny požádat Soud ESVO o výklad Dohody o EHP obdobně, jako tomu je v právu EU podle čl. 267 odst. 3 SFEU.¹⁵⁵ Existenci této povinnosti je třeba odůvodnit pomocí zásady (efektivní) homogenity. S odkazem na zásadu reciprocitu, která je základní zásadou práva EHP úzce spojenou se zásadou stejnorodosti,¹⁵⁶ Soud ESVO posléze rozhodnutí ve věci E-18/11 dále rozvinul a uvedl, že položením otázek v rámci řízení o vydání poradního stanoviska lze předejít chybám ve výkladu práva EHP a zajistit soudržnost a reciprocitu ve vztahu k právům občanů EHP, včetně občanů ESVO v Evropské unii.¹⁵⁷ Baudenbacher ke kauze *Irish Bank* poznamenal, že rozsudek byl mj. reakcí na systematický bojkot Soudu ESVO ze strany norského nejvyššího soudu, který odmítal postupovat do Lucemburku případy vyžadující poradní stanoviska, což ohrožovalo zásady homogenity a reciprocitu.¹⁵⁸ Ve svém pozdějším rozhodnutí Soud ESVO uvedl, že přístup ke spravedlnosti a účinná soudní ochrana jsou základními prvky v právu EHP, kterých lze dosáhnout pouze tehdy, pokud občané států ESVO EHP a občané EU a hospodářské entity z těchto zemí (resp. Unie) budou mít rovný přístup k soudům v obou pilířích EHP k zajištění jejich práv plynoucích z Dohody o EHP.^{159,160} Proto lze souhlasit s tvrzením, že vnitrostátní soud poslední instance, který nedodrží závazek loajality vůči Soudu

¹⁵⁴ Ibid., odst. 64. Překlad: autor.

¹⁵⁵ BAUDENBACHER, Carl. *The fundamental principles of EEA law*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2017, s. 145.

¹⁵⁶ Ibid., s. 35.

¹⁵⁷ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 20. března 2013, *Jonsson*, E-3/12, odst. 60.

¹⁵⁸ BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 105.

¹⁵⁹ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 13. června 2013, *Koch*, E-11/12, odst. 117.

¹⁶⁰ BAUDENBACHER, Carl. *The fundamental principles of EEA law*, s. 58.

ESVO, tříští homogenní výklad práva EHP a zároveň podlamuje zásadu reciprocitu jménem všech států ESVO směrem k EU.¹⁶¹ Clifton navíc podotýká, že povinnost loajality projevující se v položení otázek Soudu ESVO v situacích, kdy výklad práva není jasný, není v teorii limitována pouze na soudy poslední instance.¹⁶² Pokud by tomu tak bylo, tj. pokud by měl každý soud států ESVO EHP povinnost v duchu zásady loajality položit Soudu ESVO ve stanovených případech (nejasnost interpretace dosud nevyloženého práva EHP) žádost o vydání poradního stanoviska, bylo by k zamyšlení, zda by bylo možné tuto povinnost na základě zásady reciprocitu a procesní homogenity dovodit také pro vnitrostátní soudy EU.

3.2.4. Účast České republiky v řízení o žádosti o vydání poradního stanoviska

Jak bylo vysvětleno v kapitole 2.2., podle čl. 20 Statutu Soudu ESVO mají mj. státy Evropské unie právo předkládat Soudu ESVO v jakémkoli nevyřízeném případě ve stanovené lhůtě svá stanoviska, případně písemná vyjádření. Podle čl. 36 tohoto Statutu pak mají tyto státy právo vstupovat do řízení před Soudem ESVO. Toto právo se samozřejmě vztahuje také na Českou republiku. Zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropské unie zajišťuje vládní zmocněnec pro zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropské unie, a to na základě usnesení vlády č. 113 ze dne 4. února 2004 o Statutu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudním dvorem EU. Usnesením vlády č. 435 ze dne 13. dubna 2005 bylo odsouhlaseno, že toto zastupování bude zajišťováno také v řízeních před Soudem ESVO. Předmětem usnesení vlády č. 246 ze dne 10. března 2008, jímž byl jmenován současný vládní zmocněnec, bylo „*odvolání a jmenování vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropských společenství, Soudem prvního stupně a Soudním dvorem Evropského sdružení volného obchodu*“. Podle čl. 11 Statutu vládního zmocněnce se při zastupování České republiky v řízeních před Soudem ESVO ustanovení tohoto statutu použijí přiměřeně.

Česká republika využila svého práva zasáhnout do řízení před Soudem ESVO během svého dvacetiletého členství v Evropské unii celkem devětkrát. Zúčastnila se následujících případů:

E-4/09, E-1/11, E-7/11, E-13/15, E-5/16, E-21/16, E-9/17, E-5/19 a E-5/21.

¹⁶¹ Baudenbacher, 'Reciprocity', 2017, p. 68 In: CLIFTON, Michael-James. *Supplementary Contribution on the EFTA Court*, s. 519.

¹⁶² Ibid.

Ve třech z těchto případů (shodou okolností tři prvně jmenované) se čeští zástupci zúčastnili také ústního jednání, v ostatních kauzách byla soudu poskytnuta toliko písemná stanoviska české vlády. Pro srovnání lze poukázat na skutečnost, že třeba slovenská vláda se rozhodla zúčastnit řízení před Soudem ESVO pouze jednou, a to v případě E-21/16 (účastnila se obou fází řízení).

Kancelář vládního zmocněnce svou aktivitu před Soudem ESVO zahrnuje do svých výročních zpráv o činnosti vládního zmocněnce. V těchto zprávách se opakovaně objevila věta, že „[v]edle těchto dvou soudních instancí [myšlen Soudní dvůr a Tribunál] je třeba k unijním soudům v širším slova smyslu počítat též Soudní dvůr Evropského sdružení volného obchodu (EFTA Court; dále jen „Soud ESVO“), jehož význam pro členské státy je nicméně velmi omezený.“¹⁶³

3.3. Řízení o žalobě na neplatnost

Řízení o žalobách na neplatnost upravuje kromě čl. 108 odst. 2 písm. b) Dohody o EHP také čl. 36 SCA. Ten stanoví, že *Soud ESVO má pravomoc k rozhodování o žalobách podaných státem ESVO proti rozhodnutí ESA pro nedostatek příslušnosti, pro porušení podstatných formálních náležitostí, pro porušení SCA, Dohody o EHP nebo jakéhokoli právního předpisu týkajícího se jejich provádění anebo pro zneužití pravomoci. Každá fyzická nebo právnická osoba může za stejných podmínek zahájit řízení proti rozhodnutí ESA, která jsou jí určena nebo která se jí bezprostředně a osobně dotýkají. Žaloby uvedené v tomto článku musí být podány ve lhůtě dvou měsíců ode dne zveřejnění příslušného rozhodnutí, jeho oznámení žalobci, nebo ode dne, kdy se o něm navrhovatel dozvěděl. Je-li žaloba opodstatněná, bude napadené rozhodnutí ESA prohlášeno za neplatné od počátku.*¹⁶⁴ Předlohou těchto ustanovení jsou čl. 263 a 264 SFEU. Podstatným rozdílem je samozřejmě rozsah žalobou napadnutelných aktů podle čl. 236 odst. 1 SFEU oproti čl. 36 odst. 1 SCA, který je omezen pouze na rozhodnutí ESA. Důvody, proč Soud ESVO nemůže přezkoumávat legalitu legislativních aktů Unie, resp. alespoň jim odpovídajících aktů převzatých do Dohody o EHP podle jejího čl. 7, už byly vysvětleny v kapitole 3.2.2., kde byla rovněž popsána pravomoc soudu přezkoumávat legalitu rozhodnutí Smíšeného výboru EHP. Pokud jde o rozhodnutí ESA, ta jsou přezkoumávána z podobných hledisek, jaká stanoví čl. 263 odst. 2 SFEU. Pojem „porušení jakéhokoli právního předpisu týkajícího se provádění SCA a Dohody o EHP“

¹⁶³ Viz třeba Zprávy o činnosti vládního zmocněnce z let 2021, 2022, 2023. *Zprávy o činnosti vládního zmocněnce – Portál ISAP.*

¹⁶⁴ Překlad: autor.

(viz čl. 36 odst. 1 SCA) je dle mého názoru třeba vykládat v návaznosti na interpretaci čl. 263 odst. 2 SFEU *per analogiam*. Odborná literatura k později jmenovanému článku říká, že „[...] žalobce se může domáhat zrušení právního aktu z důvodu porušení jakékoli právní normy, kterou je předmětný unijní orgán vázán. Kromě samotných Smluv a unijních právních předpisů může proto žalobce namítat porušení Listiny, obecných zásad právních nebo norem mezinárodního práva, kterými je Unie vázána.“¹⁶⁵ Právě obecné zásady práva EHP tak podle mě mohou spadat pod tento pojem, ačkoli tyto nutně nejsou předpisem jako takovým (naopak mohou být nepsaným pramenem práva – viz třeba zásada odpovědnosti státu za škodu – kapitola 4.3.).^{166,167} Prostřednictvím obecných zásad právních (nejen) je v právu EHP zajišťována ochrana základních práv.¹⁶⁸ Soud ESVO se rozsahu přezkumu věnoval ve svém rozhodnutí ve věci E-9/12, kde konstatoval, že soudní přezkum musí být omezen na ověření, zda ESA dodržela příslušné procesní předpisy a rozhodnutí řádně odůvodnila, zda byly přesně uvedeny zásadní skutkové okolnosti, zda nedošlo ke zjevnému pochybení v posouzení těchto okolností či zneužití pravomoci. Soud však není oprávněn nahrazovat ekonomické úvahy ESA svými vlastními.¹⁶⁹

Pokud jde o okruh subjektů oprávněných podat žalobu na neplatnost, ten lze po vzoru práva EU rozdělit na privilegované žalobce podle čl. 36 odst. 1 SCA, jimiž jsou státy ESVO EHP a žalobce nepřilegované, jimiž jsou fyzické a právnické osoby.¹⁷⁰ U osob navíc čl. 36 odst. 2 SCA rozlišuje mezi rozhodnutími, která jsou jim určena, a ostatními rozhodnutími, u nichž stanoví podmínku tzv. bezprostředního a osobního dotčení.¹⁷¹ Osobní dotčení žalobce se v právu EU ověřuje tzv. Plaumannovým testem, dle kterého „mohou jiné subjekty než adresáti daného aktu tvrdit, že jsou jim osobně dotčeni pouze v případě, že na ně tento akt dopadá z důvodu určitých vlastností, které jsou pro ně zvláštní, nebo z důvodu faktické situace, která je vymezuje vzhledem ke všem ostatním osobám, a tím je individualizuje způsobem obdobným tomu, jakým by byl individualizován adresát takového aktu.“¹⁷² Soud ESVO Plaumannův test do své judikatury převzal, a právě touto metodou posuzuje přípustnost žalob nepřilegovaných žalobců na

¹⁶⁵ Srov. TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 431.

¹⁶⁶ *Ibid.*, s. 102.

¹⁶⁷ HREINSSON, Páll. General Principles. In: *The Handbook of EEA Law*. Springer International Publishing, 2016, s. 349.

¹⁶⁸ Viz pozn. pod čarou č. 137 a 138.

¹⁶⁹ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 22. července 2013, *Island v ESA*, E-9/12, odst. 117.

¹⁷⁰ Srov. ARNESEN, Finn et al., eds. *Agreement on the European Economic Area*, s. 1042.

¹⁷¹ K bezprostřednímu dotčení viz rozsudek Tribunálu ze dne 25. října 2011, *Microban*, T-262/10, odst. 27, ECLI:EU:T:2011:623.

¹⁷² TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 429 a citovaná judikatura.

neplatnost rozhodnutí, jež jim nejsou určena, což lze označit za projev procedurální stejnorodosti.¹⁷³

Podle komentářové literatury Soud ESVO může vyslovit částečnou či úplnou neplatnost rozhodnutí ESA.¹⁷⁴ To potvrzuje např. rozsudek Soudu ESVO ve věci E-14/11.¹⁷⁵ Pravomoc SDEU stanovenou čl. 264 odst. 2 SFEU uvést ty účinky aktu prohlášeného za neplatný, které jsou nadále považovány za zachované, SCA výslovně neobsahuje. To je dle mého názoru logické proto, že Soud ESVO může rušit pouze individuální správní akty (rozhodnutí ESA), nikoli obecně závazné předpisy, na které zmíněné ustanovení primárního práva Unie patrně dopadá – viz komentářová literatura, podle které tato pravomoc původně existovala pouze ve vztahu k nařízením (a následně byla rozšířena s ohledem na judikaturou dovozenou přímou použitelnost dalších aktů).¹⁷⁶

Vzhledem k tomu, že činnost ESA z velké části tvoří rozhodování v oblasti soutěžního práva (viz čl. 56 Dohody o EHP), má v řízení o žalobách na neplatnost význam také čl. 35 SCA, který stanoví, že Soud ESVO má plnou jurisdikci týkající se pokut uložených ESA. Toto ustanovení vychází z čl. 261 SFEU, který však stanovuje podmínku přenesení pravomoci k plné jurisdikci příslušným unijním nařízením. Pro úplnost dodávám, že právě v oblasti soutěžního práva je tímto nařízením č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002,¹⁷⁷ které v čl. 31 uvádí, že „*Soudní dvůr má neomezenou příslušnost přezkoumávat rozhodnutí, kterými Komise stanovila pokutu nebo penále. Může uloženou pokutu nebo penále zrušit, snížit nebo zvýšit.*“ Lhůta k podání žaloby je stejně jako v unijním pilíři dvouměsíční a její počátek je upraven obdobně (čl. 263 odst. 5 SFEU a čl. 36 odst. 3 SCA). V ostatních rysech jsou řízení o žalobách na neplatnost před oběma soudy EHP srovnatelná. Důsledky rozhodnutí o neplatnosti rozhodnutí ESA jsou stanoveny v čl. 38 odst. 1 SCA, dle kterého ESA přijme nezbytná opatření, aby vyhověla rozsudku (srov. čl. 266 SFEU).

¹⁷³ Rozsudky Soudu ESVO ze dne 19. června 2003, *Bellona*, E-2/02, odst. 42; ze dne 21. července 2005, *Fesil a Finnjford*, spojené případy E-5/04, E-6/04 a E-7/04, odst. 54; a ze dne 21. února 2008, *Barnehagers*, E-5/07, odst. 48.

¹⁷⁴ ARNESEN, Finn et al., eds. *Agreement on the European Economic Area*, s. 1042.

¹⁷⁵ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 21. prosince 2012, *Schenker*, E-14/11.

¹⁷⁶ TOMÁŠEK, Michal, Václav ŠMEJKAL a kol. *Smlouva o fungování EU. Smlouva o EU. Listina základních práv EU. Komentář*. Wolters Kluwer, str. 908.

¹⁷⁷ Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy.

3.4. Řízení o žalobě na nečinnost

Řízení o žalobě na nečinnost před Soudem ESVO upravuje především čl. 37 SCA, který stanoví, že: „[p]oruší-li ESA tuto dohodu nebo Dohodu o EHP tím, že nepřijme rozhodnutí, mohou státy ESVO podat žalobu k Soudu ESVO, aby určil, že došlo k takovému porušení. Tato žaloba je přípustná pouze tehdy, byla-li ESA předem vyzvána, aby jednala. Jestliže se ESA ve lhůtě dvou měsíců od této výzvy nevyjádří, může být žaloba podána v další lhůtě dvou měsíců. Každá fyzická nebo právnická osoba může za podmínek uvedených v předchozích odstavcích podat žalobu k Soudu ESVO proto, že ESA nevydala rozhodnutí jí určené.“¹⁷⁸ Předloha tohoto článku SCA je k nalezení v čl. 265 SFEU, přičemž rozdíly mezi nimi jsou v podstatě stejně jako v případě přezkumu legality rozhodnutí dány zejména odlišným okruhem aktů, jejichž nevydání lze žalobou napadnout, kdy v pilíři ESVO se tento skládá toliko z rozhodnutí ESA. Neplatí však, že lze žalobou napadnout všechna rozhodnutí, která ESA navzdory své pravomoci nevydala. Konkrétně Soud ESVO rozhodl, že žalobou na nečinnost nemůže „soukromý žalobce“ napadnout rozhodnutí ESA nepodat žalobu na stát ESVO EHP pro jeho porušení povinností plynoucích z Dohody o EHP či SCA, neb ESA disponuje volností v uvážení, zda tento typ řízení zahájit.¹⁷⁹ Pojem soukromý žalobce (*private applicant*) dle mého názoru míří na neprivilégované žalobce, a je tedy otázkou, zda jsou k takovému návrhu oprávněni žalobci privilegovaní, tj. státy ESVO EHP. Osobně si myslím, že nejsou, a navíc by takové oprávnění bylo nadbytečné, s ohledem na již zmíněnou možnost států ESVO se v případě porušení povinností před Soudem ESVO vzájemně žalovat podle čl. 32 SCA. Proto se může jevit jako zvláštní, že zmíněné usnesení soudu klade ve svém odůvodnění důraz na typ žalobců. Nadto je ESA ve své diskreci (zda stát žalovat či nikoli) limitována povinností loajality, protože za účelem dosažení stejnorodosti pravidel ESA odpovídá za postup pro zajištění plnění povinností podle Dohody o EHP (viz čl. 108 odst. 1 Dohody o EHP).¹⁸⁰

V ostatních rysech jsou řízení o žalobách na nečinnost před oběma soudy EHP srovnatelná. Důsledky rozhodnutí o nečinnosti ESA jsou stanoveny v čl. 38 odst. 1 SCA, dle kterého ESA přijme nezbytná opatření, aby vyhověla rozsudku (srov. čl. 266 SFEU).

¹⁷⁸ Překlad: autor.

¹⁷⁹ Usnesení Soudu ESVO ze dne 24. května 2016, *Spitzer v ESA*, E-2/16, odst. 22.

¹⁸⁰ Srov. rozsudek Soudu ESVO ze dne 16. července 2012, *ESA v Norsko*, E-9/11, odst. 68. In: BAUDENBACHER, Carl a Michael-James CLIFTON. *Courts of Regional Economic and Political Integration Agreements*, s. 260.

3.5. Řízení o žalobě na náhradu škody

Řízení o žalobě na náhradu škody upravuje čl. 39 SCA, který říká, že „[n]estanoví-li Protokol 7 k této dohodě jinak, Soud ESVO má pravomoc rozhodovat o žalobách proti ESA týkajících se náhrady škody podle čl. 46 odst. 2.“ Článek 46 odst. 1 a 2 SCA stanoví, že „[s]mluvní odpovědnost ESA se řídí právem rozhodným pro příslušnou smlouvu. V případě mimosmluvní odpovědnosti ESA v souladu s obecnými právními zásadami nahradí jakoukoli škodu způsobenou ESA nebo jejími zaměstnanci při výkonu jejich povinností.“¹⁸¹ Protokol 7 SCA (viz kapitola 2.1.), na který odkazuje čl. 39 této dohody, upravuje mj. vynětí soudu z jurisdikce běžných soudů, nicméně stanoví v tomto směru také výjimky – v oblasti náhrady škody např. v případě civilněprávní žaloby na náhradu škody způsobené vozidlem či jiným dopravním prostředkem patřícím Soudu (viz čl. 2 odst. 1 písm. b) protokolu 7 SCA). Komentářová literatura ale upozorňuje, že se zjevně jedná o chybu a čl. 39 SCA měl spíše odkazovat na protokol 6 SCA, který má podobný obsah, nicméně věnovaný nikoli Soudu ESVO, ale právě ESA.¹⁸² S tímto závěrem souhlasím. Předlohou článku 39 SCA je čl. 268 SFEU, čl. 46 odst. 1 a 2 SCA pak odpovídá čl. 340 SFEU odst. 1 a 2. Vzhledem k tomu, že čl. 39 SCA upravuje mimosmluvní odpovědnost ESA za škodu, ta může být s ohledem na dva posledně vyložené typy řízení způsobena přijetím rozhodnutí, které bylo posléze prohlášeno za neplatné, případně nezákonnou nečinností ESA.¹⁸³ Soud k odpovědnosti ESA za škodu judikoval, že podmínky této odpovědnosti by se – neexistují-li pro to zvláštní důvody – neměly lišit od těch, které upravují odpovědnost Komise za podobných okolností, a to s přihlédnutím ke sdílené kontrolní úloze, kterou tyto dvě instituce plní v EHP. Ochrana práv jednotlivců v právu EHP by se totiž neměla lišit v závislosti na tom, zda je za škodu odpovědná ESA či Komise. Právo EHP přiznává právo na odškodnění, jsou-li splněny tři následující podmínky: zaprvé, účelem porušeného práva musí být přiznání práv jednotlivci, zadruhé, porušení musí být dostatečně závažné a zatřetí, musí existovat přímá příčinná souvislost mezi porušením povinnosti tím, kdo rozhodnutí vydal, a škodou.¹⁸⁴ Třetí podmínku formulovanou Soudem ESVO je možné pokládat za dvě samostatné podmínky, neboť existence vzniku škody je

¹⁸¹ Překlad: autor.

¹⁸² FREDRIKSEN, Halvard Haukeland. *EEA Main Agreement and Secondary EU Law Incorporated into the Annexes and Protocols*, s. 1049.

¹⁸³ ARNESEN, Finn et al., eds. *Agreement on the European Economic Area*, s. 1048 a citovaná judikatura.

¹⁸⁴ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. července 2013, *Schenker*, E-7/12, odst. 111 a 112 a citovaná judikatura – srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 4. července 2000, *Bergaderm*, C-352/98 P, odst. 41 a 42, ECLI:EU:C:2000:361.

nutnou podmínkou pro příčinnou souvislost mezi ní a porušením práva.¹⁸⁵ Soud ESVO přitom vycházel z judikatury SDEU ohledně podmínek odpovědnosti Unie za škodu způsobenou porušením práva EU (viz pozn. pod čarou č. 184). Důkazní břemeno k prokázání příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti ESA a škodou nese, stejně jako v pilíři EU v obdobné situaci, žalobce.¹⁸⁶

Samozřejmě podstatným rozdílem oproti řízení o náhradě škody v pilíři EU je skutečnost, že podle čl. 256 odst. 1 SFEU rozhoduje Tribunál, proti jehož rozhodnutí je možno podat kasační opravný prostředek k Soudnímu dvoru. V pilíři ESVO je řízení logicky pouze jednoinstanční. V ostatních rysech jsou řízení o žalobách na náhradu škody před oběma soudy EHP srovnatelná.

Pro úplnost lze dodat, že Soud ESVO oproti SDEU logicky nerozhoduje v řízení o posudku (čl. 218 odst. 11 SFEU) a z logiky věci není ani možné jeho rozhodnutí napadnout kasačním opravným prostředkem. S ohledem na omezený přezkum legality právních aktů Soudem ESVO před tímto soudem nelze vznést ani tzv. námitku nepoužitelnosti (viz čl. 277 SFEU). Pokud jde o odpovědnost států ESVO EHP za škodu způsobenou porušením práva EHP, o té pojednává kapitola 4.3.

4. Převzetí vybraných zásad práva EU do práva EHP

V této kapitole se zaměřím především na zásadní rozhodnutí Soudu ESVO týkající se převzetí obecných právních zásad, které v právu EU dovodila judikatura Soudního dvora, do práva EHP. Za nejdůležitější zásady ve vztahu k právu EHP a fungování vnitřního trhu pokládám zejména tzv. přímý účinek práva EU a jeho přednost (nadřazenost) ve vztahu k právu vnitrostátnímu, a dále zásadu odpovědnosti členských států Unie za škodu způsobenou porušením unijního práva, tj. obecné zásady práva EU,^{187,188} neboť jejich výklad v právu EHP (v pilíři ESVO) má zásadní vliv na rozsah integrace prostřednictvím této dohody. Nejprve však představím koncept základních zásad práva EHP a jejich význam v tomto právním systému.

¹⁸⁵ Srov. TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 140.

¹⁸⁶ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. července 2013, *Schenker*, E-7/12, odst. 142 a citovaná judikatura.

¹⁸⁷ Přímý účinek práva Unie | EUR-Lex. In: [cit. 22.08.2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/the-direct-effect-of-european-union-law.html>

¹⁸⁸ Nadřazenost evropského práva | EUR-Lex. In: [cit. 22.08.2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/precedence-of-european-law.html>

4.1. Obecné zásady práva EHP

V právu EU platí, že obecné zásady práva Unie jsou zpravidla nepsaným pramenem práva a jsou tedy formulovány v judikatuře Soudního dvora, přičemž jejich zdrojem jsou zakládající smlouvy, ústavní právo členských států a mezinárodní smlouvy o lidských právech, jejichž smluvními stranami jsou členské státy Unie. Jejich postavení v rámci práva EU je přitom významné, protože patří do nejvyšší úrovně v hierarchii norem.¹⁸⁹ V případě Dohody o EHP plní zcela zásadní roli tzv. zásada homogenity (stejnorodosti), kterou Hreinsson, tj. současný předseda Soudu ESVO, označuje za její základní stavební kámen. Se zásadou homogenity je pak úzce spojena také zásada vzájemnosti (reciprocity), kterou lze vyčíst třeba z čtvrtého recitálu Dohody o EHP, a která v praxi znamená, že občané států ESVO EHP se mohou svých práv plynoucích z dohody dovolat v Evropské unii, a naopak unijní občané tak mohou činit v zemích ESVO EHP.¹⁹⁰ Pro úplnost dodávám, že toto právo přísluší v případech stanovených právem EHP také jiným osobám než pouze občanům států ESVO EHP/EU.¹⁹¹ Zásada homogenity a zásada reciprocity při výkladu Dohody o EHP obvykle splývají v jednu, neb obě směřují k zajištění rovných podmínek, pokud jde o záležitosti týkající se vnitřního trhu.¹⁹²

Hreinsson je toho názoru, že dosažení homogenity v rámci EHP není možné, nebudou-li určité obecné zásady práva EU aplikovány také v právu EHP.¹⁹³ S tímto závěrem se ztotožňuji. Koneckonců mám za to, že pokud by Soud ESVO ve výkladu práva EHP ignoroval obecné zásady práva EU dovozené judikaturou Soudního dvora, v podstatě by nemohl rozhodovat v souladu s čl. 6 Dohody o EHP. Proto jsou obecné zásady práva EU formulované Soudním dvorem součástí Dohody o EHP, nejsou-li neslučitelné s jejími ustanoveními či povahou.¹⁹⁴ Dohoda o EHP v čl. 3 výslovně stanovuje zásadu loajality, která v právu EU nese název zásada loajální spolupráce [viz čl. 4 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii (dále jen „SEU“)]. Tato zásada má přitom v právu EHP velký význam. Jak bylo popsáno v kapitole 3.2.3., Soud ESVO na jejím základě dovodil povinnost některých vnitrostátních soudů podat žádost o vydání poradního stanoviska, a také jí argumentuje při porušení povinností států ESVO EHP plynoucích zejména z čl. 7 Dohody o EHP.¹⁹⁵ Také

¹⁸⁹ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 99, 102–103.

¹⁹⁰ HREINSSON, Páll. *General Principles*, s. 354.

¹⁹¹ Viz třeba práva rodinných příslušníků občanů Unie a států ESVO EHP podle směrnice EP a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004.

¹⁹² HREINSSON, Páll. *General Principles*, s. 354.

¹⁹³ *Ibid.*, s. 349.

¹⁹⁴ *Ibid.*, s. 356.

¹⁹⁵ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 2. července 2024, *ESA v Norsko*, E-14/23, odst. 19.

zásada zákazu diskriminace byla Dohodou o EHP kodifikována, kdy tuto stanoví čl. 4 dohody. Z ostatních zásad, které byly převzaty z práva EU do práva EHP lze jmenovat zásady rovnosti, proporcionality, právní jistoty a legitimního očekávání, efektivitu či zákazu zneužití práva.¹⁹⁶ Samozřejmě je nutno do tohoto výčtu zahrnout také shora jmenované zásady přímého účinku práva EHP a jeho přednosti ve vztahu k právu vnitrostátnímu a dále zásadu odpovědnosti států ESVO EHP za škodu způsobenou porušením práva EHP, které budou předmětem následujících subkapitol.

Zvláštní postavení mezi obecnými zásadami práva EHP mají zásady lidskoprávní. V právu Evropské unie platilo, že právě prostřednictvím obecných zásad právních poskytoval Soudní dvůr ochranu lidským právům do doby, než byla přijata Listina základních práv EU.^{197,198,199} Ta však není součástí Dohody o EHP, neboť dohoda nereflektuje změny primárního práva Unie. Dohoda o EHP se však k ochraně lidských práv hlásí již v prvním recitálu, v němž říká, že „*Evropský hospodářský prostor přispěje k vytvoření Evropy založené na míru, demokracii a lidských právech.*“ Hreinsson připomíná, že všechny státy ESVO EHP jsou smluvními stranami Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“), a také, že již v roce 1997 Soud ESVO odkázal na judikaturu ESLP.^{200,201} Je proto nepochybné, že základní práva jsou součástí obecných právních zásad práva EHP.

4.2. Přímý účinek a přednost práva EHP

V právu EU platí, že zásadní otázky stran vztahu unijního práva k právu vnitrostátnímu zodpověděla až judikatura Soudního dvora, a to zejména ve věcech 26/62 *Van Gend en Loos*, 6/64 *Costa v. E.N.E.L.* a 106/77 *Simmenthal*.²⁰² Vzhledem ke zcela zásadnímu významu těchto rozsudků pro právní řád EU je zřejmě nadbytečné tyto podrobně rekapitulovat, nicméně alespoň připomenou, že v případě *Van Gend en Loos* Soudní dvůr konstatoval, že Smlouva²⁰³ má tzv. přímý účinek, jímž „*se rozumí vnitrostátním právem nezprostředkované působení právní normy unijního*

¹⁹⁶ HREINSSON, Páll. *General Principles*, s. 360–388.

¹⁹⁷ Listina základních práv Evropské unie, Úř. věst. C 202, 7. června 2016, s. 389.

¹⁹⁸ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 103.

¹⁹⁹ ROSAS, Allan. Fundamental Rights in the Luxembourg and Strasbourg Courts. In: *The EFTA Court Ten Years On*. 2005. Hart Publishing, s. 164.

²⁰⁰ HREINSSON, Páll. *General Principles*, s. 374.

²⁰¹ Poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 12. června 1998, *TV 1000 Sverige*, E-8/97, odst. 26 a rozsudek Soudu ESVO ze dne 19. června 2003, *Bau- und Wirtschaftsberatung v ESA*, E-2/02, odst. 37.

²⁰² TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 63.

²⁰³ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství.

práva vůči jednotlivcům. Smlouva jako taková přiznává soukromým osobám subjektivní práva, kterých se mohou dovolávat ve sporech před vnitrostátními soudy.²⁰⁴ Ve věci *Costa v. E.N.E.L.* Soudní dvůr našel, že „státy nemohou proti právnímu řádu jimi přijatému na základě vzájemnosti s úspěchem uplatnit pozdější jednostranné opatření, jehož se tak nelze proti němu dovolávat.“²⁰⁵ „Z toho Soudní dvůr vyvodil tzv. zásadu přednosti komunitárních (unijních) norem před všemi normami vnitrostátního práva.“²⁰⁶ Ve věci *Simmenthal* byly tyto zásady upevněny a Soudní dvůr dále k tzv. aplikační přednosti unijního práva, mj. uvedl, že „pravidla práva Společenství musí působit plně a jednotným způsobem účinky ve všech členských státech od svého vstupu v platnost a po celou dobu své platnosti. Tato ustanovení jsou tak bezprostředním zdrojem práv a povinností pro všechny, kterých se týkají, ať se jedná o členské státy, nebo o jednotlivce [...]. Tento účinek se rovněž týká každého soudce, který má v rámci své pravomoci, jakožto orgán členského státu, za úkol chránit práva poskytnutá jednotlivcům právem Společenství.“²⁰⁷ Vnitrostátní orgány tedy nemohou aplikovat vnitrostátní normy rozporné s účinnou normou Unie.²⁰⁸

V právu EHP, resp. v pilíři ESVO – a to je nutné zdůraznit, protože v pilíři EU může mít právo EHP přímý účinek, neboť prizmatem unijního práva je Dohoda o EHP mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu Unie²⁰⁹ – je pojetí zásad přímého účinku a přednosti práva (EHP) odlišné, což je způsobeno mj. skutečností, že Dohoda o EHP nepředvídá přenesení legislativních pravomocí ani vzdání se dualistického principu, pokud jde o vztah mezi mezinárodněprávními závazky a vnitrostátním právem.²¹⁰ Jak správně upozorňuje Hreinsson, toto je evidentní zejména z protokolu 35 k Dohodě o EHP, který ve svém recitálu stanoví, že dohoda nepožaduje od kterékoli smluvní strany, aby přenesla svou zákonodárnou pravomoc na jakýkoli orgán Evropského hospodářského prostoru.²¹¹ Dodává, že Soud ESVO tento požadavek vždy respektoval a odmítal argumenty pro nalezení těchto zásad (přímého účinku a přednosti) v Dohodě o EHP, protože nejsou rozsudky ve věcech *Costa v. E.N.E.L.*, *Van Gend en Loos* a další, pokládány za relevantní podle čl. 6 Dohody o EHP.²¹² Hreinsson tento závěr dále dovozuje také z posudku Soudního dvora č. 1/91, který v odst. 27 stanoví: „ačkoli článek 6 dohody [o EHP] jasně neuvádí,

²⁰⁴ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 66.

²⁰⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. července 1964, *Costa v. E.N.E.L.*, 6/64, ECLI:EU:C:1964:66.

²⁰⁶ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 68.

²⁰⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1978, *Simmenthal*, 106/77, odst. 14-16. ECLI:EU:C:1978:49.

²⁰⁸ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 74.

²⁰⁹ Rozsudek Tribunálu ze dne 22. ledna 1997, *Opel Austria*, T-115/94, odst. 101 a 102. ECLI:EU:T:1997:3 a rozsudek Soudního dvora ze dne 23. září 2003, *Ospelt*, C-452/01, odst. 27, ECLI:EU:C:2003:493.

²¹⁰ HREINSSON, Páll. *General Principles*, s. 383.

²¹¹ Srov. Poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 10. prosince 1998, *Sveinbjörnsdóttir v Island*, E-9/97, odst. 63.

²¹² HREINSSON, Páll. *General Principles*, s. 383.

*zda se vztahuje k celé judikatuře Soudního dvora, a zejména judikatuře ohledně přímého účinku a přednosti práva Společenství, z protokolu 35 dohody vyplývá, že smluvní strany se zavazují, aniž by uznaly zásady přímého účinku a přednosti zakotvené touto judikaturou, pouze zavést do svých právních řádů legislativní ustanovení, které umožní to, že znění dohody bude mít přednost před legislativními ustanoveními, které mu odporují.*²¹³ O nepoužitelnosti zásady přednosti formulované v právu EU ve věci *Costa v. E.N.E.L.*, tedy alespoň v plném rozsahu, svědčí také čl. 103 odst. 1 Dohody o EHP, dle kterého mohou být rozhodnutí Smíšeného výboru EHP pro smluvní stranu závazná pouze po splnění ústavních požadavků.

Již zmíněný protokol 35 k Dohodě o EHP pak v českém překladu ve svém jediném článku stanoví: *„Pro případné řešení rozporů mezi předpisy vyplývajícími z provádění pravidel EHP a jinými právními předpisy se státy ESVO zavazují, že bude-li to nezbytné, zavedou do svých právních předpisů pravidlo, že v těchto případech jsou pravidla EHP nadřazena.*“ Podstatný je pojem *„jiné právní předpisy“*, u kterého mám za to, že jeho český překlad není zcela odpovídající. Verze v anglickém jazyce na tomto místě hovoří o *„other statutory provisions“*, německá pak používá pojem *„sonstige gesetzliche Bestimmungen“*, kdy se domnívám, že oba je třeba spíše přeložit jako jiná zákonná ustanovení, což ale vede k otázce, zda mají převzaté normy práva EHP přednost také před ústavami států ESVO EHP, jako je tomu v právu Evropské unie.²¹⁴ Osobně mám za to, že nikoli, což tvrdí také Hreinsson, který přitom odkazuje na norský zákon provádějící protokol 35 k Dohodě o EHP.²¹⁵

Každopádně je tento protokol právním základem aplikační přednosti práva EHP, nicméně pouze tehdy, pokud již bylo podle čl. 7 Dohody o EHP převzato do vnitrostátního právního řádu států ESVO EHP. K podmíněnosti přednosti předchozím převzetím práva do vnitrostátního právního řádu se Soud ESVO vyjádřil ve věci E-1/01: *„[...] normy práva EHP mají přednost v případech konfliktu mezi převzatými normami EHP a jinými zákonnými ustanoveními. [...] Z preambule a ze znění Protokolu 35 [k Dohodě o EHP] vyplývá, že podřazenost předpokládaná tímto protokolem se týká pouze norem EHP, které již byly implementovány do vnitrostátního práva.*“²¹⁶ Vzhledem k tomu, že tento verdikt evidentně míří na převzaté normy sekundárního práva EU, jimž odpovídající akty jsou součástí příloh Dohody o EHP, Soud ESVO pro úplnost raději dodal, že pokud jde o ustanovení hlavní části dohody, ta již byla převzata do vnitrostátních

²¹³ Posudek Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991, odst. 27. ECLI:EU:C:1991:490.

²¹⁴ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 69.

²¹⁵ HREINSSON, Páll. *General Principles*, s. 386.

²¹⁶ Viz rozsudek Soudu ESVO ze dne 22. února 2002, *Einarsson*, E-1/01, odst. 51, 52, překlad: autor.

právních řádů, a je tedy třeba ji považovat za implementovanou ve smyslu protokolu 35.²¹⁷ Baudenbacher označuje pojetí přednosti v právu EHP za úctu k suverenitě států ESVO EHP.²¹⁸

Soud ESVO uzavřel, že ustanovení práva EHP, která jsou součástí vnitrostátních právních řádů států ESVO EHP, mají aplikační přednost před ustanoveními jiných právních předpisů.²¹⁹ To ale neplatí v případě ústav těchto států. Za podmínky, že jsou tato ustanovení bezpodmínečná a dostatečně jasná a přiznávají-li práva jednotlivcům či hospodářským subjektům, pak se tito mohou těchto ustanovení přímo dovolávat před vnitrostátními orgány.^{220,221} Tento právní názor navíc Soud ESVO vyslovil již ve svém historicky prvním rozhodnutí.²²²

Zbývá ještě zodpovědět otázku, jaké účinky vyvolává v právu EHP (v pilíři ESVO) právní akt, který nebyl státem ESVO EHP, navzdory jeho povinnosti, řádně převzat do jeho právního řádu. Soud ESVO shledal, že vzhledem k absenci přenosu legislativních pravomocí právo EHP nevyžaduje, aby se mohli jednotlivci a hospodářské entity spoléhat na neimplementované normy EHP před vnitrostátními soudy.²²³ Později ale judikoval, že vnitrostátní soud je v takové situaci vázán povinností tzv. konformního výkladu, v rámci níž musí interpretovat vnitrostátní právo v nejvyšší možné míře ve světle znění a účelu dané normy EHP (v konkrétní věci směrnice), aby dosáhl výsledku jí zamýšleného a tím vyhověl čl. 3 a 7 Dohody o EHP a protokolu 35 k této dohodě.^{224,225} V případě porušení této povinnosti, případně nemožnosti konformního výkladu, mohou být naplněny podmínky k odpovědnosti dotčeného státu za škodu způsobenou porušením práva EHP (viz kapitola 4.3.). V právu EHP jsou tedy zásady přímého účinku a přednosti práva do značné míry modifikovány, a lze hovořit nanejvýš o zásadě kvazi-přímého účinku a kvazi-přednosti práva EHP.^{226,227}

²¹⁷ Ibid., odst. 52.

²¹⁸ BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 136.

²¹⁹ Ibid., odst. 51.

²²⁰ Ibid., odst. 51-53.

²²¹ BAUDENBACHER, Carl. *The fundamental principles of EEA law*, s. 234.

²²² Rozsudek Soudu ESVO ze dne 16. prosince 1994, *Restamark*, E-1/94, odst. 77.

²²³ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 30. května 2002, *Karlsson*, E-4/01, odst. 28.

²²⁴ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 28. září 2012, *Irish Bank*, E-18/11, odst. 123, srov. rozsudek Soudu ESVO ze dne 3. října 2007, *trestní stíhání proti A*, E-1/07, odst. 39.

²²⁵ Srov. TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 81.

²²⁶ BAUDENBACHER, Carl. *The fundamental principles of EEA law*, s. 234.

²²⁷ CLIFTON, Michael-James. *The Other Side of the Street: the EFTA Court's Role in the EEA*, s. 217.

4.3. Odpovědnost států ESVO EHP za škodu způsobenou porušením práva EHP

V právu EU platí, že odpovědnost členských států Unie za škodu způsobenou porušením unijního práva není primárním právem výslovně zakotvena a byla dovozena až judikatorně, konkrétně ve spojených věcech C-6/90 a C-9/90 *Francovich*, kde Soudní dvůr argumentoval mj. zásadou loajální spolupráce.^{228,229} Stejně tak není ani odpovědnost států za porušení práva EHP upravena v Dohodě o EHP či SCA.²³⁰ A stejně jako v právu EU byla tato dovozena judikaturou, konkrétně v případě E-9/97.²³¹ Odpovědnost států ESVO EHP přitom umožňuje jednotlivcům dovolávat se jejich práv priznaných právním řádem (EHP), zajišťuje účinnost práva EHP, dopomáhá k dosažení stejnorodosti práva EHP a současně posiluje povinnost loajální spolupráce mezi státy ESVO EHP.²³² Podle odborné literatury v právu EU princip odpovědnosti států za škodu způsobenou porušením unijního práva přirozeně vyplývá ze skutečnosti, že právo EU tvoří autonomní právní řád, který priznává práva jednotlivcům (nikoli pouze státům coby smluvním stranám).²³³ Z tohoto pohledu je proto zásadní, že Soud ESVO v rozhodnutí ve věci E-9/97 mj. konstatoval, že rozsah a účel Dohody o EHP zacházejí nad rámec toho, co je obvyklé pro smlouvu podle mezinárodního práva veřejného, a především, že také Dohoda o EHP je mezinárodní smlouvou *sui generis*, která obsahuje vlastní a samostatný právní řád.²³⁴ Právě tento závěr je někdy považován za základ odpovědnosti států ESVO EHP za škodu způsobenou porušením práva EHP.²³⁵ Soud ve věci E-9/97 také uvedl, že hlavním cílem Dohody o EHP je vytvoření homogenního Evropského hospodářského prostoru a v této souvislosti dále odkázal na čl. 6 Dohody o EHP a čl. 3 SCA (povinnosti Soudu ESVO ve vztahu k judikatuře SDEU). Soud ESVO připomněl, že ustanovení Dohody o EHP jsou do značné míry zaměřena ku prospěchu jednotlivců a hospodářských subjektů, přičemž řádné fungování dohody závisí mj. na možnosti těchto subjektů spolehnout se na svá práva plynoucí z dohody. Vzhledem k tomu, že cíl stejnorodosti a také právo na rovné zacházení s jednotlivci a hospodářskými subjekty jsou v Dohodě o EHP pevně vyjádřeny, musí být státy ESVO odpovědné k náhradě škody způsobené

²²⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. listopadu 1991, *Francovich*, spojené věci C-6/90 a C-9/90, ECLI:EU:C:1991:428.

²²⁹ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 139-141.

²³⁰ Poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 10. prosince 1998, *Sveinbjörnsdóttir v Island*, E-9/97, odst.46.

²³¹ Poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 10. prosince 1998, *Sveinbjörnsdóttir v Island*, E-9/97.

²³² BAUDENBACHER, Carl. *The fundamental principles of EEA law*, s. 232.

²³³ *Ibid.*, s. 233.

²³⁴ Poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 10. prosince 1998, *Sveinbjörnsdóttir v Island*, E-9/97, odst. 59.

²³⁵ BAUDENBACHER, Carl. *The fundamental principles of EEA law*, s. 233.

nesprávnou implementací směrnic. Tento závěr rovněž vyplývá z čl. 3 Dohody o EHP, dle kterého smluvní strany přijmou veškerá opatření k plnění závazků, které vyplývají z této dohody, což znamená i to, že mají povinnost k náhradě škody plynoucí z nesprávné implementace směrnic. Je proto zásadou podle Dohody o EHP, že smluvní strany jsou povinny nahradit škodu za porušení svých povinností podle této dohody, za níž jsou odpovědné. Tato zásada je nedílnou součástí Dohody o EHP.²³⁶ Dále Soud ESVO formuloval podmínky této odpovědnosti, kdy zjevně vycházel z rozsudku ve věci *Brasserie du pêcheur*, a tedy stanovil podmínky odpovědnosti států ESVO EHP za škodu způsobenou porušením práva EHP, jimiž jsou: i) porušení normy, jejímž účelem je přiznání práv jednotlivci; ii) toto porušení musí být dostatečně závažné; iii) musí existovat přímá příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a způsobenou škodou.^{237,238} Soud přitom ve vztahu k rozsahu práva na odškodnění odkázal na případ *Francovich*. Dalšími významnými případy před Soudem ESVO týkajícími se odpovědnosti států ESVO EHP za škodu plynoucí z porušení práva EHP byly třeba kauzy E-4/01 *Karlsson*, E-2/10 *Kolbeinsson*, E-2/12 *HOB-vín* či E-16/11 *ESA v Island*. Právě v případě *Karlsson* Soud ESVO mj. konstatoval, že zásada odpovědnosti států ESVO EHP za škodu se liší s ohledem na vývoj judikatury SDEU od odpovědnosti států v právu EU. Proto aplikace této zásady (v jednotlivých pilířích) nemusí být v každém ohledu totožná.²³⁹ Tím si Soud ESVO ponechal pootevřené dveře ke svérázné interpretaci této zásady v pilíři ESVO.

5. Vztah mezi Soudem ESVO a SDEU

Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.2., Soud ESVO je v rámci zásady stejnorodosti při svém rozhodování vázán povinností vykládat ustanovení Dohody o EHP v míře, v jaké jsou v podstatě totožná s odpovídajícími pravidly primárního i převzatého sekundárního práva EU, v souladu se související judikaturou SDEU vydanou přede dnem podpisu této dohody (čl. 6 Dohody o EHP, čl. 3 odst. 1 SCA). Státy ESVO EHP tuto povinnost jednostranně rozšířily, kdy čl. 3 odst. 2 SCA stanoví, že Soud ESVO náležitě zohlední zásady stanovené v relevantních rozhodnutích SDEU vydaných po datu podpisu Dohody o EHP. Clifton k tomuto poznamenává, že v praxi Soud ESVO mezi judikaturou SDEU vydanou před dnem podpisu Dohody o EHP a po něm nerozlišuje, a

²³⁶ Poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 10. prosince 1998, *Sveinbjörnsdóttir v Island*, E-9/97, odst. 49, 56, 58, 60-62.

²³⁷ *Ibid.*, odst. 64-69.

²³⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. března 1996, *Brasserie du pêcheur*, spojené věci C-46/93 a C-48/93, odst. 51. ECLI:EU:C:1996:79.

²³⁹ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 30. května 2002, *Karlsson*, E-4/01, odst. 30.

judikaturu SDEU jako takovou následuje.^{240,241} K totožnému závěru dospěl také Hreinsson, který zdůraznil, že opačný přístup by neumožňoval vytvoření homogenního EHP.²⁴² To, že Soud ESVO mezi judikaturou SDEU vydanou před a po dni podpisu Dohody o EHP nerozlišuje, potvrzuje také Skouris, dle kterého navíc povinnosti judikaturu následovat a náležitě zohledňovat jsou relativní, mj. proto, že kontext, v němž oba soudy interpretují identická ustanovení, není stejný.²⁴³ Proto upozorňuje, že může nastat situace, v níž také judikatura vydaná před podpisem Dohody o EHP bude muset být přizpůsobena, aby mohla být aplikována v kontextu EHP, a také situace, kdy bude nutné pokládat judikaturu vydanou po podpisu dohody za závaznou.²⁴⁴

Baudenbacher podotýká, že psané normy týkající se stejnorodosti jsou založeny na předpokladu, že SDEU bude vždy o nové otázky výkladu rozhodovat jako první, a Soud ESVO jej poté bude následovat, což ale v praxi zdaleka vždy neplatí. Také tehdy však podle něj existují situace, v nichž se Soud ESVO může od dřívějšího rozhodnutí unijního soudu odchýlit.²⁴⁵ K tomu dojde, objeví-li se nové okolnosti či vědecké poznatky, které v době rozhodování Soudního dvora nebyly známy, a na základě nichž Soud ESVO dospěje k tomu, že judikatura SDEU již není přílehavá. K tomu podle tohoto bývalého předsedy Soudu ESVO došlo ve věci E-3/00, kdy soud nenásledoval dřívější rozhodnutí Soudního dvora ve věci C-174/82. Baudenbacher dodává, že Soudní dvůr své rozhodnutí později překonal ve věci C-192/01, kdy ve svém rozsudku odkázal právě na případ E-3/00 před Soudem ESVO. Dále Soud ESVO není povinen následovat judikaturu SDEU, pokud je na místě aplikovat rozhodnutí ESLP, neboť tato Soud ESVO přebírá přímo, nikoli prostřednictvím rozhodnutí SDEU.²⁴⁶ Dále Baudenbacher zmiňuje situaci, v níž Soud ESVO musí vybírat z vícero rozhodnutí SDEU, která si vzájemně odporují.²⁴⁷ Lze tedy shrnout, že Soud ESVO je obecně povinen následovat přílehavou judikaturu SDEU, od níž se může odchýlit pouze ve výjimečných případech. Soud ESVO k této situaci přistupuje zodpovědně²⁴⁸ a v rámci tzv.

²⁴⁰ CLIFTON, Michael-James. *The Other Side of the Street: the EFTA Court's Role in the EEA*, s. 217.

²⁴¹ Srov. EINARSSON, Ólafur Jóhannes. The Advisory Opinion Procedure and the Relationship between the EFTA Court and the Norwegian Courts – recent developments. *Lov og Rett* [online]. roč. 2022, č. 61, s. 232. Dostupné z: <https://doi.org/10.18261/lor.61.4.3>.

²⁴² HREINSSON, Páll. *General Principles*, s. 351.

²⁴³ SKOURIS, Vassilios. *The ECJ and the EFTA Court under the EEA Agreement: A Paradigm for International Cooperation between Judicial Institutions*, s. 124 a 126.

²⁴⁴ *Ibid.*, s. 124.

²⁴⁵ Srov. MAGNÚSSON, Skúli. The Authority of the EFTA Court. In: *The Fundamental Principles of EEA Law*. 2017. Springer International Publishing, s. 159.

²⁴⁶ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 183–187.

²⁴⁷ BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 297.

²⁴⁸ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 191.

procedurální homogenity vykládá, pokud je to možné, také své procesní předpisy (včetně SCA) v souladu s přílehlavou judikaturou SDEU, ačkoli k tomu není povinen.²⁴⁹

Nadto je třeba upřít pozornost na skutečnost, že ze znění čl. 6 Dohody o EHP a čl. 3 SCA, není jednoznačné, zda a jakým způsobem je Soud ESVO povinen reflektovat také judikaturu Tribunálu. V tomto směru je podstatné, že Tribunál, resp. Soud prvního stupně, jak byl dříve nazván, byl původně zřízen „při Soudním dvůru“, což umožňuje argumentovat, že pojmem Soudní dvůr byly v dotčených ustanoveních míněny oba unijní soudy.²⁵⁰ Dnes, naproti tomu, Soudní dvůr a Tribunál tvoří dohromady Soudní dvůr Evropské unie, nicméně jde o samostatné instituce s vlastní pravomocí.²⁵¹ V řízení před Soudem ESVO ve věci E-2/94 argumentovala ESA, že povinnost k výkladu Dohody o EHP v souladu s relevantní judikaturou Soudního dvora podle čl. 6 Dohody o EHP a čl. 3 odst. 1 SCA se nevztahuje na Soud prvního stupně ES.²⁵² Soud ESVO reagoval v příslušném rozsudku takto: „[...] *Soud prvního stupně není podle práva Společenství oddělená instituce, ale tvoří část Soudního dvora Společenství z hlediska institucí Společenství. V této souvislosti se odkazuje také na čl. 106 Dohody o EHP, podle kterého režim výměny informací zahrnuje rozsudky Soudu prvního stupně, jakož i Soudního dvora samotného. Z těchto důvodů se Soud domnívá, že musí náležitě zohledňovat také zásady stanovené rozhodnutími Soudu prvního stupně.*²⁵³ Osobně se ztotožňuji se závěrem Soudu ESVO stran relevance rozhodnutí Tribunálu, nicméně nesouhlasím s citovaným odůvodněním. Právě proto, že Dohoda o EHP již prokazatelně reflektovala dvouinstančnost (dnešního) SDEU, což je patrné právě z jejího čl. 106, dle mého názoru není možné dovozovat, že pod pojem Soudní dvůr v čl. 6 Dohody o EHP spadá také Tribunál. Domnívám se, že tvůrci dohody spíše nemínili zahrnout rozhodnutí Soudu prvního stupně do množiny judikatury, k níž tento článek stanovuje povinnost stejnorodého výkladu. V opačném případě by totiž jistě byli přesnější, a vyjádřili by tento požadavek explicitně, s výslovným odkazem na Soud prvního stupně, jak učinili v čl. 106 dohody. Důvodem, proč judikaturu Soudu prvního stupně nezahrnout, by pak mohla být třeba skutečnost, že vrcholným orgánem soudní moci Unie je Soudní dvůr, jehož rozhodnutí nelze napadnout řádným opravným prostředkem,²⁵⁴ a tudíž představují konečnou a relativně stálou interpretaci unijního práva, což o

²⁴⁹ Usnesení předsedy Soudu ESVO ze dne 15. února 2011, *Posten Norge*, E-15/10, odst. 8 a citovaná judikatura.

²⁵⁰ Čl. 1 rozhodnutí Rady ze dne 24. října 1988 o zřízení Soudu prvního stupně Evropských společenství, Úř. věst. L 319, 25. listopadu 1988, s. 1.

²⁵¹ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. *Evropské právo 1: Ústavní základy Evropské unie*. Linde, s. 156.

²⁵² Rozsudek Soudu ESVO ze dne 21. března 1995, *Scottish Salmon Growers*, E-2/94, odst. 12.

²⁵³ *Ibid.*, odst. 13, překlad: autor.

²⁵⁴ V úvahu přichází obnova řízení, což je prostředek mimořádný: TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 444.

rozhodnutích Soudu prvního stupně nutně neplatí. Mohlo by se proto jevit jako neúčelné následovat rozhodnutí Tribunálu, a to jak ta pravomocná, která nebyla napadena kasačním opravným prostředkem, nicméně jejichž odůvodnění může být později překonáno judikaturou Soudního dvora, případně dokonce ta nepravomocná, která mohou být Soudním dvorem zrušena skutečně zanedlouho. Dále mohl hrát roli také fakt, že Soudní dvůr rozhoduje o nejzásadnějších otázkách unijního práva a plní v tomto systému roli ústavního soudu,²⁵⁵ a pouze jeho rozhodnutí proto mohla být pokládána za dostatečně relevantní pro stejnorodý výklad Dohody o EHP. Pokud bych však mohl představit své „konkurenční stanovisko“ ke shora citovanému odůvodnění Soudu ESVO, řekl bych, že bez ohledu na vůli tvůrců smluv je potřeba, aby Soud ESVO náležitě následoval, resp. zohledňoval také judikaturu Tribunálu, a to z toho důvodu, že pokud by interpretace práva EHP Soudu ESVO byla neslučitelná s právními názory obsaženými v rozhodnutích Tribunálu (zejména v těch pravomocných), nebylo by jednoduše možné hovořit o homogenním EHP. Tento závěr tedy dovozují rozdílným způsobem než Soud ESVO, a to na základě čl. 3 Dohody o EHP, tj. na základě povinnosti loajality. Tato povinnost znamená, že smluvní strany přijmou veškerá opatření k plnění závazků z dohody a zdrží se jakýchkoli opatření, jež by mohla ohrozit dosažení cílů této dohody. Vzhledem k tomu, že základním cílem dohody je vytvoření stejnorodého EHP (viz čl. 1 odst. 1 dohody), jsem přesvědčen, že ustanovením zajišťujícím homogenitu musí být při výkladu práva EHP poskytnuta co možná nejširší interpretace, a proto je třeba čl. 6 Dohody o EHP a čl. 3 SCA ve spojení s čl. 3 Dohody o EHP vykládat tak, že smluvní strany²⁵⁶ (a jejich prostřednictvím také Soud ESVO jimi zřízený) musí následovat, resp. náležitě zohledňovat také relevantní judikaturu Tribunálu. Zároveň mám za to, že právě případy (zejména nepravomocných) rozhodnutí Tribunálu mohou představovat výjimku z tohoto pravidla. Lze si představit, že se Soud ESVO od těchto odchýlí, dospěje-li k tomu, že výklad Tribunálu je nesprávný. Soud ESVO totiž rozhoduje s vědomím, že je protějškem Soudního dvora v pilíři ESVO v tom ohledu, že jeho rozhodnutí jsou konečná.²⁵⁷ Mám za to, že Soud ESVO by měl v takovém případě řádně odůvodnit, proč se rozhodl dotčené rozhodnutí nenásledovat.

Daleko zajímavější je však situace, kdy Soud ESVO nemá k dispozici relevantní judikaturu SDEU, tj. rozhoduje o nové právní otázce jako první. Zajímavější proto, že Dohoda o EHP

²⁵⁵ VESTERDORF, Bo. A constitutional court for the EU? *International Journal of Constitutional Law* [online]. roč. 2006, č. 4, s. 607–617. Dostupné z: <https://academic.oup.com/icon/article/4/4/607/640268>

²⁵⁶ V tomto případě státy ESVO EHP.

²⁵⁷ Srov. BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 111.

nestanoví SDEU výslovnou povinnost k následování judikatury Soudu ESVO, neboť takový požadavek podle názoru Soudního dvora v jeho posudku č. 1/91 není v souladu s primárním právem Unie (viz kapitola 1.1.). Na druhou stranu je zjevné, že pokud by SDEU judikaturu Soudu ESVO zcela ignoroval, prakticky by nemohl být naplněn cíl stejnorodosti Evropského hospodářského prostoru, na kterém však Dohoda o EHP do značné míry stojí. V tomto směru Baudenbacher připomíná stanovisko generálního advokáta Jääskinena, který uvedl, že ve věcech práva EHP je potřeba v souladu se zásadou homogenity vycházet nejen z judikatury Soudního dvora Evropské unie, ale také z judikatury Soudu ESVO.^{258,259} Na toto stanovisko odkazuje rovněž Einarsson, dle kterého hrají generální advokáti důležitou roli v dialogu mezi Soudem ESVO a SDEU.²⁶⁰ Baudenbacher dále uvádí, že Soudní dvůr, Tribunál i generální advokáti na rozhodnutí Soudu ESVO pravidelně odkazují: např. ve spojených věcech C-34/95, C-35/95 and C-36/95 *Konsumentombudsmannen v De Agostini*, odst. 37; ve věci C-140/97 *Rechberger*, odst. 39; ve věci C-41/02 *Komise v Nizozemsko*, odst. 62; ve věci C-522/04 *Komise v Belgie*, odst. 44 či ve věci T-345/12 *Akzo Nobel v Komise*, odst. 80.²⁶¹ Baudenbacher dále odkazuje na zajímavý případ C-348/04 *Boehringer Ingelheim II*,²⁶² v němž anglický soud položil Soudnímu dvoru předběžnou otázku, na kterou již poskytoval odpověď dřívější rozsudek Soudu ESVO. Předběžná otázka zněla následovně:

*„Pokud paralelní dovozce uvádí na trh jednoho členského státu farmaceutický výrobek dovezený z jiného členského státu v jeho původním vnitřním obalu, ale s novým vnějším obalem, jehož text je uveden v jazyce členského státu dovozu („přebalený“ výrobek): [...] použije se první podmínka [...] že je třeba prokázat nezbytnost přebalení výrobku, aby nebyl omezen skutečný přístup na trh, výlučně na případ přebalení nahrazením vnějšího obalu (jak bylo rozhodnuto Soudním dvorem [Evropského sdružení volného obchodu] ve věci E-3/02, *Paranova v. Merck*) nebo se použije také na konkrétní způsob a styl, kterým paralelní dovozce provedl přebalení, tím, že nahradil vnější obal, v případě kladné odpovědi, jakým způsobem?“²⁶³*

²⁵⁸ Stanovisko generálního advokáta Jääskinena ze dne 11. července 2013, *Haasová*, C-22/12, ECLI:EU:C:2013:888, bod 58.

²⁵⁹ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 188.

²⁶⁰ EINARSSON, Ólafur Jóhannes. Judicial Dialogue Between the Court of Justice of the European Free Trade Association (EFTA Court) and the Court of Justice of the European Union (CJEU). In: *Oxford Public International Law* [online]. 2021. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e3874.013.3874/law-mpeipro-e3874#>

²⁶¹ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 188.

²⁶² *Ibid.*, s. 189.

²⁶³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. dubna 2007, *Boehringer*, C-348/04, ECLI:EU:C:2007:249.

Anglický vnitrostátní soud tedy sám pokládal za relevantní judikaturu Soudu ESVO, na kterou nakonec odkázal i samotný Soudní dvůr.²⁶⁴ Osobně jsem toho názoru, že SDEU by měl, pokud je to možné, přinejmenším náležitě zohledňovat judikaturu Soudu ESVO, neboť v opačném případě by nemohl být naplněn cíl homogenity EHP. Současně by nešlo hovořit ani o právní jistotě v rámci práva EHP, ačkoli tato představuje jednu z jeho základních zásad.²⁶⁵ Tuto povinnost k náležitému zohledňování judikatury Soudu ESVO opět dovozují z obecně formulované povinnosti loajality vyjádřené v čl. 3 Dohody o EHP, neboť platí, že Evropská unie je stranou této dohody, a podle čl. 267 odst. 2 SFEU jsou dohody uzavřené Unií závazné pro orgány Unie. Tato povinnost je dle mého názoru limitována toliko prameny unijního práva s vyšší právní silou, než mají mezinárodní smlouvy, tj. primárním právem a obecnými zásadami unijního práva.²⁶⁶ Tyto limity však byly do jisté míry vyjádřeny v posudku Soudního dvora č. 1/91 (viz kapitola 1.1.), z kterého je zřejmé, že s primárním právem je neslučitelné, aby byl SDEU formálně vázán judikaturou cizího soudu, který v podstatě vykládá právo EU. Proto se domnívám, že ani po více než třiceti letech od vydání tohoto posudku zřejmě není na místě mluvit o formální povinnosti SDEU následovat judikaturu Soudu ESVO,²⁶⁷ nicméně mám za to, že SDEU je vázán povinností loajality, a měl by tak alespoň tuto judikaturu náležitě zohledňovat a odklánět se od ní pouze ve zvláště odůvodněných případech.

Jak bylo vysvětleno v kapitole 1.2., Dohoda o EHP obsahuje i ustanovení upravující mechanismy k odstranění rozdílů v judikatuře soudů EHP (čl. 105). K těmto pouze zopakují, že je pokládám za zcela nefunkční. Baudenbacher nicméně tvrdí, že konflikt soudů EHP může nastat pouze tehdy, odmítne-li Soud ESVO následovat relevantní rozhodnutí SDEU nebo není ochoten či schopen takové rozhodnutí rozpoznat. V praxi však k těmto situacím nedochází.²⁶⁸ Domnívám se, že stejným ohrožením či narušením homogenity EHP by bylo, pokud by takto vůči svému protějšku postupoval SDEU. Je zřejmé, že unijní soud se konfliktům se Soudem ESVO snaží vyhýbat a justiční stejnorodost tak není jednosměrná.²⁶⁹ Podle Baudenbachera byly jednostranně formulované povinnosti výkladové stejnorodosti v průběhu času nahrazeny dialogem mezi Soudem ESVO a justičními orgány Unie (SDEU, generální advokáti).²⁷⁰ Souhlasím s tím, že by

²⁶⁴ Ibid., odst. 38.

²⁶⁵ BAUDENBACHER, Carl. *The fundamental principles of EEA law*, s. 88.

²⁶⁶ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 99.

²⁶⁷ SKOURIS, Vassilios. *The ECJ and the EFTA Court under the EEA Agreement: A Paradigm for International Cooperation between Judicial Institutions*, s. 125.

²⁶⁸ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 191.

²⁶⁹ MAGNÚSSON, Skúli. *The Authority of the EFTA Court*, s. 158.

²⁷⁰ BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 279.

bylo krátkozraké tvrdit, že jakákoli výkladová odlišnost v tom kterém konkrétním případě vede k nestejnorodosti. Stejnorodost totiž nelze dosáhnout v každém jednotlivém případě, je to procesně orientovaný koncept. Proto je předčasné hovořit o jejím narušení pokaždé, kdy soudy EHP dospějí k rozdílným závěrům. Takové neshody musí být posuzovány v širším kontextu a s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem, přičemž obecně platí, že tyto jsou spíše krátkodobého trvání.²⁷¹ Einarsson navíc upozorňuje na zajímavý případ *L'Oréal*, kdy Soud ESVO v souladu s principem homogenity překonal svou předchozí judikaturu, čímž ustoupil odlišnému závěru Soudního dvora.²⁷² Soud mj. uvedl, že „[a]ni článek 3 odst. 2 SCA ani čl. 2 odst. 1 Protokolu 28 explicitně neřeší situaci, kdy Soud ESVO rozhodne o určité otázce jako první a Soudní dvůr následně dospěje k jinému řešení. Nicméně, důsledky pro vnitřní trh jsou v takové situaci stejné jako v situaci, kdy Soudní dvůr rozhodne o určité otázce jako první a Soud ESVO by následně dospěl k jinému závěru. Proto je zapotřebí výklad práva EHP v souladu s novou judikaturou Soudního dvora bez ohledu na to, zda Soud ESVO v minulosti o příslušné otázce již rozhodoval.“²⁷³ Zároveň ale odkazuje na jiné případy, v nichž Soud ESVO ustoupit odmítl, a setrval na svém právním názoru.²⁷⁴

Nad rámec uvedeného je ještě vhodné dodat, že ne vždy mohou soudy EHP dospět v obdobných případech ke stejnému výsledku, resp. tento stejným způsobem odůvodnit, aniž by porušily své povinnosti z Dohody. To vyplývá mj. ze skutečnosti, že v pilíři EU jsou i v záležitostech vnitřního trhu relevantní i takové normy unijního práva, které do práva EHP nebyly převzaty. Těmito jsou zejména ustanovení primárního práva Unie přijatá po přijetí Dohody o EHP, která tyto změny nereflektuje. Konkrétním příkladem takové situace je případ E-28/15, v němž Soud ESVO konstatoval, že „[p]ropast mezi oběma pilíři EHP se od podpisu Dohody o EHP prohlubovala. Smlouvy EU byly čtyřikrát změněny, zatímco hlavní část Dohody o EHP zůstala v podstatě beze změny. Tento vývoj vytvořil určité rozpory na úrovni primárního práva. V závislosti na okolnostech může mít tato skutečnost vliv na vývoj Dohody o EHP.“²⁷⁵ Soud dále odkázal na rozhodnutí Soudního dvora ve věci C-456/12,²⁷⁶ v němž unijní soud dovodil, že

²⁷¹ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 192.

²⁷² EINARSSON, Ólafur Jóhannes. *The Advisory Opinion Procedure and the Relationship between the EFTA Court and the Norwegian Courts – recent developments*, s. 233.

²⁷³ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 8. července 2008, *L'Oréal*, spojené věci E-9/07 a E-10/07, odst. 29.

²⁷⁴ EINARSSON, Ólafur Jóhannes. *The Advisory Opinion Procedure and the Relationship between the EFTA Court and the Norwegian Courts – recent developments*, s. 234.

²⁷⁵ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 26. července 2016, *Jabbi*, E-28/15, odst. 62.

²⁷⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. března 2014, *B.*, C-456/12, ECLI:EU:C:2014:135.

ustanovení směrnice 2004/38/ES²⁷⁷ se použijí obdobně, pokud se občan Unie, který rozvíjel nebo upevnil rodinný život se státním příslušníkem třetího státu během skutečného pobytu za stanovených podmínek, vrátí se svým rodinným příslušníkem do svého členského státu původu, a to na základě čl. 21 odst. 1 SFEU. Toto ustanovení však Dohoda o EHP nezná, což znamená, že Soud ESVO v obdobné věci nemůže následovat takovou judikaturu. Touto věcí před Soudem ESVO byl právě případ *Jabbi*, kdy soud ve svém rozhodnutí uvedl, že: [...] *rozsudek je založen na občanství Unie. Proto je třeba posoudit, zda lze v EHP dosáhnout homogenity na základě Dohody o EHP. [...] Bez nezávislosti při rozhodování by si žádný soud nemohl nárokovat legitimitu. Každý soud musí vykonávat svou jurisdikci na základě příslušných právních zdrojů. Zásadním právním zdrojem pro Soud [ESVO] je judikatura Soudního dvora a Tribunálu. Tuto judikaturu je však třeba číst v jejím kontextu. To obvykle nezpůsobuje zvláštní problémy, protože kontext je stejný. Nicméně pokud jde o právní zdroje v tomto případě, Soudní dvůr částečně vyloučil použití směrnice a místo toho uplatnil koncept občanství Unie při vývoji volného pohybu osob v EU.*²⁷⁸ Posléze Soud ESVO dospěl ke stejnému závěru jako Soudní dvůr, tj. k tomu, že ustanovení směrnice 2004/38/ES se použijí obdobně, pokud se občan EHP, který rozvíjel nebo upevnil rodinný život se státním příslušníkem třetího státu během skutečného pobytu za stanovených podmínek, vrátí se svým rodinným příslušníkem do svého členského státu původu, nicméně nikoli na základě čl. 21 SFEU, ale přímo na základě samotné směrnice 2004/38/ES, což ilustruje, že Soud ESVO udělal vše proto, aby zajistil homogenní výklad práva EHP.

Plně se ztotožňuji s tvrzením, že Soud ESVO má daleko větší vliv na vývoj práva EU, než si tvůrci Dohody o EHP a SCA mohli představit.^{279,280} Míra, v jaké mohou státy ESVO EHP, tj. nečlenské státy EU, ovlivnit výklad práva EHP, a tím i unijního práva, je navíc v hrubém nepoměru s možnostmi, jak se tyto země mohou zapojit do tvorby této legislativy (viz čl. 100 a násl. Dohody o EHP). Přestože z čl. 111 odst. 3 Dohody o EHP se může zdát, že Soudní dvůr je vůbec nejvyšší autoritou při výkladu dohody, s ohledem na praktické využití tohoto ustanovení jsem toho názoru, že mezi Soudním dvorem a Soudem ESVO neexistuje hierarchie, tj. ani jeden není tomu druhému podřízen. Na druhou stranu, povinnost obou soudů EHP následovat judikaturu

²⁷⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, Úř. věst. L 158, 30. dubna 2004, s. 77.

²⁷⁸ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 26. července 2016, *Jabbi*, E-28/15, odst. 71.

²⁷⁹ BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*, s. 192.

²⁸⁰ BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 45.

svého protějšku v druhém pilíři EHP rozhodně není ekvivalentní. Jak bylo vysvětleno, Soud ESVO má výslovnou povinnost vykládat ustanovení Dohody o EHP v souladu s relevantní judikaturou SDEU vydanou přede dnem podpisu této dohody (čl. 6 Dohody o EHP, čl. 3 odst. 1 SCA), a v důsledku čl. 3 odst. 2 SCA navíc musí náležitě zohledňovat také judikaturu SDEU datovanou po podpisu Dohody o EHP, přičemž v praxi mezi těmito množinami judikatury unijních soudů Soud ESVO nerozlišuje. Z povinnosti následovat judikaturu SDEU však existují výjimky, zejména pokud tato není aplikovatelná s ohledem na rozdílný právní základ v právu EU a právu EHP, případně pro nesoulad s rozhodnutím ESLP. Naproti tomu Soudní dvůr, resp. Tribunál, nemají formálně vzato povinnost následovat judikaturu Soudu ESVO, neboť opačný závěr by odporoval posudku č. 1/91. Na druhé straně i SDEU je coby orgán Unie vázán Dohodou o EHP (neb ta je z pohledu práva EU mezinárodní smlouvou), a tím i povinností loajality podle čl. 3 dohody. Proto jsem přesvědčen, že SDEU by měl judikaturu Soudu ESVO přinejmenším náležitě zohledňovat a odklánět se od ní pouze ve zvláště odůvodněných případech, aby se neocitla v ohrožení stejnorodost EHP. V praxi tomu tak je, a SDEU se ve svých rozhodnutích nezdráhá odkazovat na rozsudky Soudu ESVO. Jsem toho názoru, že vztah mezi oběma soudy EHP lze popsat jako rovnocenné partnerství (jindy je označován za sesterský),^{281,282} což lze ilustrovat slovy dlouholetého soudce Soudního dvora Allana Rosase: „[...] otázka, zda mají být soudci otevřeni okolnímu světu a být si vědomi diskuse odehrávající se v jiných relevantních jurisdikcích, již není otázkou názoru, ale otázkou toho, zda jste kompetentní, či nekompetentní. Pokud zavíráte oči, patříte do druhé kategorie.“²⁸³ Clifton dále odkazuje na stanovisko generální advokátky Trstenjak, která uvedla, že „[j]udikatura [...] v Evropském hospodářském prostoru je ovlivněna dlouholetou spoluprací mezi Soudním dvorem Evropské unie a Soudním dvorem ESVO,“ a tuto spolupráci dále nazvala jedinečným dialogem mezi oběma soudy.²⁸⁴

V samotném závěru této kapitoly bych ještě rád prezentoval ryze teoretickou úvahu ohledně čl. 107 Dohody o EHP, jehož znění mě v souvislosti se vztahem mezi oběma soudy EHP upoutalo. Toto ustanovení obsahuje právní základ pro dohodou zamýšlené (avšak dosud nikdy nevyužitě) právo států ESVO EHP pokládat Soudnímu dvoru předběžné otázky týkající se výkladu

²⁸¹ CLIFTON, Michael-James. *The Other Side of the Street: the EFTA Court's Role in the EEA*, s. 217.

²⁸² BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 46.

²⁸³ ROSAS Allan, *Methods of Interpretation - Judicial Dialogue*, in: Carl Baudenbacher/Erhard Busek (eds.), *The Role of International Courts*, [2008] Heidelberg, In: SHARPSTON, Eleanor a Michael-James CLIFTON. *The Two EEA Courts - Unequal Balance or Fruitful Partnership?*, s. 186.

²⁸⁴ Stanovisko generální advokátky Trstenjak ze dne 5. července 2012, *Almeida*, C-300/10, ECLI:EU:C:2012:414, bod 37 a příslušná pozn. pod čarou, in: CLIFTON, Michael-James. *Supplementary Contribution on the EFTA Court*, s. 528.

dohody, a stanoví, že: „[u]stanovení umožňující členskému státu ESVO zmocnit své soudní orgány, aby požádaly Soudní dvůr ES o rozhodnutí o výkladu některého ustanovení EHP, jsou uvedena v protokolu 34.“ Protokol 34 nazvaný „o možnosti soudů států ESVO žádat Soudní dvůr ES, aby rozhodl o výkladu pravidel Dohody EHP odpovídajících pravidlům ES“ obsahuje celkem 3 články. Článek 1 protokolu stanoví, že „[j]e-li při projednávání věci před soudem státu ESVO vznesena otázka výkladu ustanovení Dohody, která jsou v podstatě totožná s ustanoveními smluv o založení Evropských společenství v platném znění nebo s ustanoveními aktů přijatých na základě těchto smluv, může tento soud, považuje-li to za nezbytné, požádat Soudní dvůr ES, aby v této otázce rozhodl.“ A právě v této souvislosti si kladu otázku, zda by bylo možné pod pojem „soud státu ESVO“ subsumovat také Soud ESVO. Technicky vzato se totiž jedná o společný soud každého ze států ESVO EHP, neboť právě ty jej zřídily prostřednictvím SCA. Tato konstrukce je samozřejmě čistě hypotetická, protože nelze očekávat, že i pokud by Soud ESVO tímto právem skutečně disponoval, tak by jej využil. Citované ustanovení protokolu 34 navíc zjevně dopadá na vnitrostátní soudy států ESVO EHP, což nepřímo vyplývá z jeho čl. 2, dle kterého „[s]tát ESVO, který má v úmyslu tento protokol využít, oznámí depozitáři Dohody a Soudnímu dvoru ES, v jakém rozsahu a jakým postupem se tento protokol použije pro jeho soudy.“ Na druhou stranu si myslím, že ani tato formulace přímo nevylučuje, aby tak státy ESVO EHP učinily společně, a zmocnily Soud ESVO. Samozřejmě je spíše otázkou, co by je k tomu vlastně vedlo, neboť je pro ně samozřejmě výhodné, že mají své „evropské“ soudce vykládající právo EHP se znalostí jejich právních kultur. Současně by ani nedávalo smysl, aby se Soud ESVO, tj. soud s obecnou – nikoli specializovanou – jurisdikcí, v řízení o výkladu práva EHP (řízení o vydání poradního stanoviska) dotazoval jiného soudu s obecnou jurisdikcí, jak má toto právo vyložit. Navíc s ohledem na znění čl. 107 Dohody o EHP po zásahu Soudního dvora (viz posudek č. 1/91) by pro Soud ESVO byla tato rozhodnutí patrně závazná, čímž by fakticky vytvořil hierarchii mezi soudy EHP, což je asi to poslední, o co tento soud usiluje. Koneckonců sám v minulosti konstatoval, že na základě relevantních smluv EHP je soudem nejvyšší instance (pochopitelně myšleno v pilíři ESVO).²⁸⁵

²⁸⁵ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 18. dubna 2012, *Posten Norge*, E-15/10, odst. 92.

6. Vztah mezi Soudem ESVO a ESLP

Jak známo, Unie navzdory svému závazku plynoucího z čl. 6 odst. 2 SEU dosud nepřistoupila k EÚLP, a to v důsledku nesouhlasného posudku Soudního dvora č. 2/13.²⁸⁶ Důvodem neslučitelnosti EÚLP s unijním právem je dle Soudního dvora nedostatečnost záruk zachování autonomie unijního práva pramenící z nerespektování její zvláštní povahy.²⁸⁷ Dále je třeba připomenout, že Soudní dvůr poskytoval ochranu základním lidským právům ještě před jejich kodifikací v Listině základních práv a svobod EU, přičemž tak činil prostřednictvím obecných právních zásad.²⁸⁸ Podobný přístup k ochraně základních lidských práv zvolil také Soud ESVO, který tato chrání coby obecné zásady práva EHP. Osobně jsem toho názoru, že mu ani nic jiného nezbývalo, protože pokud by při výkladu ustanovení Dohody o EHP, případně také jiných pramenů práva EHP, nedbal ochrany základních práv (a také ostatních obecných zásad právních), jak to dělá SDEU, nemohla by být zachována stejnorodost výkladu (viz kapitola 4.1.), protože Listina základních práv EU není součástí Dohody o EHP.²⁸⁹ To potvrzuje i Einarsson, který považuje za právní základ ochrany lidských práv jakožto obecné zásady práva EHP zásadu homogenity a čl. 6 Dohody o EHP.²⁹⁰ Z hlediska této kapitoly je však zásadní, že Soud ESVO ve své judikatuře rovněž zaujal stanovisko k tomu, jakou roli hrají v ochraně lidských práv v řízení před ním ustanovení EÚLP, jakož i relevantní rozsudky ESLP. Vůbec poprvé Soud ESVO odkázal na rozhodnutí štrasburského soudu v případě E-8/97.²⁹¹ Skutečně přelomovým rozhodnutím z hlediska vztahu mezi oběma soudy byl však až rozsudek v případě E-2/03, v němž Soud ESVO navázal na rozhodnutí ve věci E-8/97, kdy zopakoval, že ustanovení Dohody o EHP, jakož i procesní ustanovení SCA, je třeba vykládat ve světle základních práv, a dále judikoval, že ustanovení EÚLP a rozsudky ESLP jsou důležitým zdrojem ke zjištění rozsahu těchto práv.^{292,293} Na toto rozhodnutí Soud ESVO odkázal také v kauze E-4/11, kdy připomněl, že státy EHP jsou stranami EÚLP.²⁹⁴ Tuto judikaturu lze označit za ustálenou, jak ostatně učinil i samotný Soud

²⁸⁶ Posudek Soudního dvora ze dne 18. prosince 2014, *o přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*, ECLI:EU:C:2014:2454.

²⁸⁷ TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*, s. 346–347.

²⁸⁸ *Ibid.*, s. 103.

²⁸⁹ Ačkoli na ni Soud ESVO odkázal v rozsudku ze dne 18. dubna 2012, *Posten Norge AS*, E-15/10, odst. 86.

²⁹⁰ EINARSSON, Ólafur Jóhannes. Fundamental Rights in the Case Law of the EFTA Court. In: *Liber Amicorum Robert Spano*. 2022. Eleven International Publishing, s. 238.

²⁹¹ Poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 12. června 1998, *TV 1000 Sverige*, E-8/97, odst. 26.

²⁹² Rozsudek Soudu ESVO ze dne 12. prosince 2003, *Ásgeirsson*, E-2/03, odst. 23.

²⁹³ Ostatně ustanovení EÚLP Soud ESVO dokonce zahrnul do sekce relevantního práva v rozsudku ze dne 28. června 2011, *ESA v Island*, E-12/10, odst. 5 a 6.

²⁹⁴ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 26. července 2011, *Clauder*, E-4/11, odst. 49.

ESVO.²⁹⁵ V případě E-1/20 Soud ESVO dovedl, že „*státy ESVO, resp. jejich soudy, musí nejen vykládat své národní právo v souladu s právem EHP, ale jsou také povinny zajistit interpretaci a aplikaci aktů začleněných do Dohody o EHP, která není v rozporu se základními právy chráněnými právem EHP.*“²⁹⁶ S ohledem na tyto skutečnosti, tj. že Soud ESVO poskytuje ochranu základním právům prostřednictvím obecných zásad práva EHP a vychází přitom mj. z ustanovení EÚLP a judikatury ESLP, vyvstává otázka, zda ESLP považuje standard ochrany základních práv před Soudem ESVO za dostatečný v tom smyslu, aby na něj aplikoval tzv. domněnku dodržení EÚLP, kterou ve vztahu k unijní justici dovedl v případě *Bosphorus*.²⁹⁷ K tomu se ESLP vyjádřil v případě *Konkurrenten*.²⁹⁸ Stěžovatel (norská společnost Konkurrenten.no AS) podal žalobu k Soudu ESVO, již usiloval o zrušení rozhodnutí ESA v oblasti státních podpor. Soud ESVO však tuto žalobu odmítl pro nepřijatelnost, neboť dospěl k závěru, že stěžovatel není aktivně legitimován k jejímu podání.²⁹⁹ V důsledku toho se stěžovatel obrátil na ESLP s tím, že v řízení před Soudem ESVO byla porušena jeho práva podle EÚLP, konkrétně právo na přístup k soudu podle jejího čl. 6. Stěžovatel v řízení před ESLP namítal, že Norsko je za řízení před Soudem ESVO odpovědné podle EÚLP, protože v tomto aktivně vystupovalo, a především proto, že přeneslo své pravomoci na mezinárodní organizaci, která neposkytuje ochranu základních práv ve stejném rozsahu jako EÚLP. S odkazem na vlastní judikaturu ESLP konstatoval, že stížnost proti státu, který přenesl své pravomoci na mezinárodní organizaci, a která se týká řízení o předběžné otázce u soudu této organizace, může být v souladu s EÚLP, pokud by bylo takové řízení vyvoláno soudem dotčeného státu. V tomto případě však ESLP dovedl, že řízení (před Soudem ESVO) bylo vyvoláno přímou žalobou stěžovatele proti rozhodnutí ESA, a nejednalo se tedy o věc řešenou primárně před soudy Norska, které toliko využilo svých práv poskytnout Soudu ESVO své písemné stanovisko ve věci a zúčastnit se ústního jednání. Podle ESLP tak stát neměl na řízení téměř žádný vliv. Dále podle štrasburského soudu neexistovaly vazby mezi řízením před Soudem ESVO a jakýmkoli „domácím“ řízením, a již z těchto důvodů shledal stížnost nepřijatelnou. K použitelnosti závěrů z případu *Bosphorus* na řízení před Soudem ESVO však ESLP uvedl, že základ pro uplatnění domněnky (dodržování EÚLP) v zásadě chybí, pokud jde o provádění práva

²⁹⁵ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 18. dubna 2012, *Posten Norge AS*, E-15/10, odst. 85.

²⁹⁶ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. února 2021, *Kerim*, E-1/20, odst. 43, překlad: autor.

²⁹⁷ Rozsudek ESLP ze dne 30. června 2005, *Bosphorus*, č. 45036/98, ECLI:CE:ECHR:2005:0630JUD004503698, odst. 154-166.

²⁹⁸ Rozhodnutí ESLP ze dne 28. listopadu 2019, *Konkurrenten*, č. 47341/15, ECLI:CE:ECHR:2019:1105DEC004734115.

²⁹⁹ Usnesení Soudu ESVO ze dne 20. března 2015, *Konkurrenten*, E-19/19.

EHP na vnitrostátní úrovni, a to kvůli zvláštnostem rozhodných smluv oproti těm v právu EU. Zaprvé, na rozdíl od práva EU, Dohoda o EHP nestanovuje přímý účinek a přednost práva EHP. Zadruhé, ačkoli Soud ESVO dospěl k tomu, že ustanovení práva EHP musejí být vykládána ve světle základních práv za účelem zajištění soudržnosti mezi právem EHP a právem EU, Dohoda o EHP neobsahuje Listinu základních práv EU, ani odkaz na jiný právní předpis se stejnými účinky, jako má EÚLP. Dále ESLP poznamenal, že Norsko (a tedy obecně stát ESVO EHP) může být shledán odpovědným za porušení EÚLP pouze tehdy, lze-li údajné porušení přičíst strukturálnímu nedostatku v procesních zárukách poskytovaných v řízení před Soudem ESVO, přičemž rozhodné by bylo, zda je tento procesní režim zjevně nedostatečný ve srovnání s požadavky EÚLP. Zároveň však ESLP podotkl, že s ohledem na fakt, že Soud ESVO byl zřízen, aby fungoval jako soudní orgán podobný SDEU, a že základní procesní zásady upravující jeho činnost byly inspirovány zásadami SDEU, jediným východiskem může být, že žádné takové zjevné nedostatky neexistují. V závěru již ESLP pouze zopakoval, že odmítnutí žaloby s poukazem na nedostatek aktivní legitimace automaticky neznamená odepření přístupu k soudu a tím porušení čl. 6 EÚLP.³⁰⁰ Domnívám se proto, že zajímavější situace by nastala, pokud by ESLP rozhodoval o stížnosti na porušení EÚLP v řízení, v němž soud státu ESVO EHP položil (případně naopak nepoložil, ač by měl)³⁰¹ Soudu ESVO předběžnou otázku, resp. jej požádal o vydání poradního stanoviska, protože to by ve světle právě citovaného rozhodnutí ESLP zřejmě založilo odpovědnost dotčeného státu za případné porušení EÚLP. V takovém případě by tak ESLP musel podrobně zkoumat, zda k aplikovatelnosti závěru z případu *Bosphorus* postačují modifikované zásady přímého účinku a přednosti práva EHP. Nepřevzetí Listiny základních práv EU do Dohody o EHP, resp. absenci jiného katalogu základních práv v právu EHP, nevnímám jako problematické, neboť jak bylo řečeno, Soud ESVO chrání lidská práva dostatečně, tj. s ohledem na zásadu stejnorodosti obdobně jako SDEU, který přitom aplikuje Listinu základních práv EU. Předběžné závěry ESLP stran případných strukturálních nedostatků v procesních zárukách v řízení před Soudem ESVO jsou však velice vstřícné, a proto souhlasím s Cliftonem, že rozhodnutí ESLP ve věci *Konkurrenten* lze považovat za relativně vřelé ve vztahu k Soudu ESVO. Ten pak vzájemné vztahy mezi SDEU, Soudem ESVO a ESLP označuje jako trojúhelníkový dialog a podotýká, že lze očekávat, že výustí

³⁰⁰ Rozhodnutí ESLP ze dne 28. listopadu 2019, *Konkurrenten*, č. 47341/15, ECLI:CE:ECHR:2019:1105DEC004734115, odst. 3, 22, 23, 37, 38, 40-43 a 46.

³⁰¹ Viz rozsudek Soudu ESVO ze dne 28. září 2012, *Irish Bank*, E-18/11, odst. 64.

v situaci, kdy se tyto soudy budou vzájemně odvolávat na judikaturu těch ostatních, a budou ji považovat za nikoli závaznou, ale přesvědčivou.³⁰²

7. Úvahy o budoucnosti Soudu ESVO

Jsem přesvědčen, že Soud ESVO si během své více než třicetileté historie vydobyl renomé respektované instituce, která plní důležitou úlohu při vývoji práva EHP. Na judikaturu Soudu ESVO odkazují ve svých rozhodnutích SDEU i ESLP.³⁰³ To je zejména v případě unijního soudu nutné pokládat za velké privilegium, neboť jak poznamenal Baudenbacher, Soud ESVO je jediným soudem s obecnou jurisdikcí, jehož judikaturu pravidelně zohledňuje Soudní dvůr při výkladu práva EU.³⁰⁴ Tohoto respektu Soud ESVO dosáhl navzdory své velikosti – dle svých internetových stránek má pouze 16 stálých zaměstnanců.³⁰⁵ Takové číslo je zcela nesrovnatelné s 2302 zaměstnanci SDEU (ačkoli to zahrnuje zaměstnance obou instancí, a navíc i dočasné pracovníky).³⁰⁶ Pro úplnost je třeba dodat, že přes 40 % zaměstnanců SDEU tvoří překladatelé,³⁰⁷ zatímco Soud ESVO využívá externích překladatelských služeb.³⁰⁸ A samozřejmě je nesrovnatelný také nápad případů u obou soudů, kdy zatímco v roce 2023 přibylo 27 soudcům Soudního dvora 821 nových kauz, tři soudci Soudu ESVO řešili „pouze“ 16 nových případů.³⁰⁹ Z databáze na internetových stránkách Soudu ESVO lze dopočítat, že za období 1994-2023 byl průměrný počet nových případů u tohoto soudu zhruba 12 ročně (nejméně dva v roce 1999, nejvíce 35 v roce 2015). Právě to je zřejmě důvodem, proč je průměrná délka řízení před Soudem ESVO kratší ve srovnání se Soudním dvorem, v důsledku čehož Soud ESVO často rozhoduje jako první o dosud neřešených otázkách práva EHP.³¹⁰ Nicméně je to právě velikost soudu, co dle mého názoru představuje hrozbu pro budoucnost této instituce. Již nyní je pro fungování soudu nezbytné,

³⁰² CLIFTON, Michael-James. *Supplementary Contribution on the EFTA Court*, s. 531.

³⁰³ K SDEU viz str. 59; k ESLP viz třeba rozsudek ESLP ze dne 1. prosince 2020, *Ástráðsson v Island*, č. 26374/18, ECLI:CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, odst. 75.

³⁰⁴ BAUDENBACHER, Carl. *How the EFTA Court works – and why it is an option for post-Brexit Britain* [online]. 2017. Dostupné z: <https://blogs.lse.ac.uk/brexit/2017/08/25/how-the-efta-court-works-and-why-it-is-an-option-for-post-brexit-britain/>

³⁰⁵ *EFTA Court* [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/questions-and-answers/>

³⁰⁶ The Court in figures - Court of Justice of the European Union. In: *CURIA* [online] [cit. 29.08.2024]. Dostupné z: http://158.167.241.123:8090/jcms/jcms/P_80908/en/

³⁰⁷ Ibid.

³⁰⁸ CLIFTON, Michael-James. *The Other Side of the Street: the EFTA Court's Role in the EEA*, s. 217.

³⁰⁹ SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE. *TISKOVÁ ZPRÁVA č. 59/24* [online]. 2024. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-03/cp240059cs.pdf> databáze případů na webu Soudu ESVO: <https://eftacourt.int/cases/>

³¹⁰ CLIFTON, Michael-James. *The Other Side of the Street: the EFTA Court's Role in the EEA*, s. 218.

aby vedle tří stálých soudců občasně rozhodovali také tzv. *ad hoc* soudci. Pokud by ale počet států ESVO EHP poklesl na dva, bylo by podle mého názoru fungování soudu neudržitelné. Osud Soudu ESVO tak dle mého plně závisí na tom, zda se některý ze států ESVO EHP v budoucnu rozhodne „přestoupit“ do druhého pilíře EHP, jak už to v minulosti některé státy udělaly, případně opustit ESVO a nepřistoupit k EU, nicméně to aktuálně vnímám jako vysoce nepravděpodobné. Norští občané v minulosti již dvakrát odmítli unijní členství v referendu,³¹¹ na druhou stranu debata o přistoupení je v podstatě neutuchající, což platí i v případě Islandu.^{312,313} Pokud by skutečně jeden z trojice států opustil ESVO, samozřejmě by se jako řešení nabízela úprava počtu soudců Soudu ESVO, kdy by připadalo v úvahu třeba přizvání dvou soudců za každou ze dvou zbývajících zemí, což by umožňovalo i původně předvídanou tvorbu různých soudcovských formací. Na druhou stranu si myslím, že takový systém by byl náchylnější k obavám o nestrannost a nezávislost soudu, protože by vždy rozhodovali alespoň dva soudci ze stejné země, kteří by tak měli většinu (v tříčlenné formaci). To by platilo i v případě kauz, které jsou z pohledu států, které tyto soudce nominovaly, citlivé. Proto se domnívám, že tři státy ESVO EHP jsou skutečně minimálním počtem umožňujícím fungování Soudu ESVO.³¹⁴ Navíc nelze odhlédnout od rozpočtového aspektu věci, kdy soud z velké většiny (viz pozn. pod čarou 74) financuje Norsko, a lze se tedy domnívat, že pokud by ESVO opustil právě skandinávský stát, nemusely by mít dva zbývající státy zájem či možnosti instituci dále financovat. Opačnou situaci, tj. že by se k ESVO přidal další stát, resp. že by Švýcarsko přistoupilo k Dohodě o EHP, nepovažuji aktuálně za pravděpodobnou. Proto mám za to, že z hlediska budoucí existence Soudu ESVO je nezbytné, aby v ESVO zůstaly všechny tři současné státy ESVO EHP.

³¹¹ Historical overview. In: *Norgesportalen* [online]. 12. 7. 2022 [cit. 29.08.2024]. Dostupné z: <https://www.norway.no/en/missions/eu/areas-of-cooperation/historical-overview/>

³¹² NINA. *Erna fires up Norway's EU debate* [online]. 2023 [cit. 29.08.2024]. Dostupné z: <https://www.newsenglish.no/2023/04/05/ex-premier-fires-up-norways-eu-debate/>

³¹³ POMRENKE, Erik. *Poll Shows Majority of Icelanders Want EU Referendum* [online]. 2024 [cit. 29.08.2024]. Dostupné z: <https://www.icelandreview.com/news/poll-shows-majority-of-icelanders-want-eu-referendum/>

³¹⁴ Srov. BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 10.

Závěr

Rigorózní práce shrnula podstatné milníky v historickém vývoji Soudu ESVO, z nichž některé sahají do doby ještě před jeho vytvořením. Konkrétně jde zejména o posudky Soudního dvora stran slučitelnosti Dohody o EHP, resp. její předešlé verze, s primárním právem Unie. Osobně jsem toho názoru, že současné znění Dohody o EHP zcela nevyhovělo relativně přísnému posudku č. 1/91, který za problematický považoval třeba čl. 6 dohody, jenž však zůstal nezměněn. Nesdílím názor Soudního dvora vyřčený v posudku 1/92, že související obavy stran zachování stejnorodosti byly rozptýleny novými ustanoveními obsaženými v čl. 105 a 111 dohody. Tato ustanovení pokládám za prakticky nepoužitelná (dosud využita nebyla) a jsem toho názoru, že byla do dohody přidána pouze ve snaze uspět v dalším řízení o posudku před Soudním dvorem, který později zkrátka slevil ze svých požadavků, aby fakticky nezabránil rozšíření vnitřního trhu na nečlenské státy Unie. Baudenbacher v tomto směru uvádí, že v posudku 1/91 Soudní dvůr v některých částech odůvodnění „přestřelil“.³¹⁵ Také další problematická ustanovení nebyla přepracována zcela v souladu s výtkami Soudního dvora, kdy třeba čl. 107 Dohody o EHP, ačkoli již počítá s tím, že odpovědi Soudního dvora na případné předběžné otázky států ESVO EHP budou pro tyto závazné, i nadále stanovuje toliko možnost, a nikoli povinnost soudů států ESVO EHP žádat o rozhodnutí o výklad dohody. Navíc není výslovně upravena ani povinnost soudů států ESVO EHP rozhodujících v poslední instanci žádat o takové výkladové rozhodnutí. Je zřejmé, že taková úprava je mezerovitá, neb sice stanovuje závaznost odpovědí Soudního dvora, ale už nezavazuje státy ESVO EHP, aby o tyto odpovědi unijní soud vůbec žádaly. Podstatné je však to, že oba soudy EHP přistupují k principu stejnorodosti velice zodpovědně, tj. v praxi nedochází k tomu, že by odmítaly následovat judikaturu svého protějšku.

Posléze podobu Soudu ESVO ovlivnil také měnící se počet členských států ESVO. K okamžiku vstupu Dohody o EHP v platnost nebyl rozdíl v počtu členských států ESVO a Unie nijak významný – k Evropské unii patřilo celkem 11 států, ESVO tvořilo 7 zemí. Původně tak mělo u Soudu ESVO působit sedm soudců. V důsledku švýcarského odmítnutí Dohody o EHP v referendu tento klesl na šest, resp. s ohledem na specifika lichtenštejnského připojení se k dohodě dočasně dokonce na pět. Přesně po roce fungování soudu organizaci ESVO opustily hned tři státy, které zamířily do Evropské unie. Mezitím se s plnými právy k Dohodě připojilo Lichtenštejnsko a počet soudců se tak až do dnešního dne ustálil na třech.

³¹⁵ Ibid., s. 20.

V práci byla dále představena právní úprava Soudu ESVO. Jeho právním základem je čl. 108 odst. 2 Dohody o EHP, který současně státním ESVO EHP stanovuje povinnost přijmout samostatnou dohodu podrobně upravující jeho fungování. Touto dohodou je SCA. Dohoda o EHP výslovně počítala s tím, že Soud ESVO bude rozhodovat toliko v řízeních o nesplnění povinnosti státem ESVO EHP, v řízeních o žalobě na neplatnost a v řízeních o sporech mezi státy ESVO EHP. SCA k tomu přidává ještě řízení o vydání poradního stanoviska coby obdobu řízení o předběžné otázce před SDEU, řízení o žalobě na nečinnost a řízení o žalobě na náhradu škody. SCA nezachází dále pouze ve výčtu druhů řízení před Soudem ESVO, ale také pokud jde o jeho povinnost k homogennímu výkladu práva EHP. Základem této povinnosti je čl. 6 Dohody o EHP, který říká, že ustanovení této dohody jsou (za stanovených podmínek) vykládána v souladu s judikaturou Soudního dvora vydanou přede dnem podpisu dohody (srov. čl. 3 odst. 1 SCA). SCA nadto ve svém čl. 3 odst. 2 stanoví také povinnost Soudu ESVO náležitě zohlednit zásady stanovené judikaturou Soudního dvora vydanou po dni podpisu Dohody o EHP. V praxi Soud ESVO mezi těmito množinami judikatury nerozlišuje, z důvodu zásady loajality jsou obě povinnosti rovnocenné.

Nápadným rozdílem v procesní úpravě Soudu ESVO oproti SDEU je absence generálních advokátů. Dále se Soud ESVO odlišuje v tom, že je jednoinstanční. Pokud jde o rozdíly v jednotlivých typech řízení, lze podtrhnout, že rozhoduje-li Soud ESVO o porušení povinnosti plynoucí z práva EHP státem ESVO EHP, nemá pravomoc uložit tomuto státu povinnost k zaplacení paušální částky nebo penále. Důvody jsou zjevně ryze historické, přičemž sám Soud ESVO v tomto směru konstatoval, že absence této pravomoci neznamená, že by povinnost vyhovět jeho rozsudkům byla méně přísná, než je tomu v pilíři EU.

Pokud jde o právo států žádat soudy EHP o výklad Dohody o EHP, lze odkázat na čl. 107 dohody a její protokol 34, které upravují možnost soudů států ESVO žádat o výklad dohody Soudní dvůr. Tento výklad by byl podle čl. 1 protokolu 34 závazný. Podmiňovací způsob je v předešlé větě užit z toho důvodu, že protokol 34 (alespoň doposud) nemá v praxi význam, neboť státy ESVO EHP se rozhodly, že pravomoc rozhodovat o výkladu dohody v pilíři ESVO svěří Soudu ESVO, a učinily tak prostřednictvím SCA. Vzhledem k tomu, že na rozdíl od práva států ESVO EHP žádat o výklad Dohody o EHP Soudní dvůr, není tomu odpovídající řízení před Soudem ESVO dohodou upraveno, zůstává sporným charakter rozhodnutí Soudu ESVO, tj. zejména závaznost jeho výkladu. Osobně jsem toho názoru, že poradní stanoviska Soudu ESVO jsou pro státy ESVO EHP závazná, bez ohledu na jejich formu, a to zejména z důvodu loajality dle čl. 3 Dohody o EHP. Tím narážím na skutečnost, že sám Soud ESVO tato rozhodnutí dnes označuje jako rozsudky, zatímco dříve je nazýval poradními stanovisky. Podstatný je však závěr, že pokud

by soud státu ESVO EHP nerespektoval poradní stanovisko Soudu ESVO, patrně by porušoval právě povinnost loajality podle čl. 3 Dohody o EHP, a dále také čl. 33 SCA, čímž by se vystavil odpovědnosti v řízení o porušení povinnosti plynoucí z práva EHP. Zajímavý je názor Magnússona, že také poradní stanoviska Soudu ESVO mají povahu *res judicata*, a tím jsou jejich účinky plně srovnatelné s rozsudky Soudního dvora o předběžné otázce.³¹⁶ Pozoruhodný je i jím předestřený hypotetický scénář, v němž poradnímu stanovisku odporuje pozdější rozsudek Soudního dvora. Neztotožňuji se však s názorem, že by se vnitrostátní soudce států ESVO EHP měl v takové situaci přiklonit spíše k názoru Soudního dvora, s ohledem na jeho autoritu, ale mám za to, že státy EHP by měly primárně následovat soudy ve svém pilíři, tedy v tomto případě Soud ESVO. Souhlasím však s tím, že by bylo v takové situaci vhodné požádat Soud ESVO o nové poradní stanovisko, v němž by mohl svůj názor potvrdit, nebo naopak přehodnotit, čímž by mohlo být předejito rozdílu ve výkladu.

Pokud jde o rozsah pravomocí Soudu ESVO (nejen) v řízení o poradním stanovisku, jeho rozhodování je omezeno pouze na otázky výkladu Dohody o EHP, tj. nemůže posuzovat platnost norem, jak činí Soudní dvůr. Soud ESVO nedisponuje nástrojem, jak případnou neplatnost norem sám konstatovat, případně jak tuto otázku předložit unijnímu soudu (a to i pokud by nezákonnost byla zcela zjevná). Navíc právo EHP netvoří přímo nařízení a směrnice Evropské unie, ale akty jim odpovídající, jak byly převzaty do Dohody o EHP. O začlenění předpisů rozhoduje zpravidla Smíšený výbor EHP, který může přijmout jejich případná přizpůsobení. Ani jeden ze soudů EHP ale není výslovně zmocněn k přezkumu legality těchto rozhodnutí Smíšeného výboru EHP. Nezákonnost těchto rozhodnutí však může spočívat i v nedostatku příslušnosti Smíšeného výboru EHP, porušení podstatných formálních náležitostí nebo přímo ve zneužití jeho pravomoci. Soud ESVO v minulosti konstatoval, že žádný relevantní pramen práva EHP nevylučuje rozhodování Smíšeného výboru EHP z přezkumu Soudu ESVO, a dále uvedl, že *pravomoc Smíšeného výboru EHP není neomezená, ale musí být především vykonávána v mezích Dohody o EHP a s patřičnou úctou k základním procesním požadavkům*.³¹⁷ Soud ESVO si tak pootevřel dveře k pravomoci, která mu výslovně nepřísluší.

Pokud jde o povinnost soudů států ESVO EHP, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, požádat Soud ESVO o výklad Dohody o EHP, jsem přesvědčen, že tato byla dovozena judikaturou Soudu ESVO, ačkoli není v dohodě výslovně

³¹⁶ Viz pozn. pod čarou 122.

³¹⁷ Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. října 2002, *CIBA*, E-6/01, odst. 33, překlad: autor.

stanovena. Soud ESVO tak dle mého učinil ve věci E-18/11, kdy tuto povinnost odůvodnil pomocí zásady (efektivní) stejnorodosti.

Řízení o žalobě na neplatnost před Soudem ESVO se oproti řízení před SDEU liší zejména v rozsahu napadnutelných aktů, neboť je omezeno pouze na rozhodnutí ESA. Rigorózní práce se věnovala také řízení o žalobě na nečinnost a žalobě na náhradu škody před Soudem ESVO.

Pokud jde o převzetí vybraných zásad práva EU do práva EHP, zkoumala rigorózní práce koncept obecných zásad práva EHP a jejich postavení v tomto právním řádu. Jsem toho názoru, že obecné zásady práva EU formulované Soudním dvorem jsou součástí práva EHP, nejsou-li neslučitelné s ustanoveními či povahou Dohody o EHP, přičemž tento závěr plyne z povinnosti dle čl. 6 dohody. Pokud by totiž Soud ESVO ve výkladu práva EHP ignoroval obecné zásady práva EU dovozené judikaturou Soudního dvora, v podstatě by nemohl rozhodovat v souladu s povinnostmi homogenního výkladu.

Rigorózní práce se dále blíže věnovala tomu, zda a jakým způsobem byly do Dohody o EHP převzaty zásady přímého účinku a přednosti unijního práva. Aplikační přednost před vnitrostátním právem států ESVO EHP (s výjimkou ústavního práva), mají ustanovení práva EHP pouze tehdy, pokud již byla převzata do vnitrostátního právního řádu. Ustanovení hlavní části Dohody o EHP je podle judikatury Soudu ESVO nutno považovat za již převzatá do vnitrostátních právních řádů. Za podmínky, že jsou tato ustanovení bezpodmínečná a dostatečně jasná, a přiznávají-li práva jednotlivcům či hospodářským subjektům, pak se tito mohou těchto ustanovení přímo dovolávat před vnitrostátními orgány. Pokud jde o účinky dosud nepřevzatých ustanovení práva EHP, dovedil Soud ESVO, že vnitrostátní soud je vázán povinností tzv. konformního výkladu.³¹⁸ V případě porušení této povinnosti, případně nemožnosti konformního výkladu, mohou být naplněny podmínky k odpovědnosti dotčeného státu za škodu způsobenou porušením práva EHP. V právu EHP jsou tedy zásady přímého účinku a přednosti práva do značné míry modifikovány, a lze hovořit nanejvýš o zásadě kvazi-přímého účinku a kvazi-přednosti práva EHP.

Stejně tak není právem EHP výslovně upravena ani odpovědnost států za porušení práva EHP, nicméně stejně jako v právu EU byla tato dovozena judikaturou, konkrétně v případě E-9/97. Soud ESVO připomněl, že ustanovení Dohody o EHP jsou do velké míry koncipovaná ku prospěchu jednotlivců a hospodářských subjektů, přičemž řádné fungování dohody závisí mj. na možnosti těchto subjektů spolehnout se na svá práva plynoucí z dohody.

³¹⁸ BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*, s. 137 a citovaná judikatura.

Pokud jde o vztah mezi Soudem ESVO a SDEU, Soud ESVO je povinen následovat judikaturu unijního protějšku. Existují však výjimky, kdy se může od dřívějšího rozhodnutí SDEU odchýlit, a to například za situace, objeví-li se nové okolnosti či vědecké poznatky, které v době rozhodování Soudního dvora nebyly známy, a pro které již judikaturu SDEU nelze aplikovat. Dále, pokud je na místě aplikovat rozhodnutí ESLP neslučitelné s rozhodnutím SDEU, případně pokud výklad SDEU není přiléhavý s ohledem na rozdílný právní základ práva EU a práva EHP.

Soud ESVO sám judikatorně dovedl, že tato jeho povinnost se vztahuje také na judikaturu Tribunálu. Osobně se domnívám, že tato povinnost vyplývá z čl. 3 a 6 Dohody o EHP, tj. z povinnosti loajality ve spojení s povinností k homogennímu výkladu.

Pokud jde o reciproční povinnost SDEU následovat judikaturu Soudu ESVO, Dohoda o EHP ji výslovně nestanoví, neb takový požadavek by odporoval názoru Soudního dvora v jeho posudku č. 1/91, a tedy i primárnímu právu Unie. Pokud by však SDEU judikaturu Soudu ESVO ignoroval, prakticky by nemohl být naplněn cíl stejnorodosti Evropského hospodářského prostoru, a současně by byla ohrožena také právní jistota uvnitř EHP, kdy tyto patří mezi základní zásady práva EHP. Proto se domnívám, že na základě povinnosti loajality vyjádřené v čl. 3 Dohody o EHP, by měl SDEU přinejmenším náležitě zohledňovat judikaturu Soudu ESVO a odklánět se od ní pouze ve zvláště odůvodněných případech, ačkoli zřejmě není na místě mluvit o formální povinnosti judikaturu následovat. Dále se ztotožňuji s názorem, že mezi Soudem ESVO a Soudním dvorem neexistuje hierarchie, ale jejich vztah je založen na rovnocenném partnerství.

Pokud jde o vztah mezi Soudem ESVO a ESLP, z ustálené judikatury Soudu ESVO vyplývá, že ustanovení Dohody o EHP, jakož i procesní ustanovení SCA, je třeba vykládat ve světle základních práv, a že ustanovení EÚLP a rozsudky ESLP jsou důležitým zdrojem k zjištění rozsahu těchto práv. V judikatuře ESLP je ve vztahu k Soudu ESVO zásadní případ *Konkurrenten*, kde štrasburský soud konstatoval, že základ pro uplatnění domněnky (dodržování EÚLP) zkonstruované v případě *Bosphorus* v zásadě chybí, protože Dohoda o EHP nestanovuje přímý účinek a přednost práva EHP. Navíc, ačkoli Soud ESVO dospěl k tomu, že ustanovení práva EHP musejí být vykládána ve světle základních práv za účelem zajištění soudržnosti mezi právem EHP a právem EU, Dohoda o EHP neobsahuje Listinu základních práv EU, ani odkaz na jiný právní předpis se stejnými účinky, jako má EÚLP. Zároveň však ESLP podotkl, že s ohledem na fakt, že Soud ESVO byl zřízen, aby fungoval jako soudní orgán podobný SDEU, a že základní procesní zásady upravující jeho činnost byly inspirovány zásadami SDEU, je třeba předpokládat, že zjevné strukturální nedostatky v procesních zárukách poskytovaných v řízení před Soudem ESVO neexistují. Na druhou stranu podotýkám, že až v případě, kdy by ESLP rozhodoval o stížnosti na porušení EÚLP v řízení, které dospělo k podání žádosti o vydání poradního stanoviska Soudu

ESVO (případně nedospělo, ač mělo), by ESLP pravděpodobně podrobně zkoumal, zda k aplikovatelnosti závěru z případu *Bosphorus* dostačují modifikované zásady přímého účinku a přednosti práva EHP. Absenci Listiny základních práv EU či jiného katalogu základních práv v právu EHP nevnímám jako problematickou, neboť jak bylo řečeno, Soud ESVO poskytuje ochranu lidským právům, a s ohledem na zásadu stejnorodosti tak činí obdobně jako SDEU, který přitom aplikuje Listinu základních práv EU.

Z hlediska budoucího fungování Soudu ESVO rekapituluji, že současné tři státy ESVO EHP jsou skutečným minimem pro pokračování v jeho činnosti, neb v opačném případě by tato mohla být neudržitelná. Proto mám za to, že z hlediska budoucí existence Soudu ESVO je nezbytné, aby v ESVO zůstaly všechny tři současné státy ESVO EHP.

Seznam použitých zkratek

Evropský hospodářský prostor: **EHP**

Evropské hospodářské společenství: **EHS**

Evropská společenství: **ES**

Kontrolní úřad ESVO: **ESA**

Evropský soud pro lidská práva: **ESLP**

Evropské společenství uhlí a oceli: **ESUO**

Evropské sdružení volného obchodu: **ESVO**

Evropská unie: **EU**

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod: **EÚLP**

Dohoda států ESVO o zřízení Kontrolního úřadu a Soudu ESVO: **SCA**

Soudní dvůr Evropské unie: **SDEU**

Smlouva o Evropské unii: **SEU**

Smlouva o fungování Evropské unie: **SFEU**

Island, Lichtenštejnsko, Norsko: **státy ESVO EHP**

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

ARNESEN, Finn et al., *Agreement on the European Economic Area: a commentary*. First edition. vyd. München, Germany : Oxford, United Kingdom : Baden-Baden, Germany: C.H. Beck ; Hart ; Nomos, 2018. ISBN 978-3-8487-3219-7.

BASHESKA, Elena. Good European Neighbours. *Verfassungsblog*. Verfassungsblog, 2021. ISSN 2366-7044. DOI: 10.17176/20210531-124133-0

BAUDENBACHER, Carl. *How the EFTA Court works – and why it is an option for post-Brexit Britain* [online]. 2017. Dostupné z: <https://blogs.lse.ac.uk/brexit/2017/08/25/how-the-efta-court-works-and-why-it-is-an-option-for-post-brexit-britain/>

BAUDENBACHER, Carl. *Judicial Independence*. Springer Nature Switzerland AG. ISBN 978-3-030-02307-2.

BAUDENBACHER, Carl. Some Thoughts on the EFTA Court's Phases of Life. In: *Judicial Protection in the European Economic Area*. 2012. German Law Publishers. ISBN 978-3-941389-10-6.

BAUDENBACHER, Carl. *The EFTA Court in Action*. German Law Publishers. ISBN 978-3-941389-04-5.

BAUDENBACHER, Carl. *The fundamental principles of EEA law*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2017. ISBN 978-3-319-45188-6.

BAUDENBACHER, Carl, ed. *The handbook of EEA law*. Cham Heidelberg New York Dordrecht London: Springer, 2016. Law. ISBN 978-3-319-24341-2.

BAUDENBACHER, Carl a Michael-James CLIFTON. Courts of Regional Economic and Political Integration Agreements. In: *The Oxford Handbook of International Adjudication*. 2013. Oxford University Press. ISBN 978-0-19-966068-1.

BAUR, Georges. *The European Free Trade Association: an intergovernmental platform for trade relations*. Cambridge Antwerp Chicago: Intersentia, 2020. ISBN 978-1-78068-656-1.

CLIFTON, Michael-James. Supplementary Contribution on the EFTA Court. *National Courts and the Enforcement of EU Law*. roč. 2020, č. 1. ISSN 978-94-6236-128-7.

CLIFTON, Michael-James. The Other Side of the Street: the EFTA Court's Role in the EEA. *European Law Reporter*. 2014, roč. 2014, č. 7–8. ISSN 3-1028-9690.

EFTA SURVEILLANCE AUTHORITY. *Annual report 2022* [online]. EFTA Surveillance Authority, 2023. Dostupné z: <https://www.eftasurv.int/cms/sites/default/files/documents/ESA%20annual%20report%202022.pdf>

EINARSSON, Ólafur Jóhannes. Fundamental Rights in the Case Law of the EFTA Court. In: *Liber Amicorum Robert Spano*. 2022. Eleven International Publishing. ISBN 978-94-6236-333-5.

EINARSSON, Ólafur Jóhannes. Judicial Dialogue Between the Court of Justice of the European Free Trade Association (EFTA Court) and the Court of Justice of the European Union (CJEU). In: *Oxford Public International Law* [online]. 2021. Dostupné z: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e3874.013.3874/law-mpeipro-e3874#>

- EINARSSON, Ólafur Jóhannes. The Advisory Opinion Procedure and the Relationship between the EFTA Court and the Norwegian Courts – recent developments. *Lov og Rett* [online]. roč. 2022, č. 61. ISSN 1504-3061. Dostupné z: <https://doi.org/10.18261/lor.61.4>.
- FREDRIKSEN, Halvard Haukeland. EEA Main Agreement and Secondary EU Law Incorporated into the Annexes and Protocols. In: *The Handbook of EEA Law*. 2015. ISBN 978-3-319-24341-2.
- HREINSSON, Páll. General Principles. In: *The Handbook of EEA Law*. Springer International Publishing, 2016. ISBN 978-3-319-24341-2.
- LEBECK, Carl. General Principles. In: *The EEA and the EFTA Court*. 2014. Hart Publishing. ISBN 978-1-84946-626-4.
- MAGNÚSSON, Skuli. On the Authority of Advisory Opinions: Reflections on the Functions and the Normativity of Advisory Opinions of the Advisory Opinions of the EFTA Court. In: *Europarättslig tidskrift*. 2010
- MAGNÚSSON, Skúli. The Authority of the EFTA Court. In: *The Fundamental Principles of EEA Law*. 2017. Springer International Publishing. ISBN 978-3-319-45188-6.
- POMRENKE, Erik. *Poll Shows Majority of Icelanders Want EU Referendum* [online]. 2024 [cit. 29.08.2024]. Dostupné z: <https://www.icelandreview.com/news/poll-shows-majority-of-icelanders-want-eu-referendum/>
- ROSAS, Allan. Fundamental Rights in the Luxembourg and Strasbourg Courts. In: *The EFTA Court Ten Years On*. 2005. Hart Publishing. ISBN 978-1-84113-569-4.
- SHARPSTON, Eleanor a Michael-James CLIFTON. The Two EEA Courts - Unequal Balance or Fruitful Partnership? In: *Judicial Protection in the European Economic Area*. 2012. German Law Publishers. ISBN 978-3-941389-10-6.
- SKOURIS, Vassilios. The ECJ and the EFTA Court under the EEA Agreement: A Paradigm for International Cooperation between Judicial Institutions. In: *The EFTA Court Ten Years On*. 2005. Hart Publishing. ISBN 978-1-84113-569-4.
- SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE. *TISKOVÁ ZPRÁVA č. 59/24* [online]. 2024. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-03/cp240059cs.pdf>
- ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropské právo 1: Ústavní základy Evropské unie*. Linde. ISBN 978-80-7201-680-8.
- ŠMEJKAL, Václav et al. *Evropská unie po brexitu: právně-institucionální budoucnost evropské integrace*. 2018. ISBN 978-80-7598-098-4.
- TOMÁŠEK, Michal, Václav ŠMEJKAL a A KOL. *Smlouva o fungování EU. Smlouva o EU. Listina základních práv EU. Komentář*. Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7676-508-5.
- TOMÁŠEK, Michal et al. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vydání. vyd. Praha: Leges, 2017. Student. ISBN 978-80-7502-184-7.
- VESTERDORF, Bo. A constitutional court for the EU? *International Journal of Constitutional Law* [online]. roč. 2006, č. 4. ISSN 1474-2640. Dostupné z: <https://academic.oup.com/icon/article/4/4/607/640268>

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- ADDRESS: 1, Administrative Court a rue du Fort Thüngen L.-1499 Luxembourg Luxembourg
Phone:42 10 51 Website: [HTTP://WWW.JUSTICE.PUBLIC.LU/FR/ORGANISATION-JUSTICE/JURIDICTIONS-ADMINISTRATIVES/INDEX.HTML](http://WWW.JUSTICE.PUBLIC.LU/FR/ORGANISATION-JUSTICE/JURIDICTIONS-ADMINISTRATIVES/INDEX.HTML). Administrative Court. In: .
7. 6. 2019 [cit. 16.08.2024]. Dostupné
z: http://guichet.public.lu/en/citoyens/organismes/organismes_citoyens/cour-administrative.html
- BK, Bundeskanzlei. Politische Rechte. In: [cit. 15.08.2024]. Dostupné
z: <https://www.bk.admin.ch/bk/de/home/politische-rechte/pore-referenzseite.html>
- EFTA SURVEILLANCE AUTHORITY. *Annual report 2022* [online]. EFTA Surveillance
Authority, 2023. Dostupné
z: <https://www.eftasurv.int/cms/sites/default/files/documents/ESA%20annual%20report%202022.pdf>
- NINA. *Erna fires up Norway's EU debate* [online]. 2023 [cit. 29.08.2024]. Dostupné
z: <https://www.newsinenglish.no/2023/04/05/ex-premier-fires-up-norways-eu-debate/>
- POMRENKE, Erik. *Poll Shows Majority of Icelanders Want EU Referendum* [online]. 2024
[cit. 29.08.2024]. Dostupné z: <https://www.icelandreview.com/news/poll-shows-majority-of-icelanders-want-eu-referendum/>
- Agreement, Annexes and Protocols | European Free Trade Association. In: [cit. 16.08.2024].
Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/legal-documents/adopted-joint-committee-decisions/105061>
- Contact. In: *Cour de Justice Benelux* [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné
z: <https://www.courbeneluxhof.int/fr/contact/>
- Das Institutionelle Abkommen Schweiz-EU wird nicht abgeschlossen. In: [cit. 18.07.2022].
Dostupné z: <https://www.eda.admin.ch/eda/de/home/das-eda/aktuell/newsuebersicht/2021/05/institutionelles-abkommen-kein-abschluss.html>
- EEA Legal Texts | European Free Trade Association. In: [cit. 21.08.2024]. Dostupné
z: <https://www.efta.int/about-efta/legal-documents/eea-legal-texts>
- EFTA Court [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/questions-and-answers/>
- EFTA Court [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/headquarters-agreement/>
- EFTA Court. In: [cit. 19.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/rules-of-procedure/>
- EFTA Court. In: [cit. 19.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/code-of-conduct/>
- EFTA Court. In: [cit. 19.08.2024]. Dostupné z: <https://eftacourt.int/the-court/previous-rules-of-procedure/>
- Hemicycle [online] [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://eccl.lu/en/room/hemicycle/>
- Historical overview. In: *Norgesportalen* [online]. 12. 7. 2022 [cit. 29.08.2024]. Dostupné
z: <https://www.norway.no/en/missions/eu/areas-of-cooperation/historical-overview/>
- Locations | Unified Patent Court. In: [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://unified-patent-court.org/en/court/locations>
- Nadřazenost evropského práva | EUR-Lex. In: [cit. 22.08.2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/precedence-of-european-law.html>

OMBUDSMAN, European. Decision on the language requirements of the Court of Justice of the EU in a recruitment procedure (case 1940/2022/EIS). In: *European Ombudsman* [online]. 4. 4. 2023 [cit. 19.08.2024]. Dostupné z: <https://www.ombudsman.europa.eu/cs/decision/cs/167977>

Přímý účinek práva Unie | EUR-Lex. In: [cit. 22.08.2024]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/the-direct-effect-of-european-union-law.html>

SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE. *TISKOVÁ ZPRÁVA č. 59/24* [online]. 2024. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-03/cp240059cs.pdf>

The Court in figures - Court of Justice of the European Union. In: *CURIA* [online] [cit. 29.08.2024]. Dostupné z: http://158.167.241.123:8090/jcms/jcms/P_80908/en/

The EFTA Convention | European Free Trade Association. In: [cit. 15.08.2024]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/legal-documents/efta-convention>

The EFTA Secretariat | European Free Trade Association. In: [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/efta-secretariat>

Zprávy o činnosti vládního zmocněnce - Portál ISAP. In: [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://isap.vlada.cz/homepage.nsf/esdz>

3. Seznam použitých právních předpisů

Dohoda o EHP, konsolidované znění z 16. března 2024, Úř. věst. L 1, 3. ledna 1994, s. 3, ve znění pozdějších změn: *Dohoda o Evropském Hospodářském Prostoru* [online]. 2024 [cit. 15.08.2024]. Dostupné z: http://data.europa.eu/eli/agree_international/1994/1/2024-03-16/ces

Dohoda o sídle (Headquarters Agreement): dostupné na: *EFTA Court* [online] [cit. 16.08.2024]: <https://eftacourt.int/the-court/headquarters-agreement/>

Dohoda o stálém výboru států ESVO ze dne 2. května 1992: EEA Legal Texts | European Free Trade Association. In: [cit. 21.08.2024]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/legal-documents/eea-legal-texts>

Dohoda států ESVO o zřízení Kontrolního úřadu a Soudu ESVO, konsolidované znění z roku 2023: Agreement, Annexes and Protocols | European Free Trade Association. In: [cit. 16.08.2024]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/legal-documents/adopted-joint-committee-decisions/105061>

Dohoda států ESVO o zřízení Kontrolního úřadu a Soudu ESVO, Úř. věst. L 344, 31. prosince 1994, s. 1.

Jednací řád ESLP ze dne 28. března 2024, dostupné na Rules of Court – 28 March 2024 [online] [cit. 16.08.2024]: https://prd-echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ENG

Jednací řád Soudního dvora, Úř. věst. L 265, 29.9.2012, s. 1.

Jednací řád Soudu ESVO ze dne 20. května 2021, Úř. věst. L 179, 20. května 2021, s. 13.

Listina základních práv Evropské unie, Úř. věst. C 202, 7. června 2016, s. 389.

Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy.

Nařízení Rady č. 1 ze dne 15. dubna 1958 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství, ve znění pozdějších změn, Úř. věst. P 17, 6. října 1958, s. 385.

Protokol 7 k SCA, Úř. věst. L 344, 31. prosince 1994, s. 75.

Protokol o přizpůsobení Dohody o EHP, Úř. věst. L 1, 3. ledna 1994, str. 572.

Rozhodnutí Rady ze dne 24. října 1988 o zřízení Soudu prvního stupně Evropských společenství, Úř. věst. L 319, 25. listopadu 1988, s. 1.

Rozhodnutí Smíšeného výboru EHP č. 79/2019 ze dne 29. března 2019, Úř. věst. L 321, 12. prosince 2019, s. 170.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, Úř. věst. L 158, 30. dubna 2004, s. 77.

Smlouva o Evropské unii, konsolidované znění z roku 2016, Úř. věst. C 202, 7. června 2016, s. 13.

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, dostupné na EUR-Lex – 11957E/TXT – CS – EUR-Lex [online] [cit. 16.08.2024]: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A11957E%2FTXT>

Smlouva o fungování Evropské unie Smlouva, konsolidované znění z roku 2016, Úř. věst. C 202, 7. června 2016, s. 47.

The EFTA Convention | European Free Trade Association. [cit. 15.08.2024]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/legal-documents/efta-convention>

Usnesení Vlády České republiky ze dne 10. března 2008 č. 246.

Usnesení Vlády České republiky ze dne 13. dubna 2005 č. 435.

Usnesení Vlády České republiky ze dne 4. února 2004 č. 113.

Ústava Švýcarské konfederace: Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft ze dne 29. května 1874 [online]. [cit. 15. srpna 2024]. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1/1_1_1/de

Verfahrensordnung des EFTA-Gerichtshofs, Úř. věst. L 179, 20. května 2021, s. 13.

Žaloba podaná dne 27. března 2024 Kontrolním úřadem ESVO proti Islandu, Úř. věst. C 3217, 16. května 2024, str. 1.

4. Seznam použité judikatury

Poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 10. prosince 1998, *Sveinbjörnsdóttir v Island*, E-9/97.

Poradní stanovisko Soudu ESVO ze dne 12. června 1998, *TV 1000 Sverige*, E-8/97.

Posudek Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991, ECLI:EU:C:1991:490.

Posudek Soudního dvora č. 1/92 ze dne 10. dubna 1992, ECLI:EU:C:1992:189.

Posudek Soudního dvora ze dne 18. prosince 2014, o přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, ECLI:EU:C:2014:2454.

Rozhodnutí ESLP ze dne 28. listopadu 2019, *Konkurrenten*, č. 47341/15, ECLI:CE:ECHR:2019:1105DEC004734115.

Rozhodnutí Soudu ESVO ze dne 20. prosince 1995, Úř. věst. L 123, 23. května 1996.

Rozsudek ESLP ze dne 1. prosince 2020, *Ástráðsson v Island*, č. 26374/18, ECLI:CE:ECHR:2020:1201JUD002637418.

Rozsudek ESLP ze dne 30. června 2005, *Bosphorus*, č. 45036/98, ECLI:CE:ECHR:2005:0630JUD004503698.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. července 1964, *Costa v. E.N.E.L.*, 6/64, ECLI:EU:C:1964:66.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1978, *Simmenthal*, 106/77, ECLI:EU:C:1978:49.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. března 2014, *B.*, C-456/12, ECLI:EU:C:2014:135.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. listopadu 1991, *Francovich*, spojené věci C-6/90 a C-9/90, ECLI:EU:C:1991:428.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. září 2003, *Ospelt*, C-452/01, ECLI:EU:C:2003:493.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. dubna 2007, *Boehringer*, C-348/04, ECLI:EU:C:2007:249.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. července 2000, *Bergaderm*, C-352/98 P, ECLI:EU:C:2000:361.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. března 1996, *Brasserie du pêcheur*, spojené věci C-46/93 a C-48/93, ECLI:EU:C:1996:79.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 12. prosince 2003, *Ásgeirsson*, E-2/03.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 13. června 2013, *Koch*, E-11/12.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 14. července 2000, *State Debt Management Agency v Íslandsbanki-FBA*, E-1/00.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 16. července 2012, *ESA v Norsko*, E-9/11.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 16. listopadu 2016, *ESA v Norsko*, E-4/16.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 16. prosince 1994, *Restamark*, E-1/94.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 18. dubna 2012, *Posten Norge*, E-15/10.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 19. června 2003, *Bau- und Wirtschaftsberatung*, E-2/02.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 19. června 2015, *ESA v Norsko*, E-19/14.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 2. července 2024, *ESA v Norsko*, E-14/23.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 20. března 2013, *Jonsson*, E-3/12.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 20. června 1995, *Samuelsson v Svenska staten*, E-1/95.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 21. března 1995, *Scottish Salmon Growers*, E-2/94.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 21. července 2005, *Fesil a Finnffjord*, spojené věci E-5/04, E-6/04 a E-7/04.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 21. dubna 2021, *Norsko v L*, E-2/20.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 21. prosince 2012, *Schenker*, E-14/11.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 21. února 2008, *Barnehagers*, E-5/07.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 22. července 2013, *Island v ESA*, E-9/12.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 22. listopadu 2012, *Aresbank v Landsbankinn*, E-17/11.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 22. února 2002, *Einarsson*, E-1/01.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 23. ledna 2012, *STX*, E-2/11.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 26. července 2011, *Clauder*, E-4/11.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 26. července 2016, *Jabbi*, E-28/15.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 28. června 2011, *ESA v Norsko*, E-18/10.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 28. června 2011, *ESA v Island*, E-12/10.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 28. září 2012, *Irish Bank*, E-18/11.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 3. října 2007, *trestní stíhání proti A*, E-1/07.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 30. května 2002, *Karlsson*, E-4/01.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 8. července 2008, *L'Oréal*, spojené věci E-9/07 a E-10/07.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. července 2013, *Schenker*, E-7/12.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. října 2002, *CIBA*, E-6/01.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. srpna 2024, *X v Finanzmarktaufsicht*, E-10/23.

Rozsudek Soudu ESVO ze dne 9. února 2021, *Kerim*, E-1/20.

Rozsudek Tribunálu ze dne 22. ledna 1997, *Opel Austria*, T-115/94, ECLI:EU:T:1997:3.

Rozsudek Tribunálu ze dne 25. října 2011, *Microban*, T-262/10, ECLI:EU:T:2011:623.

Rozsudky Soudu ESVO ze dne 19. června 2003, *Bellona*, E-2/02.

Stanovisko generální advokáty Trstenjak ze dne 5. července 2012, *Almeida*, C-300/10, ECLI:EU:C:2012:414.

Stanovisko generálního advokáta Jääskinena ze dne 11. července 2013, *Haasová*, C-22/12, ECLI:EU:C:2013:888.

Usnesení předsedy Soudu ESVO ze dne 15. února 2011, *Posten Norge*, E-15/10.

Usnesení Soudu ESVO ze dne 20. března 2015, *Konkurrenten*, E-19/19.

Usnesení Soudu ESVO ze dne 24. května 2016, *Spitzer v ESA*, E-2/16.

Fungování Soudu ESVO a řízení před ním

Abstrakt

Tato rigorózní práce se zabývá především fungováním Soudu ESVO, který je v rámci tzv. dvoupilířové struktury obsažen v Dohodě o Evropském hospodářském prostoru, justičním orgánem v pilíři Evropského sdružení volného obchodu. Soud ESVO byl vytvořen primárně na základě této dohody o přidružení, jíž je realizováno rozšíření vnitřního trhu o tři státy, jimiž jsou Lichtenštejnsko, Island a Norsko, tj. z pohledu Evropské unie nečlenské státy. Pro řádné fungování rozšířeného vnitřního trhu je zásadní tzv. zásada stejnorodosti, podle které musí být pravidla a jejich výklad v obou pilířích, pokud možno stejné. Samostatný soudní orgán v pilíři ESVO byl vytvořen poté, co Soudní dvůr konstatoval neslučitelnost primárního práva Společenství s původní verzí dohody, která počítala se zřízením společného soudu pro oba pilíře. Státy ESVO EHP v souladu s Dohodou o EHP přijaly samostatnou dohodu, kterou formálně vytvořily Soud ESVO, jemuž touto přiznaly, oproti Dohodě o EHP, ještě další pravomoci, mj. právo rozhodovat o výkladu Dohody o EHP v řízení o vydání poradního stanoviska, které je obdobou řízení o předběžné otázce v unijním právu.

Práce se nejprve věnuje historii Soudu ESVO, kterou ještě před jeho faktickým vytvořením zásadně ovlivnil posudek Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991. Dále reflektuje zejména změnu ve velikosti instituce co do počtu soudců v návaznosti na zánik členství některých států v ESVO. Poté je komplexně popsána právní úprava Soudu ESVO, včetně srovnání s příslušnými unijními prameny upravujícími fungování SDEU. Posléze se práce věnuje jednotlivým druhům řízení před Soudem ESVO se zřetelem na jejich specifika oproti srovnatelným procesním typům před unijními soudy. Následně rigorózní práce připomíná podstatná rozhodnutí Soudu ESVO, jimiž byly do práva EHP převzaty některé zásadní zásady práva EU. Poté práce pojednává o vztahu Soudu ESVO s dalšími významnými evropskými soudy, konkrétně se Soudním dvorem Evropské unie a Evropským soudem pro lidská práva. V případě unijního soudu je vysvětleno, zda a jakým způsobem musí oba soudy přistupovat k judikatuře svého protějšku v opačném pilíři EHP. U štrasburského soudu je mj. naznačeno, jak tento vnímá standardy ochrany lidských práv v řízení před Soudem ESVO. Závěrem jsou prezentovány úvahy autora ohledně budoucnosti Soudu ESVO.

Klíčová slova:

Soud ESVO, právo EHP, evropská integrace bez členství v EU.

Functioning of the EFTA Court and proceedings before it

Abstract

This rigorosum thesis deals primarily with the functioning of the EFTA Court which is a judicial body in the pillar of the European Free Trade Association within the framework of the so-called two-pillar structure encompassed in the Agreement on the European Economic Area. The EFTA Court was established primarily based on this association agreement which implements the expansion of the internal market by three states, which are Liechtenstein, Iceland and Norway, i.e., from the European Union's point of view non-member states. For the correct functioning of the enlarged internal market the so-called principle of homogeneity is essential, under which the rules and their interpretation must be if possible, the same in both pillars. A separate judicial body in the EFTA pillar was established after the Court of Justice declared the incompatibility of primary Community law with the original version of the agreement which provided for the establishment of a joint court for both pillars. The EEA EFTA States concluded in accordance with the EEA Agreement a separate agreement, thereby the EFTA Court was formally established and by which they granted additional powers to the court compared to the EEA Agreement, including the right to decide on the interpretation of the EEA Agreement in the procedure of issuing an advisory opinion which is similar to the preliminary ruling procedure in EU law.

The thesis first deals with the history of the EFTA Court which, even before its actual establishment, was profoundly shaped by the opinion of the Court of Justice No. 1/91 of 14 December 1991. It also reflects the change in the size of the institution in terms of the number of judges subsequent to the termination of the membership of some states in EFTA. The legal regulation of the EFTA Court is then comprehensively described including a comparison with relevant EU legal sources governing the functioning of the CJEU. Further, the work is devoted to individual types of proceedings before the EFTA Court considering their specifics compared to equivalent procedural types before the EU courts. Subsequently, the rigorosum thesis recalls the essential decisions of the EFTA Court by which some fundamental principles of EU law were adopted into the EEA law. Then the thesis also discusses the relationship of the EFTA Court with other important European courts, particularly with the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights. In the case of the EU court, it is explained whether and how both courts must approach the case-law of their counterpart in the opposite pillar of the EEA. With the Strasbourg Court, it is indicated, *inter alia*, how it perceives the standards of human rights

protection in proceedings before the EFTA Court. In conclusion, the author's reflections on the future of the EFTA Court are expressed.

Keywords:

EFTA Court, EEA law, European integration without EU membership.